

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

DEĞERLER EĞİTİMİNDE EDEBİ ÜRÜNLERDEN
YARARLANMA: NASREDDİN HOCA FIKRALARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TUĞBA DEMİRTAŞ

MAYIS 2012

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

DEĞERLER EĞİTİMİNDE EDEBİ ÜRÜNLERDEN
YARARLANMA: NASREDDİN HOCA FIKRALARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TUĞBA DEMİRTAŞ

DANIŞMAN
DOÇ.DR. İSMAİL GÜLEÇ

MAYIS 2012

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu, akademik ve etik kuralları gözeterek çalıştığımı ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt ederim.

Tuğba DEMİRTAŞ

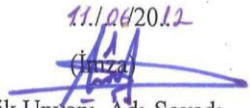
İmza

Bu yüksek lisans tezi, Türkçe Eğitimi Anabilim/bilim Dalında jürimiz tarafından kabul edilmiştir.

Başkan Doç. Dr. İsmail GÜLEŞ (İmza)
Akademik Unvanı, Adı-Soyadı

Üye Doç. Dr. Havva TAMAN (İmza)
Akademik Unvanı, Adı-Soyadı

Üye Yrd. Doç. Dr. Yusuf KESKİNOĞLU (İmza)
Akademik Unvanı, Adı-Soyadı

11.06/2012
(İmza)
Akademik Unvanı, Adı-Soyadı
Enstitü Müdürü Y.

Yrd. Doç. Dr. M. Barış HORZUM

ÖNSÖZ

Birçok kişinin fikirleriyle katkıda bulunduğu bu tezde emeği geçen herkese teşekkür ederim. Ancak isimlerini anmadan geçemeyeceğim hocalarım var ki onlara ayrıca teşekkür etmek istiyorum.

Mesleğimin ayrıntılarını öğrenerek yetiştireceğimiz genç öğretmen adaylarına ve milletimize faydalı olmak için önümde aşmam gereken birçok engel olduğunun farkında olarak;

Başta tez yazım sürecinde beni yönlendirerek bu çalışmayı yapmamı sağlayan, görüşlerinden istifade ettiğim danışman hocam Doç. Dr. İsmail Güleç'e, tez yazım süreci boyunca ilminden ve tecrübelerinden yararlandığım hoşgörü ve sabırla beni yönlendiren, karşılaştığım her engelde desteğini ve sevgisini esirgemeyen değerli hocam Doç. Dr. Havva Yaman'a, insani ve ahlaki değerleri ile örnek edindiğim, hocam Yard. Doç. Dr. Mehmet Özdemir'e, tez yazım dönemlerinin yoğunlaştığı günlerde teşviki ve desteği ile yüreklendiren, ilim ve irfanıyla geleceğe dair umutlarımı diri tutmamı sağlayan hocam Prof. Dr. Rahmi Karakuş'a teşekkürlerimi sunarım.

Küçük yaşta kitapla tanışmamı sağlayarak okuma sevgisi kazandıran, ilk öğretmenlerim anneme ve babama, üzerimde emeği olan tüm hocalarıma teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca tez yazım sürecinde desteklerini gördüğüm değerli arkadaşlarım Arş. Gör. Ayşegül Şeker'e, Arş. Gör. Gülden Kaya'ya, Arş. Gör. Sadiye Keleş'e, Arş. Gör. Emine Nur Ünveren'e ve Arş. Gör. Zeynep İleri'ye Arş. Gör. Ebru Albayrak'a teşekkürlerimi sunarım.

ÖZET

DEĞERLER EĞİTİMİNDE EDEBÎ ÜRÜNLERDEN YARARLANMA: NASREDDİN HOCA FIKRALARI

Demirtaş, Tuğba

Yüksek Lisans Tezi, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, Türkçe Eğitimi Bilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. İsmail GÜLEÇ

Mayıs, 2012, xı+162 sayfa

Dünya genelinde şiddete başvurma, cinayete teşebbüs, uyuşturucu madde kullanımı, hırsızlık, cinsel istismar vb. suçların artış göstermesi değerler eğitimi konusuna olan ilgiyi arttırmış, ülkeler eğitim sistemleri aracılığıyla yeni nesilleri bilgiyle donatılmış bireyler olmaktan çok iyi vatandaş, iyi insan olarak yetiştirmeyi amaçlamaya başlamıştır. Değerler eğitimi, ülkemizde Milli Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan kimi derslere ait öğretim programlarında açıkça yer alırken kimi derslerde değerler, örtük program yoluyla öğrencilere kazandırılmaya çalışılmaktadır. Türkçe öğretiminde de değerler, öğrencilere temalarda yer alan metinlerin iletileri vasıtasıyla aktarılmaktadır.

Türkçe öğretiminde kullanılan edebi ürünler, içinde barındırdıkları zengin iletilerle ana dili eğitimi yanında değerler eğitimi için de ulusal ve evrensel bir kaynak olma niteliği taşımaktadır. Bu çalışmada, öğrencilere değer kazandırma sürecinde edebi ürünlerinden yararlanmanın önemi üzerinde durulmuş, halk kültürümüzün önemli öğelerinden olan Nasreddin Hoca fıkralarının değerler eğitiminde araç olarak kullanılmasına yönelik bir tespit çalışması yapılmıştır. Bu doğrultuda araştırmanın amacı, Nasreddin Hoca fıkralarında yer alan değer unsurlarını belirleyerek sınıflandırmak ve bunların Türkçe eğitimi ve değerler eğitimindeki önemini ortaya koymaktır. Araştırmada betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Araştırma, Sakaoğlu ve Alptekin (2009) tarafından kaleme alınan Nasreddin Hoca kitabında yer alan 124 adet fıkra üzerinde yürütülmüştür. Araştırmanın verileri, Schwartz'ın (1992) on boyuttan oluşan değer listesi aracılığı ile elde edilmiştir. Araştırmada elde edilen

verilerin analizi için doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. SPSS 13.0 kullanılarak değerlerin nicel analizi yapılmıştır. Araştırma sonucunda fıkralarda en fazla özyönelim, uyarılım, hazcılık boyutlarından oluşan yeniliğe açıklık değer tipinin yer aldığı görülmektedir. Bu değer tipini iyilikseverlik, evrenselcilik boyutlarından oluşan özaşkınlık değer tipi, uyma, güvenlik, geleneksellik boyutlarından oluşan muhafazakârlık değer tipi, başarı, güç, hazcılık boyutlarından oluşan özgenişletim değer tipleri takip etmektedir.

Bu doğrultuda Nasreddin Hoca fıkralarının barındırdığı zengin kültür öğeleriyle ulusal ve evrensel değerleri yansıtmaları bakımından başta Türkçe öğretiminde değer aktarımı olmak üzere, diğer derslerde de okul içi ve okul dışı etkinliklerde kullanılacak, ders kitaplarında yer alabilecek metinler olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Fıkra, Nasreddin Hoca Fıkraları, Değerler Eğitimi, Edebi Ürünler

SUMMARY

UTILISATION OF LITERARY PRODUCTS IN EDUCATION OF VALUES: NASREDDIN HODJA NARRATIVES

DEMİRTAŞ, Tuğba.

Post Graduate Thesis, Department of Turkish Education, Field of Turkish Education

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. GÜLEÇ, İsmail.

May, 2012, xı+162 page

The fact that the increase of crimes such as murder, use of violence and drug, robbery, sexual abuse all around the world, has raised the interest in the education of values, countries have begun to aim to educate new generations through system of education as a good citizen and a good person rather than as individuals equipped with knowledge. While the education of values are explicitly involved in curriculums belonging to some lessons prepared by Ministry of National Education, it is tried to be given to students by means of hidden curriculum in some other lessons. Values in Turkish education are transmitted to students through the messages of texts in themes as well.

The literary products used in teaching Turkish have the quality of being a national and universal source for the education of values as well as the education of mother tongue with rich messages they contain. In this study, the importance of the utilization of literary products in the process of making students gain values, was emphasized, an evaluation study was conducted devoted to Nasreddin Hodja narratives, which are of the significant elements in our popular culture, as an instrument in the education of values. In this direction, the objective of the study is to determine and classify the elements of value in Nasreddin Hodja Narratives and to present their importance in Turkish education and teaching values. The descriptive analysis method was used in the study. The research was conducted through 124

narratives in the book of Nasreddin Hodja written by Sakaoglu and Alptekin (2009). The data of the research were gained by means of Schwartz's (1992) list of values that consists of ten dimensions. The document analysis method was used for the analysis of data obtained in the research. Quantitative analysis was made by using SPSS 13.0. At the end of the research, it is seen in the narratives that the value type of openness to innovation consisting of the dimensions of self-direction, stimulation, hedonism appears at most. The value type of self-transcendence which is formed of the dimensions of benevolence and universalism, and the value type of conservatism comprised of the confirmation, security and traditionalism dimensions, and then value type of self enhancement constituted by the dimensions of achievement, power, hedonism follow this value type. In this direction, it is inferred that Nasreddin Hodja narratives in terms of the fact that they reflect the national and universal values with their rich cultural elements, are the texts that can be used first in the transmission of values in teaching Turkish, and in the activities of in and out of school in other lessons.

Key words: Narrative, Nasreddin Hodja Narratives, Education of Values, Literary Products

İÇİNDEKİLER

Bildirim	i
Jüri Üyelerinin İmza Sayfası.....	ii
Önsöz	iii
Özet.....	iv
Summary	vi
İçindekiler	viii
Bölüm I: Giriş	1
1. 1. Amaç	3
1. 2. Önem.....	4
1. 3. Sınırlılıklar	5
1. 4. Tanımlar	5
Bölüm II: Kuramsal Çerçeve ve İlgili Araştırmalar	6
2. 1. Türkçe Eğitiminde Edebi Ürünler.....	6
2. 1. 1. Fıkra Nedir?	8
2. 1. 2. Fıkraların Yapı Özellikleri.....	9
2. 1. 3. Konu	11
2. 1.4. Tip.....	11
2. 1. 5. Şahıs- Zaman- Mekân.....	15
2. 2. Nasreddin Hoca Fıkraları.....	15
2. 2. 1.Nasreddin Hoca	16
2. 2. 2. Türkçe Öğretiminde Nasreddin Hoca Fıkralarından Yararlanma.....	17
2. 2. 2. 1. Okuma Eğitimi ve Nasreddin Hoca Fıkraları	19
2. 2. 2. 2. Yazma Eğitimi ve Nasreddin Hoca Fıkraları.....	21
2. 2. 2. 3. Konuşma Eğitimi ve Nasreddin Hoca Fıkraları.....	22
2. 2. 2. 4. Dinleme Eğitimi ve Nasreddin Hoca Fıkraları	23
2. 2. 2. 5. Dil Bilgisi Eğitimi ve Nasreddin Hoca Fıkraları	24
2. 2. 2. 6. Yabancılara Türkçe Eğitimi ve Nasreddin Hoca Fıkraları	25
2. 2. 2. 7. Drama Eğitimi ve Nasreddin Hoca Fıkraları	25
2. 2. 2. 8. Söz Varlığı ve Nasreddin Hoca Fıkraları.....	26
2. 3. Duyuşsal Alan.....	27
2.3.1. Değer Kavramı.....	28

2. 3. 2. Değerlerin Sınıflandırılması.....	30
2. 3. 2. 1. Spranger'ın Değer Sınıflaması.....	31
2. 3. 2. 2. Rokeach'ın Değer Sınıflaması	32
2. 3. 2. 3. Schwartz'ın Değer Sınıflaması	33
2. 3. 2. 4. Karakterin Altı Temel Yapıtası (Six Pillar Of Character).....	36
2. 3. 2. 5. Oktay Akbaş'ın Milli Eğitimin Duyuşsal Amaçlarını İçeren Değer Sınıflandırması	36
2. 3. 3. Değerler Eğitimi.....	37
2. 3. 3. 1. Değerleri Telkin Etmek.....	39
2. 3. 3. 2. Değer Açıklama	40
2. 3. 3. 3. Ahlaki Muhakeme.....	41
2. 3. 3. 4. Değer Analizi	41
2. 3. 4. Değerler Eğitiminde Ailenin Rolü	42
2. 3. 5. Değerler Eğitiminde Okulun Rolü	43
2. 3. 6. Değerler Eğitiminde Öğretmenin Rolü	44
2. 3. 7. Türkçe Öğretim Programı'nda Değerler Eğitimi	45
2. 3. 8. Türkçe Öğretiminde Değerler Eğitiminde Fıkralardan Yararlanma	50
2. 3. 9. Türkçe Öğretiminde Değerler Eğitiminde Nasreddin Hoca Fıkralarından Yararlanma	54
2. 3. 10. İlgili Araştırmalar.....	58
Bölüm III: Yöntem	61
3. 1. Araştırma Modeli	61
3. 2. Evren ve Örneklem	61
3. 3. Veri Toplama Aracı	61
3. 4. Veri Toplama Süreci	62
3. 5. Verilerin Analizi	62
BÖLÜM IV: Bulgular ve Yorum.....	63
4. 1. Özyönelim Değerine Yönelik Bulgular	64
4. 2. Uyarılımlık Değerine Yönelik Bulgular.....	70
4. 3. Hazcılık Değerine Yönelik Bulgular.....	71
4. 4. İyilikseverlik Değerine Yönelik Bulgular	72
4. 5. Evrenselcilik Değerine Yönelik Bulgular	76
4. 6. Geleneksellik Değerine Yönelik Bulgular	81
4. 7. Uyuma Değerine Yönelik Bulgular	85

4. 8. Güvenlik Değerine Yönelik Bulgular	87
4. 9. Güç Değerine Yönelik Bulgular	90
4. 10. Başarı Değerine Yönelik Bulgular	92
BÖLÜM V: Sonuç, Tartışma Ve Öneriler	95
5. 1. Sonuçlar	95
5. 2. Tartışma	97
5. 3. Öneriler	100
5. 3.1. Araştırmanın Sonuçlarına Yönelik Öneriler	100
5. 3. 2. Araştırmanın Sınırlılıklarına Yönelik Öneriler	101
5. 3. 3. İleride Yapılacak Araştırmalara Yönelik Öneriler	101
Kaynakça.....	103
Ek 1. Nasreddin Hoca Fıkraları.....	112
Ek.2. İlk Ders Genelgesi	159
Özgeçmiş ve İletişim Bilgileri	162

Tablolar Listesi

Tablo 1. Rokeach'ın Değer Sınıflaması	32
Tablo 2. Schwartz'ın Değer Sınıflaması	33
Tablo 3. Karakterin Altı Temel Yapıtası.....	36
Tablo 4. Oktay Akbaş'ın Değer Sınıflaması	36
Tablo 5. Nasreddin Hoca Fıkralarında Yer Alan Değerler	63
Tablo 6. Özyönelim Değerinin Bulunduğu Nasreddin Hoca Fıkraları ve Değerlerin Fıkralarda Geçme Sıklığı	65
Tablo 7. Uyarılım Değerinin Bulunduğu Nasreddin Hoca Fıkraları ve Değerlerin Fıkralarda Geçme Sıklığı	70
Tablo 8. Hazcılık Değerinin Bulunduğu Nasreddin Hoca Fıkraları ve Değerlerin Fıkralarda Geçme Sıklığı	71
Tablo 9. İyilikseverlik Değerinin Bulunduğu Nasreddin Hoca Fıkraları ve Değerlerin Fıkralarda Geçme Sıklığı	72
Tablo 10. Evrenselcilik Değerinin Bulunduğu Nasreddin Hoca Fıkraları ve Değerlerin Fıkralarda Geçme Sıklığı.....	77
Tablo 11. Geleneksellik Değerinin Bulunduğu Nasreddin Hoca Fıkraları ve Değerlerin Fıkralarda Geçme Sıklığı.....	82
Tablo 12. Uyuma Değerinin Bulunduğu Nasreddin Hoca Fıkraları ve Değerlerin Fıkralarda Geçme Sıklığı	85
Tablo 13. Güvenlik Değerinin Bulunduğu Nasreddin Hoca Fıkraları ve Değerlerin Fıkralarda Geçme Sıklığı	88
Tablo 14. Güç Değerinin Bulunduğu Nasreddin Hoca Fıkraları ve Değerlerin Fıkralarda Geçme Sıklığı	91
Tablo 15. Başarı Değerinin Bulunduğu Nasreddin Hoca Fıkraları ve Değerlerin Fıkralarda Geçme Sıklığı	93

BÖLÜM I: GİRİŞ

Eğitim, bireylere bilgi ve beceri kazandırmanın yanında onların dengeli, sağlıklı, gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere sahip, temel ve insani değerleri kazanmış, iyi insan, iyi vatandaş olarak yetişmelerini sağlamak görevini üstlenmiştir. Toplumlar eğitim yoluyla hem ülkesi hem de dünya için mevcut toplumsal değerleri sorgulayarak yeni değerler üretebilen, eleştirel ve yaratıcı düşünebilen vatandaş yetiştirmeyi hedeflemektedir. Türkçe Sözlük'te (2011) değer, "bir ulusun sahip olduğu sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel değerleri kapsayan maddi ve manevi öğelerin bütünü" olarak tanımlanmaktadır. Sinanoğlu (2002)'na göre eğitimin amacı, insanı, hem kendisi, hem de toplumu için değer yaratacak düzeye getirmektir. Eğitimin ikinci gayesi ise, bir ulusun geçmişi ile geleceği arasında köprü kurmaktır. Eğitim, eski ve yeni değerler arasında ilişki kurarak toplumun sürekliliğini sağlamanın yanında var olan değerlerin de kaybedilmesini engelleyerek çağın koşullarına ve geleceğe dönük değerler üretmeyi amaçlamaktadır.

Değerlerin önemli bir özelliği, doğuştan bireyle birlikte gelmeyip yaşanılarak ve öğrenilerek kazanılmasıdır. Değerler, eğitim aracılığıyla planlı ve sistemli bir şekilde yeni nesillere aktarılmaktadır. Sahip olunan bu değerler ve bunların aktarılması da eğitimin niteliğini etkilemekte; çocuklarda ve gençlerde kültürel erozyonun, kültürel boşluğun önüne geçilmesini sağlamaktadır. "Değerler eğitiminin hedefi, kendini tanımlama, kendini anlama ve kendini tamamlama gibi pratiksel süreçlerden geçirdiği insanın yetilerini en üst düzeye ulaştırarak, "iyi hayat yaşamasını" sağlamaktır" (Kale, 2007: 319). Bu yönüyle değerler eğitimi, toplumun ulusal temel kültürel değerlerinin yanı sıra tüm insanlığa ait evrensel değerlerin aktarılmasında da önemli bir rol üstlenmektedir.

Eğitimde duyuşsal kazanımlara ulaşmanın birtakım zorlukları olması değerlerin edinimini başlı başına bir eğitim sorunu hâline getirmektedir. Değerler eğitimine yönelik alanyazın incelendiğinde araştırmaların değerlerin kuramsal yönünde toplandığı, değerler eğitiminin nasıl ve hangi araçlar yardımıyla yapılacağı

yönündeki araştırmaların yeterli düzeyde olmadığı görölmektedir. “Değerler eğitiminde karşılaşılan önemli sorunlardan biri, onun bilgi boyutunun esas alınıp tutum ve davranış boyutunun genellikle göz ardı edilmesidir” (Yeşil ve Aydın, 2007).

Ülkemizde değerler eğitimi, Milli Eğitimi Bakanlığı tarafından hazırlanan kimi derslere ait öğretim programlarında açık bir şekilde yer alırken kimi derslerde değerler, örtük program yoluyla öğrencilere kazandırılmaya çalışılmaktadır. Türkçe öğretiminde de değerler eğitimi, temalarda yer alan metinlerin iletileri vasıtasıyla dolaylı olarak gerçekleştirilmektedir.

Özbay, (2010) milli, ahlaki, insani değerlerin dil ve edebiyat vasıtasıyla tanıtılıp, benimsetildiğini böylece millet hayatının devamının sağlandığını söylemektedir. Bu doğrultuda değerler eğitiminde Türkçe derslerinin önemli bir rol üstlendiği görölmektedir. Türkçe öğretiminde değerler eğitimine yönelik alanyazın incelendiğinde şen (2007), tarafından 100 temel eserde yer alan değerlerin, Yaman, Taflan ve Çolak (2009) tarafından Türkçe ders kitaplarındaki değerlerin, Özbay ve Tayşi (2011) tarafından yapılan araştırmada da Dede Korkut hikâyelerinde yer alan değerlerin tespitine yönelik araştırmalar yapıldığı görölmüştür. Kavruk ve Sönmez (2010) tarafından yapılan araştırmada da 14-15. Yüzyıl şairlerinden Ahmed-i Dâ’î’nin Vasiyyet-Nâme-i Nûşirevân’ında yer alan değerler tespit edilmiştir. Türk halkının yaşayışını, kültürünü yansıtan fıkralar ve türünün en güzel örneklerinden sayılan, ulusal ve evrensel değerlerle dolu Nasreddin Hoca fıkralarının ise çağdaş değerler eğitimi ışığında bu tür bir araştırmaya konu edilmediği görölmüş ve bu araştırmanın yapılmasına ihtiyaç duyulmuştur.

Bu bağlamda Türkçe derslerinde edebî ürünlerden Nasreddin Hoca fıkralarının değerler eğitimi bakımından bir kaynak olarak kullanımına dair bir araştıma yapılmıştır. Böylelikle araştırmanın problem cümlesi şu şekilde ifade edilmiştir: “Türkçe öğretiminde değerlerin aktarılmasında edebî ürünlerden olan Nasreddin Hoca fıkralarının rolü nedir ve Nasreddin Hoca fıkralarında hangi değerler yer almaktadır?”

1. 1. AMAÇ

Bu araştırmanın amacı Nasreddin Hoca fıkralarında yer alan değer unsurlarını belirleyerek sınıflandırmak ve bunların Türkçe eğitimi ve değerler eğitimindeki önemini ortaya koymaktır. Bu amaç doğrultusunda araştırmanın alt amaçları şöyle sıralanmaktadır:

1. Nasreddin Hoca fıkralarında özaşkınlık boyutunda yer alan değerler nelerdir ve bunlar fıkralarda ne sıklıkta yer almıştır?
  - a. Nasreddin Hoca fıkralarında evrenselcilik boyutunda yer alan değerler nelerdir ve bunlar fıkralarda ne sıklıkta yer almıştır?
  - b. Nasreddin Hoca fıkralarında iyilikseverlik boyutunda yer alan değerler nelerdir ve bunlar fıkralarda ne sıklıkta yer almıştır?
2. Nasreddin Hoca fıkralarında özgenişletim boyutunda yer alan değerler nelerdir ve bunlar fıkralarda ne sıklıkta yer almıştır?
  - a. Nasreddin Hoca fıkralarında başarı boyutunda yer alan değerler nelerdir ve bunlar fıkralarda ne sıklıkta yer almıştır?
  - b. Nasreddin Hoca fıkralarında güç boyutunda yer alan değerler nelerdir ve bunlar fıkralarda ne sıklıkta yer almıştır?
  - c. Nasreddin Hoca fıkralarında hazcılık boyutunda yer alan değerler nelerdir ve bunlar fıkralarda ne sıklıkta yer almıştır?
3. Nasreddin Hoca fıkralarında tutuculuk (muhafazakârlık) boyutunda yer alan değerler nelerdir ve bunlar fıkralarda ne sıklıkta yer almıştır?
  - a. Nasreddin Hoca fıkralarında uyma boyutunda yer alan değerler nelerdir ve bunlar fıkralarda ne sıklıkta yer almıştır?
  - b. Nasreddin Hoca fıkralarında güvenlik boyutunda yer alan değerler nelerdir ve bunlar fıkralarda ne sıklıkta yer almıştır?
  - c. Nasreddin Hoca fıkralarında geleneksellik boyutunda yer alan değerler nelerdir ve bunlar fıkralarda ne sıklıkta yer almıştır?
4. Nasreddin Hoca fıkralarında yeniliğe açıklık boyutunda yer alan değerler nelerdir ve bunlar fıkralarda ne sıklıkta yer almıştır?
  - a. Nasreddin Hoca fıkralarında özyönelim boyutunda yer alan değerler nelerdir ve bunlar fıkralarda ne sıklıkta yer almıştır?

- b. Nasreddin Hoca fıkralarında uyarılım boyutunda yer alan değerler nelerdir ve bunlar fıkralarda ne sıklıkta yer almıştır?
- c. Nasreddin Hoca fıkralarında hazcılık boyutunda yer alan değerler nelerdir ve bunlar fıkralarda ne sıklıkta yer almıştır?

1. 2. ÖNEM

Dünya genelinde şiddete başvurma, cinayete teşebbüs, uyuşturucu madde kullanımı, hırsızlık, cinsel istismar vb. suçların artış göstermesi değerler eğitimi konusuna olan ilgiyi arttırmış; ülkeler eğitim sistemleri aracılığıyla yeni nesilleri bilgiyle donatılmış bireyler olmaktan çok iyi vatandaş, iyi insan olarak yetiştirmeyi amaçlamaya başlamıştır. Ülkemizde de eğitim-öğretim programlarında değerler eğitimine yer verildiği görülmektedir. Fakat programlar incelendiğinde kimi derslerin öğretim programlarında değerler eğitimi açık bir biçimde yer alırken kimi derslerin öğretim programında bu alana yönelik ifadeler açık bir şekilde yer verilmediği görülmektedir. İlköğretim *Türkçe Dersi Öğretim Programı*' nda da (MEB: 2006), değerlerin öğretimi ile ilgili bir bilgi ya da Türkçe dersinde verilmesi gereken değerlere ilişkin bir açıklamaya yer verilmemiştir. Programda değerler, temalar altında yer alan metinlere dağıtılarak, örtük bir şekilde yer almıştır.

Türkçe öğretiminde kullanılan edebî ürünler, içinde barındırdıkları zengin iletilerle ana dili eğitimi yanında değerler eğitimi için de bir kaynak niteliği taşımaktadır. Bu çalışmada, değerler eğitiminde edebî ürünlerinden yararlanmanın önemi üzerinde durulmuş, halk kültürümüzün önemli öğelerinden olan Nasreddin Hoca fıkralarının değerler eğitiminde araç olarak kullanılmasına yönelik bir tespit çalışması yapılmıştır. Bu araştırma:

1. Son yıllarda önem kazanan değerler eğitimine yönelik bir araştırma olması bakımından **güncel**,
2. Değerler eğitiminde edebî ürünlerden yararlanmanın önemini konu edinmesi bakımından **gerekli**,
3. Nasreddin Hoca fıkralarında yer alan değerlerin tespit edilmesi bakımından **özgün**,

4. Okullarda değerler eğitimi ve Türkçe eğitimi alanlarında yararlanılabilecek metinlere öneriler getirmesi ayrıca ders kitaplarına metin seçme noktasında ders kitabı yazarlarına öneriler getirmesi ile **işlevsel** bir araştırmadır.

1. 3. SINIRLILIKLAR

1. Araştırmada Türkçe ğretiminde kullanılan edebi türlerden fıkra türü ele alınmıştır.
2. Araştırmada fıkra türü metinlerden Nasreddin Hoca fıkraları ele alınmıştır.
3. Araştırma, Nasreddin Hoca fıkraları üzerine yazılan eserlerden Sakalu ve Alptekin (2009) tarafından yayınlanan “Nasreddin Hoca” kitabındaki fıkralar üzerinde yürütülmüştür.
4. Araştırma kapsamında fıkralarda tespit edilen değerler “Schwartz Değer Listesi” aracılığı ile elde edilmiştir.

1. 4. TANIMLAR

Değer: “Bir kimsenin çeşitli insanları, insanlara ait nitelikleri, istek ve niyetleri, davranışları değerlendirirken başvurduğu kriter demektir” (Güngör,1993: 18).

Fıkra: “Umumiyetle gerçek hayat hadiselerinden hareketle “hisse” kapmayı hedef tutan ve temelinde az – ok nükte, mizah, tenkit ve hiciv unsuru bulunan sözlü, kısa, mensur hikâyelerdir” (Elçin, 1986: 566).

BÖLÜM II: KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2. 1. TÜRKÇE EĞİTİMİNDE EDEBÎ ÜRÜNLER

Edebiyat, genç beyin ve ruhlara, evrensel insan ruhunun son derece karmaşık duyarlılıklarını sezdirmeyi, yüzyılların örsünde dövüle dövüle billurlaşmış millî zevki tattırmayı, mensubu bulunduğu milletin hayatı ve kültürünü estetik bir çerçeve içinde tanıtmayı konuştuğu dilin incelikleri, güzellikleri ve zenginliklerini göstermeyi amaçlamaktadır (Çetişli, 2006). Bu bağlamda edebiyatın, bir milletin maddi ve manevi bütün değerlerini bünyesinde toplayan bir sanat olduğu söylenebilir (Özbay, 2010; Gürel ve Diğerleri, 2007). Edebiyatın dil malzemesiyle oluşturduğu şiirler, masaller, hikâyeler, fıkralar edebi ürünleri meydana getirirler. İlköğretim düzeyinde Türkçe öğretimi, edebi ürünler aracılığıyla gerçekleşmektedir. Okur (2010)'a göre bu edebi ürünler, çocuğa görelilik ilkesine uygun, güncel, türünün en güzel örneklerini temsil eden, çocuğa birtakım değerleri (milli, ahlaki, kültürel) vermeyi hedefleyen, çocuğun Türkçe'yi güzel kullanmasını ve sevmesini sağlayan onu kişisel, sosyal, dilsel, psikolojik yönden geliştiren bir niteliğe sahip olmalıdır. Karatay (2011), öğretmenlerin derslerde işlediği edebî metinler ve ders dışında önerdiği okuma kitaplarının öğrencilere kazandırılmak istenen ahlaki ve insani değerleri aktarmada kullanabileceğini belirtmektedir.

Güzel (2006)'e göre, edebi ürünlerin eğitimde kullanılmasının iki temel amacı vardır:

1. “Güzel sanatların bir dalı olan edebiyatı merkeze alarak, bireye, estetik bakış açısı kazandırmak; edebiyat, dil bilgisi ve yazılı-sözlü anlatım (kompozisyon) şeklindeki üç alana ait birikimden hareketle bireyin okuma, yazma, konuşma ve dinleme becerilerini geliştirmek,

2. Edebiyatı bir araç şeklinde değerlendirip bireyin eğitimine katkı sağlayan temel alanlardan biri olarak kullanmak; bireyin edebiyattan yararlanarak gündelik yaşamına ait duyuş, düşünüş ve davranış şekilleri geliştirmesine yardımcı olmaktır.”

Edebiyat, bir kimsenin kendini tanıyarak davranışlarını değiştirmeye yarayacak olanaklar hazırlaması bakımından rehberlik kaynağı olarak da hizmet edebilir (Oğuzkan, 1995). Bu yönüyle edebi eserler çocukların farklı toplumlara ait değerlere saygı duymasını ve diğer insanları anlamalarını sağlamaktadır. “Edebi eserler vasıtasıyla öğrencilerin okuma, dinleme, yazma ve konuşma düzeylerini geliştirmenin yanında, onların geniş konu alanlarına yönelmeleri, farklı disiplinlerle ilgi kurmaları ve daha önemlisi birey olabilme sorumluluğu edinebilmesi amaçlanmaktadır” (Aytaş, 2006: 261). Okuma alışkanlığı edinmenin yanında ortak bir duygu, düşünüş ve değer anlayışı geliştirmek, değerleri içeren edebî eserleri çocuklara sunmakla mümkündür (Karatay, 2011). Nitekim edebi ürünler, bu özellikleriyle kişilik gelişimi ve sosyal gelişime katkı sağlamaktadır. “Edebî eserlerden okuyucuya bir duygusal akış söz konusudur. Öyle ki merhamet, sevgi, hoşgörü, iyilik gibi duygular, konusu insan olan edebiyatın vazgeçilmezleridir” (Güzel, 2006). Edebî eserler, insani duyguları bir değer olarak öğrencilere kazandırırken, duygusal zekâlarının gelişimine katkıda bulunmaktadır.

İlköğretim ikinci kademe öğrencileri, somut işlemler döneminden çıkıp soyut işlemler dönemine geçişin gözlemlendiği yaş grubundadırlar. Bu dönemde bilişsel gelişimle beraber dil gelişiminde de birtakım ilerlemeler görülür. “Fıkralar, üst düzey zihinsel becerilerle temel dil becerilerini geliştirme amacıyla gerçekleştirdiğimiz etkinliklerde kullanabileceğimiz edebî ürünler arasındadır” (Göçer, 2010: 355). Edebî metinlerden fıkralar, Türkçe eğitimi için zengin bir öğretim aracı olmanın yanında diğer derslerde de okul öncesi dönemden başlamak üzere eğitsel amaçlarla, tüm kademelerde öğretmenler tarafından kullanılır. Derste öğrencilerin ilgisinin dağıldığı veya sınıfta gergin bir ortamın oluştuğu durumlarda anlatılan fıkralar, ortamı dengeleme fonksiyonuyla sınıf iklimini düzenleyici bir görev yaparlar. Fıkralar, bunların dışında, derse giriş kısmında, öğrenciyi güdüleme; ders esnasında, dikkati toplama ve sonuç bölümünde de verilmek istenen iletiyi vurgulama amaçlı kullanılmaktadır. Yalın, anlaşılır ve veciz ifade tarzıyla hüküm bildiren fıkra, bir fikri destekleme ya da kabul ettirmede en etkili silah olarak kullanılabilirler. Fıkralar, okuma-yazması olmayan halkın da severek dinlediği ve anlattığı türlerdendir.

Fıkraların anadili eğitiminde kullanılmasının birçok eğitici işlevi vardır. Bunlar: Anlama (okuma- dinleme), Anlatma (yazma-konuşma) becerisinin gelişmesini

sağlama, sözcük dağarcığı zenginleştirme ve en önemlisi öğrencilerin kişisel gelişimlerine katkı sağlama olarak sıralanabilir.

2. 1. 1. Fıkra nedir?

Fıkra, şu şekillerde tanımlanmaktadır:

Fıkra, Devellioğlu (2003) tarafından şu şekillerde tanımlanmaktadır: “1. Omurga kemiklerinden bir boğum, omur. 2. Bend, madde, paragraf, 3. Kısa hikâye, masal, kıssa. 4. Kanun maddelerinin paragraflarından her biri. 5. Kısım, fasıl, bölüm (Kitap veya eserde). 6. Yazılmış kısa bir haber. 7. Gazetelerde, gündelik hadiselerin kısa ve temiz bir üslupla yazılmış şekli.”

Arapça asıllı bir kelime olan fikranın araştırma kapsamında kullanılan, halk edebiyatındaki karşılığı ise şöyle açıklanmaktadır:

“Fıkra, umumiyetle gerçek hayat hadiselerinden hareketle “hisse” kapmayı hedef tutan ve temelinde az – çok nükte, mizah, tenkit ve hiciv unsuru bulunan sözlü, kısa, mensur hikâyelerdir” (Elçin, 1986: 566).

“Fıkra, malzemesi dil olan sözlü edebiyat ürünleri arasında biçim ve içerik bakımından kendine özgü özellikleri olan bağımsız bir edebi türdür” (Albayrak, 2010:185).

“Kültür birimi olan folklorun, ağırlıklı olarak sözlü kültür geleneğinde yaşatılan fıkra, hikâye çekirdeği hayattan alınmış bir vak’a veya tam bir fikrin teşkil ettiği kısa ve yoğun anlatımlı, beşeri kusurlarla içtimai ve günlük hayatta ortaya çıkan kötü ve gülünç hadiseleri, çarpıklıkları, zıddiyetleri, eski ve yeni arasındaki çatışmaları sağduyuya dayalı ince bir mizah, hikmetli bir söz, keskin bir istihza yoluyla yansıtan; umumiyetle bir fıkra tipine bağlı olarak nesir diliyle yaratılmış, sözlü edebiyatın müstakil şekillerinden ibaret yaygın epik-dram türündeki realist hikâyelerden her birine verilen isimdir” (Yıldırım, 1999: 3).

Türk halk edebiyatında daha çok sözlü geleneğin malı olan fıkralar, ders vermek, bir dünya görüşünü belirtmek, herhangi bir düşünceyi örnekle kuvvetlendirmek, yanılma durumlarına delil göstermek, hisse kapmak, sohbeti tatlı hale getirmek, hoşça vakit

geçirmek için söylenirler (Tekin, 2010). Fıkralar, insana ait unsurları toplumsal ve günlük hayatta çıkan kötü ve gülünç olayları, çarpıklıkları, karşıtlıkları, eski ve yeni arasındaki çatışmaları akla uygun olarak ince bir mizah, hikmetli bir söz, keskin bir alay yoluyla anlatır (Albayrak, 2010).

“Türk kültürünün ilk yazılı kaynaklarından olan Divanü Lugati-t Türk’te Kaşgarlı Mahmud’un “küg” deyiimi ile karşıladığı fıkra, Batı Türkçesinde hikâye, masal, kıssa, nükte, mizah, latife” gibi adlarla anılmaktadır. Kırım’da, Kazan’da, Türkmenistan’da, Özbekistan’da ve Uygurlar arasında “latife” sözü yaygındır. Kazaklar’ da “ertegi”, “anız” ; Türkmenler’de ayrıca “yomak”, “değişme” ve “şorta söz” gibi deyimlere rastlanır” (Elçin, 1986: 566).

Fıkra, Divanü Lugati-t Türk’te “halk arasında gülünç olan nesne” anlamında “külüt” olarak geçmektedir. İslamiyetin kabulünden sonra fıkra özelliği taşıyan bu anlatımlara “hikâye, masal, mizah, kıssa, latife, nükte” gibi isimler verilmiştir. Ancak bu kelimeler içinde en çok “latife” kelimesi yaygınlık kazanmıştır. XIII. Yüzyıldan itibaren dinî ahlaki ve tasavvufî içeriğe sahip olan eserlerin birçoğunda bir durumu iyice vurgulamak, ibretli bir ders çıkarmak, söylenenleri en kısa yoldan örneklendirmek için fıkralara fazlaca yer verilmiştir. Mevlana’nın Mesnevi’si Gülşehri’nin Mantıkut- tayr’ı, Âşık Paşa’nın Garibname’si fıkraların çokça yer aldığı bu tür eserlerdir. Latife kelimesinin fıkra yerine yaygınlık kazanması sonucu XVI. yüzyıldan itibaren fıkralardan oluşan eserlere “letâif” veya “letâifname” adı verilmiştir. Bursalı Cinanî’nin Bedayü’ l-âsâr, Zâtî’ nin Letâif ve Lâmi Çelebi’ nin Letâif adlı eserleri bunların en meşhurlarıdır. Bu eserlerde en çok Nasreddin Hoca, Bektaşî ve Bekrî Mustafa Paşa fıkralarına yer verilmiştir. XIX. yüzyılın sonlarına doğru “letâif” veya “letâifname” türündeki eserlerin kapaklarında fıkârât (fıkralar) adına da yer vermeye başlanmıştır. Araştırmacılar XIX. yüzyılın ikinci yarısından sonra halkın meydana getirdiği gerçekçi, güldürücü hikâyeleri “anectode(anektod)” adı altında incelemişlerdir. Bugünkü Türkçe sözlük ve ansiklopedilerin bir kısmında fıkranın karşılığı olarak “anekdot” kelimesine de yer verilmiştir (Albayrak, 2010).

2. 1. 2. Fıkraların Yapı Özellikleri

Sözlü edebiyat ürünleri arasında kültür farklılaşmasından en az etkilenen fıkraların dış yapısını bir hikâye gömleği; içyapısını ise çok yönlü ve karmaşık bir iç mekanizma oluşturur. Bu estetik biçim de dıştan incelendiğinde küçük, hacimli bir hikâye özelliği gösterir (Yıldırım, 1998).

Fıkralarda giriş, gelişme ve sonuç bölümlerinden oluşan tek bir olay vardır. Giriş, gelişme ve sonuç bölümleri kısa bir şekilde iç içe geçmiş olarak verilmektedir (Eker, 2003). Fıkraların giriş bölümünde şahıslar ile olay anlatılırken, gelişme bölümünde tez-antitez çatışması ile tezatlar belirtilir. Sonuç bölümünde ise, tezatlardan doğan hüküm dile getirilir. Nüktenin bütün gücü bitişte yer alan kısa ve veciz sözde toplanmıştır (Tekin, 2010: 409).

Genellikle tek bir olaya dayanan teferruat, tasvir ve tahkiyeden kaçan fıkralarda, aklın kanunları içinde hayali unsurlardan uzak yaratılan hikâyelerde vaka veya düşünce ile ilgili bilgiler ilk basamağı teşkil eder. Tezle karşı tezin karşılaşmasını hazırlayan konuşma, münakaşa ve muhakeme gelişmeyi hazırlar. Bu zemin üzerinde sonucu meydana getiren hükme varılır. Fıkranın estetiği bu üç unsurun terkiibinden doğar.

Ayrıca fıkraların diğer yapı özellikleri şunlardır:

- a. Fıkraların amacı, güldürürken düşündürmektir.
- b. Fıkraların dili anlatıldığı coğrafyanın dil özelliklerini gösterir. Yazılı kaynaklardan alınmışsa yazıldığı yüzyılın dil özelliklerini korur.
- c. Fıkralar, nesir şeklinde anlatılmalardır.
- d. Fıkralarda hem katı bir alay hem de ince bir mizah söz konusudur.
- e. Fıkralarda kalıplaşmış ifadelere yer verilmez (Sakaoğlu ve Alptekin, 2007).

2. 1. 3. Konu

“Fıkraları oluşturan hikâyenin özü gerçek hayattan alınmıştır. İnsan-cemiyet münasebetindeki düşünce ve davranış farklarından doğan çatışmalar, beşeri kusurlar ve gülünç vak’alar fikrayı meydana getirir” (Elçin, 1986: 566). Fıkralarda insan - insan, insan toplum ilişkileri gerçek hayat çerçevesinde ele alınır. Fıkralarda yaşananlar günlük hayatın içinden örnekler olduğu için bu tür, yüzyıllardır varlığını sürdürmüştür. Fıkralarda genellikle dinî konular, siyasi görüş ayrılıkları, yöneticilerle halk arasındaki anlaşmazlıklar anlatılır.

Ortak kültürel değerleri paylaşan bireyler tarafından taşıdığı mesaj ve sembollerin anlamlandırılıp değerlendirilmesiyle fıkra tümüyle insana özgüdür. Fıkralar, sosyal hayatı eleştirel bir bakış açısıyla yansıtır. Siyasi, ekonomik, sosyal, idari vb. her alandaki eksiklikleri, yanlış uygulamaları ortaya koyar. Türk fıkraları konularına göre dört bölümde ele alınır. Albayrak (2010), bunları şu şekilde sıralamaktadır:

- 1) Fıkraların temsil ettiği zihniyet ve davranış, bağlandıkları tipler (Nasreddin Hoca, İncili Çavuş gibi)
- 2) Yöneticilerle halka arasında geçen olaylar(Padişah, kadı gibi)
- 3) Dinî konulu fıkralar (Cahil din adamları, hurafeler)
- 4) Hukuk, yardımlaşma, terbiye, eğitim, yurtseverlik, sağlık gibi konuların ele alındığı fıkralar.

2.1.4.Tip

“Fıkra tipi, halkı temsil yeteneği kazanan, her fıkra kompozisyonunda olaylar etrafında geliştiği başkahraman, ana tiptir. Hayatın akışı içerisinde ana tip olmamasına rağmen, tipleşme eğilimi gösteren ikinci dereceden tiplere de “alt tipler” denilmektedir” (Yıldırım, 1999: 18). Fıkralardaki tipler devirlerinde günlük hayatta dikkat çekmeyen sıradan insanlar olmalarına karşın olaylara farklı bakış açısıyla bakabildikleri için toplum tarafından benimsenmişlerdir.

Fıkralarda yöneticiden halka her kesimden insan vardır. Bazen de bu insanlar belli bir çatı altında toplanarak bir grubu meydana getiriler. Asıl kahraman insan olmakla

beraber fıkralarda hayvanlarda yer alır. Özellikle eşek Türk fıkralarında en çok kullanılan hayvan figürü olarak karşımıza çıkar.

“Fıkra tipleri ya yaşamış bir insanın özelliklerinin gerekli biçimde zenginleştirilmesi ya da, ona istenen temsil gücü yüklenmek suretiyle ya da etnik dini, kültürel özelliklerin gerekli seviyelerde insan gömleği içine yerleştirilmesiyle hayat sahnesine çıkarılır” (Yıldırım, 1998: 228). Fıkralarda yer alan tipler artık kendileri olmaktan çıkıp toplumun onlara verdiği rolle hareket ederler. Toplumda dile getirilmesi mümkün olmayan problemler, eleştiriler fıkralardaki tipler tarafından söylenerek toplumun fikirleri dolaylı olarak açığa çıkmış olur. Bu yönüyle fıkralarda yer alan tipler bir nevi halkın sözcüleri olarak anonim şahsiyet haline gelirler.

Estetik yapısı tezat unsuru üzerine kurulu olan fıkralarda kahramanlar genellikle iyiler ve kötüler olarak karşı karşıya gelirler.

Türk fıkraları ile ilgili yapılan sınıflamalar genellikle tipler üzerinden yapılmıştır.

Yıldırım (1999), fıkraları şu şekilde sınıflamıştır:

1. “Ortak şahsiyeti temsil yeteneği kazanan ferdi tipler:

a. Türkçe'nin konuşulduğu coğrafi alanlar içinde ve dünyada ünü kabul edilen tipler: Nasreddin Hoca.

b. Türk boyları arasında tanınan tipler: İncili Çavuş, Bekri Mustafa, Esenpulat, Ahmet Akay, Kemine.

c. Türk boyları arasında halkın ve zümrelerin ortak unsurlarının birleştirilmesinden doğan tipler: Bektasi, Aldar Köse.

ç. Aydınlar arasından çıkan tipler: Hasmet, Koca Ragıp Pasa, Mirali, Nasreddin Tûsî, Keçecizade İzzet Molla.

d. Mahallî tipler.

e. Belli bir devrin kültürü içinde yaratılan tipler: Karagöz.

2. Zümre tipleri: Mevlevi, Yörük, Terekeme, Tahtacı...

3. Azınlık tipleri: Yahudi, Rum...

4. Bölge ve yöre tipleri: Kayserili, Çemisgezekli, Andavallı, Karadenizli,

5. Yabancı fıkra tipleri: Behlül, Karakusi Kadı.

6. Gündelik fıkra tipleri

a. Aile fertleri ile alâkalı tipler: Ana – baba, karı – koca, kaynana – gelin, baba – çocuk, anne –çocuk.

b. Mariz ve kötü tipler: Deli, hasis, cimri, kör, topal, sağır, dilsiz, hırsız, dolandırıcı, eşkiya, yankesici, bıçkın.

c. Sanat ve meslekleri temsil eden tipler: Ressam, sair, doktor, avukat, bezirgan, bakkal, kasap, molla, imam, kadı, asker.

7. Moda tipler.”

Fıkralar üzerine başka bir sınıflama yine tipler esas alınarak Elçin (1986) tarafından yapılmıştır.

a. “Zümre tipleri: Mevlevî, Bektaşî, Yürük, Terekeme, Tahtacı, Köylü.

b. Azınlık tipleri: Yahudi, Rum, Ermeni.

c. Bölge tipleri: Kayserili, Karadenizli

d. Gündelik tipler: Ana – baba, deli, bakkal, cimri, hakim.”

Tekin (2010) fıkraları şu şekilde sınıflamıştır:

I: “Kahramanları ad yapmış ünlü kişiler olan fıkralar

A. Hikâyeleri önce sözlü edebiyat geleneğinde doğmuş ve gelişmiş, sonradan kitaplara geçmiş, ancak yine de sözlü sahadaki önemlerini kaybetmemiş tiplere ait fıkralar. Bunlar üç başlık altında toplanır.

a. Nasreddin Hoca

b. İncili Çavuş

c. Bekri Mustafa

Bu tipler karakterlerini daima muhaza ederler.

B. Toplumun aydın kesiminden çıkan tarihi şahsiyetlere ait fıkralar. Koca Ragıp Paşa, Şair Fitnat, Şair Haşmet ve Namık Kemal’ e ait fıkralar.

II: Özel adları olmayan, ancak belli bir zümreye ait olan fıkralar.

1. Din, mezhep, tarikat zümrelerini ele alan fıkralar. En yaygını Bektaşî fıkralarıdır.
2. Tahtacı fıkraları
3. Kavmi fıkralar: Ermeni, Rum, Yahudi, Alman, İskoç vb.
4. Coğrafi bölge fıkraları (Kayserili, Karadenizli, Sivrihisarlı vb.)

III. Belli bir zümre veya tipi belirlemeyip, alelade insanın güldürücü maceralarını anlatan fıkralar, karı-koca, baba-oğul, bakkal, cimri, uşak-efendi, er-subay vs. Kahramanı bilinen fıkralar, kahramanın adı ile bilinmeyenler ise adamın biri, delinin biri, vb. şeklinde başlar.”

Pertev Naili Boratav, (1992) ise fıkralara ait şöyle bir sınıflama yapmıştır:

I. “Kişileri belli halk tipleri olan fıkralar. Bu tipler:

1. Ünlü adlar taşıyan ve gerçekten tarihe mal olmuş sayılan kişilerdir: Bekri Mustafa, İncili Çavuş gibi.
2. Özel adlarla anılmayıp bir toplum zümresini temsil eden kişilerdir: Bektaşî, Tahtacı, Yörük gibi.

II. Belli bir topluluk tip, ünlü bir kişi söz konusu olmaksızın, ortadan insanların güldürücü maceralarını konu edinen fıkralar: Karı-koca, çocuklarla ana baba, uşak-efendi, asker-subay vb. hikâyeleri gibi. Şaşırtıcılığı ve eğlendiriciliği sadece açık saçık olmaktan ileri gelen fıkralar da bu bölüme girer.”

Saim Sakaoğlu (1992), fıkraları üç ana başlık altında şöyle tasnif etmiştir:

I. “Tarihte yaşamış şahıslar etrafında teşekkül eden fıkralar,

1. Her bölgede tanınan ünlü tipler (Nasreddin Hoca, İncili Çavuş, Bekri Mustafa gibi).
2. Sadece yaşadıkları bölgede tanınan tipler (Tayyip Ağa “Konya”, Niyazi Dede “Sivas”, Murtaza “Kastamonu”, İbik Dayı “Elâzığ” gibi).

II. Bir topluluğu temsil eden tipler etrafında teşekkül eden fıkralar,

1. Din veya bir inanış sistemiyle ilgili olanlar (Hoca, Kadı, Bektaşî, Tahtacı gibi).
2. Bir bölge halkıyla ilgili olanlar (Karadenizli, Kayserili, Karateveli gibi).

3. Bir karakter veya meslek grubuyla ilgili olanlar (Ahmak, deli, cimri, sarhoş, hırsız, doktor gibi).

III. Eş kahramanlı fıkralar (Hoca – talebe, usta – çırak, ebeveyn – evlât, komutan – asker, efendi – uşak gibi).”

2. 1. 5. Şahıs- Zaman- Mekân

“Fıkralarda asli unsuru insan teşkil eder. İnsan, müsbet ve menfi olmak üzere asli; dinleyici-seyirci tip ve grup olarak tali kolda sınıflandırılabilir” (Elçin, 1986: 567). Fıkralarda tez-antitez münakaşası bu tipler arasında gerçekleşir.

Fıkralar günlük yaşamı anlattıkları için zaman ve mekân farklı şekillerde görülmektedir, herhangi bir sınırlama yapılmamaktadır. Kesin ifadelerle belirtilmediği için yanılmaya meydan verebilmektedir. Mekân kavramı, fıkralarda kimi zaman tümüyle kimi zaman konuşmanın içinde yer alan kelimeler vasıtasıyla anlatılır (Dursun, 1998). Mekân, yaşanan kültüre ait izleri göstermesi, kişilerin yaşayışlarına etki etmesi bakımından önem taşır. Bir coğrafyada yapılması uygun olmayan bir davranış başka bir coğrafyada böyle bir etki göstermeyebilir. Mekân, şehir, köy, kasaba gibi alanlardan oluşabilir.

Zaman kavramı, fıkralarda tam bir belirsizlik içindedir, bir zaman kronolojisi söz konusu değildir (Dursun, 1998). Bu bakımdan fıkralarda zaman yıl, gün, ay, gece-gündüz olarak farklı şekillerde karşımıza çıkabilmektedir.

2. 2. NASREDDİN HOCA FIKRALARI

“Kültür tarihimiz boyunca Türk halkı, kahramanlar yaratmış, onlara dil ile tel ile umutlarının, korkularını ve isteklerini söyletmiştir” (Başgöz, 2005: 9). Fıkralarda barındırdığı zengin halk kültürü öğeleriyle Nasreddin Hoca da halkın kahramanlarından biridir fakat Nasreddin Hoca'nın diğer kahramanlar gibi olağanüstü özellikleri yoktur. “Nasreddin Hoca fıkra dağarcığından kaynaklanan Nasreddin Hoca tipi, insanın disharmonik (olumlu- olumsuz özellikleri kendinde barındıran) bir varlık olduğunun somut bir göstergesi durumundadır” (Çotuksöten, 2003: 17). Nasreddin Hoca fıkraları, tek bir insanın hayat deneyimi değil, bütün insanlık durumlarını kuşatan bir çerçeve sunarlar. Bu bakımdan yüzyılları aşarak bizlere

ulaşmış bu fıkraları kollektif kimliğimizin izlerini bulacağımız bir havuz olarak görebiliriz (Şimşek, 2009).

Hoca halktan biridir, masalsı, destansı kimliği yoktur bu yüzden de halkın sevincini, derdini paylaşabildiği, akıl aldığı, sohbet edebildiği bir kişidir. Fıkralarda övme, abartma yoktur, aksine eleştiri, gerçekçilik vardır.

Nasreddin Hoca, fıkralarda kasabada ailesiyle yaşayan bir insan olarak tanıtılmaktadır. Hoca, bilgili, okur-yazar biridir. Ayrıca fıkralarda Hoca'nın imamlık yanında kadılık da yaptığı görülmektedir. Bunların yanında Hoca, çiftçilik, hayvancılık da yapar. Hoca, eşeğiyle köylü, kavuğuyla aydın kesmi temsil eder. "Nasreddin Hoca, insanlarda ayıplayacağı huyları eşeğinde ayıplar. Yani eşek hikâyede hayvan maskesi takınmış bir insandır; tıpkı öteki hayvan hikâyelerinde olduğu gibi" (Başgöz, 2005: 91).

"Bilge ve bilgelik kavramları her ne kadar bilmek eylemiyle kökteşe de, bilgeliğin gerekli ve yeterli koşulları arasında özellikle bilginin insanileştirilmesi ve toplumsallaştırılmasının gerekliliği belirtilmelidir" (Çotuksöten, 1996: 117). Nasreddin Hoca da yaşama ilişkin bilgilerini, deneyimlerini halka aktararak bir öğretmen görevi üstlenir. Yıldırım (2008) Hoca'nın öğretirken bazen sözleriyle canımızı acıtan, bazen güldüren, bazen de güldürürken düşündüren eşsiz bir öğretmen olduğunu söyler. "Nasreddin Hoca, bir mantık hocası tutarlılığıyla, bir gülmece ustasının keskin nükteleriyle özelde Anadolu insanına, genelde bütün dünya insanlarına yaşama sanatının inceliklerini sunar" (Çotuksöten, 2003: 10). Sosyal ve siyasi eleştiride ustalığı sayesinde halkın karşısına çıkmaya korktuğu hükümdarlar, devlet görevlileri Nasreddin Hoca'nın ince zekâsı ile yola getirilirler. Hoca, sıkıcı, didaktik bir üslup yerine nükteyle, ince zekâyla, hazırcı cevap ve yaratıcılıkla kıssadan hisse verir.

2. 2. 1.Nasreddin Hoca

Nasreddin Hoca araştırmalarındaki en temel sorun hangi fıkraların Nasreddin Hocaya ait olup olmadığı konusudur. Bununla birlikte kaç tane Nasreddin Hoca'nın olduğu da bir tartışma konusudur. Çünkü fıkralar yüzyıllardır Türk Dünyasında çok geniş bir coğrafyada anlatılmaktadır. "Türk dünyasında Nasreddin Hoca'ya değişik adlar

verilmiştir. Ona Azeriler Molla Nasreddin, Türkmenler Ependi, Gagavuzlar Nastradin, Özbekler Nesreddin Afandi, Kazaklar Koja Nasreddin, Tatarlar Nasreddin Oca demektedirler” (Çotuksöten, 2003: 10). Nasreddin Hoca'nın gerçek yaşamdaki hayatına dair bilgilerden çok Hoca'nın fıkralara yansıyan hayatı önemlidir. Bu araştırmada da Nasreddin Hoca'nın fıkralara yansıyan eğitici değerleri üzerinde durulmuştur.

Nasreddin Hoca'nın nerede doğduğuna ait kesin bilgilere ulaşılmamıştır fakat araştırmacılara göre Eskişehir'in Sivrihisar ilçesine bağlı, bugün Nasreddin Hoca adıyla bilinen Hortu köyünde doğmuştur. Nasreddin Hoca'nın hangi tarihlerde yaşadığı konusu da tartışmalı bir konu olsa da son araştırmalar dikkate alındığında Hoca'nın 13. asırda Anadolu Selçukluları devrinde yaşadığı düşünülmektedir (Özçelik, 2005).

Akşehirli onun doğum yerinin ilçelerine bağlı Sivrice Öyüğü köyü olduğunu ileri sürerler. Ölüm yeri ise, Fuat Köprülü'ye göre “Hoca, 683' de Akşehir' de vefat etmiştir” olarak ifade edilmiştir (Sakaoğlu ve Alptekin, 2009: 34). Nasreddin Hoca'nın babası Hortu köyünün imamı Abdullah Efend'ydi. İlköğrenimi babasından görerek Arapça ve din bilgileri öğrendi. Çevrede ün yapmış Seyit Hacı İbrahim ile Seyit Mehmet Hayrani'den ders aldı. Konya medresesinde öğrenimini tamamladı. Sivrihisar ve Akşehir'de köy hocalığı, imamlık, müderrislik yaptı. Akşehir'e yerleşti, burada evlendi ve öldü. Hoca adına Akşehir'de bir türbe vardır (Tokmakçioğlu, 1981).

Nasreddin Hoca üzerine İbrahim hakkı Konyalı, Pernev Naili Boratav, Fuad Köprülü, İlhan Başgöz, Sabri Koz, Yusuf Çotuksöten, Abdülbaki Gölpinarlı, Dursun Yıldırım, Kemalettin Şükrü, Şükrü Kurgan, Eflatun Cem Güney, Mehmet Önder gibi yazarların araştırmaları mevcuttur. Nasreddin Hoca'nın hayatı ile ilgili çalışmalar devam etmekle birlikte bu konuda en güncel çalışma Sakaoğlu ve Alptekin (2009) tarafından yapılmıştır.

2. 2. 2. Türkçe Öğretiminde Nasreddin Hoca Fıkralarından Yararlanma

İlköğretim programları 2005-2006 yılında yenilerek yapılandırmacılık anlayışı temelinde hazırlanmıştır. Yapılandırmacılık anlayışında bilgi edilgen (pasif) olarak

alınmaz; anlamlandırılan tarafından yapılandırılır. “Yapılandırmacılıkta öğretmen ise bilgiyi doğrudan aktaran konumda değildir. Öğretmen iyi bir orkestra şefi gibi gözlemci, yönlendirici, rehberlik edici, kolaylaştırıcı, yardım edicidir” (Senemoğlu, 2011:627).

Yapılandırmacı öğrenmede asıl olan bilginin öğrenen tarafından alınıp kabul görmesi değil, bireyin bilgiden çıkardığı anlamdır. Yapılandırmacı öğrenme, var olanlarla yeni olan öğrenmeler arasında bağ kurma ve her yeni bilgiyi var olanlarla bütünleştirme sürecidir. Yapılandırmacılık anlayışında esas olan bilgiyi araştırma yorumlama ve analiz etme, bilgiyi ve düşündürme sürecini geliştirme, geçmişteki yaşantılarla yeni yaşantıları bütünleştirmedir.

Türkçe derslerinde metinler, hâlihazırda var olan eğitim programlarının öğrenciye aktarılmasında bir araç görevi üstlendikleri için programdan kopuk olmamalıdır. Nasreddin Hoca fıkraları yapılandırmacı anlayışın benimsendiği bir öğretim programında kullanılabilir. Nasreddin Hoca da bu anlayış doğrultusunda hareket eden bir öğretmen gibi kendisine akıl danışanlara doğrudan bilgi sunmaz, söylediği sözlerle kişiyi düşünmeye teşvik eder. Hoca, insanı düşünmeye tasavvura ve araştırmaya yönelten soru cevap yöntemiyle konuları ilgi çekici hale getirir. Aynı zamanda soruyu soranın cevabı bizzat kendisinin bulmasının yolunu açar (Özçelik, 2005).

Aynı durum fıkraların okunmasında da göze çarpar. Farklı insanlar tarafından defalarca yorumlandığı halde fıkralar, fıkrayı okuyan her zihin tarafından yeniden anlamlandırılma sürecine girer. Fıkralar ince zekânın ürünü olduğu için herkes tarafından farklı yorumlanabilir. Bu da onların yeniden üretilmesini sağlar.

Öğrenenin etkin rol aldığı yapılandırmacı öğrenmede sadece okumak ve dinlemek yerine tartışma, fikirleri savunma, hipotez kurma, sorgulama ve fikirler paylaşma gibi öğrenme sürecine etkin katılım yoluyla öğrenme gerçekleşir. Fıkralarda halk başı sıkıştığı zaman hocaya gelir ve yardım ister hoca da zekâsı ve yaratıcılığıyla olaylara çözüm bulur.

Hoca fıkralarının söylemi genellikle iki ekseninde gelişir:

a) “Soru-yanıt

b) Durum/ olay anlatımı- gerekçeli açıklama/ tepkili söz eylem” (Çotuksöten, 2003: 10).

“Nasreddin Hoca fıkralarında sorma, sorgulama kavramlarına sıkça rastlanır. Nasreddin Hoca'nın sorulu cevaplı fıkraları bir bakıma Sokrat'ı hatırlatır. Konuşunca insan kavga etmez, düşününce yine kavga etmez” (Enginün, 2000: 78). Fakat Sokrattan farklı olarak Nasreddin Hoca soru soran değil soruları cevaplayan taraftır.

Göçer (2010), Türkçe öğretiminde öğretme ortamlarında öğrencilere dinlenen fikrayı kendi cümleleriyle kısaca anlatma, anlatılan fikranın içeriğine uygun özgün ve eleştirel görüşler dile getirme, okunan ya da dinlenen fikrayı canlandırma, fıkralarda geçen yeni kelime, deyim ve atasözlerini tespit edip üzerinde çalışma vb. etkinliklerle öğrencilerin okuduğunu anlama ve anlatma becerileriyle üst düzey zihinsel becerilerinin geliştirilebileceğini belirtmektedir.

2. 2. 2. 1. Okuma Eğitimi ve Nasreddin Hoca Fıkraları

Türkçe Öğretim Programı'nda (MEB, 2006) okuma öğrenme alanıyla, öğrencilerin günlük hayatlarında karşılaştıkları yazılı metinleri doğru, akıcı bir biçimde ve uygun yöntemleri kullanarak okuyabilmeleri, okuduklarını değerlendirip eleştirel bir bakış açısıyla yorumlayabilmeleri ve okumayı bir alışkanlık hâline getirebilmeleri amaçlanmaktadır. Okuma becerisine yönelik kazanımlar, metinler yoluyla yapılmaktadır. Bu doğrultuda programda metinlerde bulunması gereken özelliklere de yer verilmiştir.

“Metinler; dil, anlatım ve içerik açısından türünün güzel örneklerinden seçilmelidir” (MEB, 2006).

Çocuklar farkında olmadan önce ninniler ve masallar daha sonra da fıkra gibi türlerle edebiyat ile tanışırlar. Nasreddin Hoca fıkraları da çocukların okul öncesi dönemden itibaren fıkra türüyle tanışmalarının sağlamaktadır. Nitekim Türk toplumunda fıkra dendiğinde akla gelen ilk isim Nasreddin Hoca'dır. Bu bakımdan Nasreddin Hoca

fıkraları türünün en güzel örneklerinden olmakla beraber türünün temsilciliği yapmak gibi bir görevi de üstlenmiştir.

Nasreddin Hoca fıkraları serbest okuma metinleri, okul gazeteleri, okul dergileri, duvar gazeteleri içinde de yer alabilecek metinlerdir.

“Metinler, öğrenciye okuma sevgisi ve alışkanlığı kazandıracak nitelikte olmalıdır” (MEB, 2006).

Okuma becerisinde “okuma sevgisi” zihinsel ve fiziksel olarak bu eyleme hazır olan çocuğun okumaya karşı olan tutumu ile ilgilidir. Çocuklara okuma sevgisi kazandırmada metinler önemli bir rol üstlenmektedir. Bu bakımdan Nasreddin Hoca fıkraları, barındırdığı mizah unsuru ile öğrencilerin severek okudukları metinler arasındadır. Nasreddin hoca fıkraları bu yönüyle okumaya karşı öğrencilere olumlu tutum geliştirmek amacıyla kullanılabilir metinlerdendir.

“Metinler, öğrenciye eleştirel bir bakış açısı kazandıracak özellikler taşımalıdır” (MEB, 2006).

Nasreddin Hoca, yaşadığı devirde olaylara sıradan insanlar gibi bakmamış; sorgulayıcı bakış açısıyla bakmış, eleştirmiş, söylenemeyeni söylemiştir. Kimi zaman devlet yöneticilerini, kimi zaman din görevlilerini, âlimleri kimi zaman da komşusunu, karısını eleştirmiştir, fakat hepsinde de tarafsız bir bakış açısı sunmuştur. Bu yönüyle fıkralar öğrencilerin eleştirel düşünme becerisi kazanmasında kullanılacak araçlardandır.

“Metinler, öğrencilerin dil zevkini ve bilincini geliştirecek, hayal dünyalarını zenginleştirecek nitelikte olmalıdır” (MEB, 2006).

Nasreddin Hoca fıkraları sade, açık ve anlaşılır dili ile öğrenciler tarafından rahatça anlaşılacaktır. Nasreddin Hoca'nın olaylara getirdiği farklı yorumlara öğrencilerin yaratıcı düşünme becerisini geliştirmekte, hayal dünyalarını zenginleştirmektedir. Nasreddin Hoca toplumda kimsenin aklına gelmemiş olan fikirleri söyleyerek, olaylara yeni bir bakış açısı kazandırır.

“Metinler, işlenecek süreye uygun uzunlukta olmalıdır” (MEB, 2006).

Nasreddin Hoca fıkraları, kısa olması nedeniyle öğrencilerin sıkılmadan bir çırpıda okuyabildikleri metinler arasındadır. Ayrıca Nasreddin Hoca fıkralarının kısa olması, fıkraların ezberlenmesi ve akılda tutulmasını da kolaylaştırmaktadır.

“Ders kitabındaki metinler, içeriğe uygun çeşitli görsel materyallerin (fotoğraf, resim, afiş, grafik, karikatür, çizgi film kahramanları vb.) yanı sıra atasözü, özdeyiş, duvar yazısı veya sloganlarla desteklenebilir” (MEB, 2006).

Nasreddin Hoca, tombul vücudu, gülen yüzü, ak sakalı; yanından ayırmadığı eşeği ile görsel olarak da öğrencilerin ilgisini çekmektedir. Nasreddin Hoca ile ilgili karikatürler, resimler, afişler metinleri destekleyici unsur olarak kullanılabilir.

2. 2. 2. 2. Yazma Eğitimi ve Nasreddin Hoca Fıkraları

Türkçe Öğretim Programı'nda (MEB, 2006) yazma becerisinin geliştirilmesiyle öğrencilerin duygu düşünce hayal tasarı ve izlenimlerini dilin imkânlarından yararlanarak ve yazılı anlatım kurallarına uygun şekilde anlatmaları, yazmayı kendini ifade etmede bir alışkanlığa dönüştürmeleri ve yazma yeteneği olanların bu becerilerini geliştirmeleri amaçlanmaktadır.

Nasreddin Hoca fıkraları kolay akılda kalması, kısa olması sebebiyle konuşma ve yazma eğitiminde sıkça kullanılmaktadır. Nasreddin Hoca fıkraları yazma eğitiminde farklı etkinliklerde kullanılabilir.

Yazma becerisinde kullanılan metni tamamlama çalışmalarında Nasreddin Hoca fıkralarından yararlanılabilir. Nasreddin Hoca fıkraları tez- antitez üzerine kurulmuştur, fikrayı okumaya başladığımız andan itibaren sonucun nasıl olacağını merak etmeye başlarız. Bu bağlamda giriş kısmı verilen bir fikranın devamı kesilerek öğrencilerden fikranın devamını getirmeleri istenebilir. Ayrıca öğrencilerden anlatmaktan hoşlandıkları fıkraları kendi kelimeleriyle yeniden yazmaları istenerek yazma becerisine yönelik etkinlikler düzenlenebilir veya öğretmen öğrencilere bir fikra verip bundan hareketle yeni bir metin oluşturmalarını isteyebilir.

2. 2. 2. 3. Konuşma Eğitimi ve Nasreddin Hoca Fıkraları

Türkçe Öğretim Programı'nda (2006) konuşma becerisinin geliştirilmesiyle; öğrencilerin Türkçenin estetik zevkine vararak ve zengin söz varlığından yararlanarak kendilerini doğru ve rahat ifade edebilmeleri, sosyal hayatta karşılaşacakları sorunları konuşarak çözebilmeleri, yorumlayıp değerlendirebilmeleri amaçlanmaktadır.

Konuşma becerisi, insanın toplumla ilişkisini sürdürebilmesi için en çok gereksinim duyduğu ve yararlandığı önemli bir dil etkinliğidir. Bu konuda en önemli görev de Türkçe dersleri ve Türkçe öğretmenlerine düşmektedir. Öğrenme ortamlarında öğrencilerin konuşma becerilerinin geliştirilmesine yönelik etkinlikler düzenlenmektedir.

“Konuşma becerisinin geliştirilmesi, tıpkı yazma becerisinde olduğu gibi belli birtakım kuralları ezberlemeye dayalı bir çalışma ile sağlanamaz; vurgu, tonlama diksiyona dayalı bol bol uygulama yapmak, iyi konuşan konuşmacıları dinleyerek onları model almak bu becerinin geliştirilmesinde en uygun çalışmalardır” (Temizyürek, 2005: 138). Nasreddin Hoca fıkraları bu etkinlikler için zengin bir kaynak niteliğindedir. Fıkralar, hem yazılı anlatım hem sözlü anlatımda kullanılabilir türlerdendir. Nasreddin Hoca Fıkralarının kısa ve özlü bir anlatıma sahip olması, çocukların ilgi duyduğu mizah unsurları içermesi bunların öğrenciler tarafında kolayca anlaşılmasını ve anlatılmasını sağlamaktadır.

“Sınıfta yapılacak konuşma etkinliklerinden biri de öğrencilere fıkra anlattırma. Anlatma sırasında öğrencilerin fıkranın içeriğine göre farklı sesler çıkarmaları; anlatımı, eş zamanlı olarak beden diliyle desteklemeleri, fıkranın can alıcı yerinde kısa bir süre durmaları ve ciddiyetlerini korumaları sağlanmalıdır” (Gündüz, 2009:127). Ayrıca fıkralar çocukların günlük yaşamda dil kullanmalarını olumlu yönde etki eder, çocuklar fıkralardaki söz ustalığını örnek alıp dili daha iyi kullanmaya özeneceklerdir. Fıkra anlatan çocuk topluluk karşısında çekinmeden konuşmayı duygu ve düşüncelerini ifade etmeyi öğrenir. Öğrenciler fıkralar sayesinde telaffuz alıştırmaları yaparak doğru ve düzgün konuşma becerisi kazanır.

Fıkraların oturmuş estetiği yanında, anlatıcıların da usta olması gerekir. Bunun için anlatıcıların fikrayı anlatırken gülmemesi, fıkroda yer alan olay ve durumları jest ve mimikleriyle desteklemesi, ses tonunu fıkranın konusuna göre düzenlemesi, ders çıkarılacak, sonucu dinleyicinin anlayışına bırakılan fıkralarda bu dersi söylemeyerek dinleyeni düşündürmeye yönlendirmesi gerekir (Albayrak, 2010).

Temizyürek (2005) Nasreddin Hoca fıkraları şu amaçlarla kullanılabileceğini söyler:

- 1) “Öğrencilerin günlük hayatta insanlarla etkili iletişim kurmasını geliştirmede.
- 2) Mizahla şiirin, anlatımı güçlendiren ve güzelleştiren yönünü keşfetmede.
- 3) Dramatizasyon çalışmalarına metin sağlamada.”

Nasreddin Hoca fıkraları içinde bulundukları kıssadan hisselerle çok söz söylemeden verilmek istenen mesajı iletmesi bakımından anlatılarda destekleyici olarak kullanılabilir.

2. 2. 2. 4. Dinleme Eğitimi ve Nasreddin Hoca Fıkraları

Türkçe Öğretim Programı'nda (MEB, 2006) “dinleme” becerisi ile öğrencilerden dinlediklerini/izlediklerini sıralama, sınıflama, sorgulama, ilişkilendirme, eleştirme ve bunlarla ilgili çıkarımlarda bulunma gibi üst düzey zihinsel becerileri gerçekleştirmeleri beklenmektedir.

“Dinleme, konuşan kişinin verdiği mesajı doğru olarak anlayabilme ve söz konusu uyarana karşı tepkide bulunabilme becerisidir” (Özbay, 2003: 93). Anne karnında, 5. aydan itibaren başladığı düşünülüp, yaşamın sonuna kadar devam eden dinleme, Türkçe öğretiminde gereken önemin verilmediği bir alandır. Eğitim sistemimizde ilköğretimden yükseköğretime kadar en çok kullanılan yöntemlerin anlatıma dayanmasına rağmen uygulama kısmında dinlemeye gereken önem verilmemiş ve programlarda da bu alan ihmal edilmiştir. Anlatma yöntemi eğitim öğretimde birçok derste kullanılmaktadır. Bu sebeple dinleme eğitimine önem verilmesi gerekmektedir. Konuşmanın ön koşulu dinleme olduğu için düzgün konuşma ve kelimelerin doğru telaffuzu için dinleme önemlidir.

Türkçe Öğretim Programı'nda (MEB, 2006) dinleme metinlerde bulunması gereken özellikler şu şekilde belirtilmiştir.

“Metinler öğrencilerin ilgi alanlarına ve seviyesine uygun olmalıdır” (MEB, 2006) .

Dinleme becerisinin geliştirilmesi için çocukların ilgi ve ihtiyaçları saptanmalı, hoşlandıkları konularla ilgili dinleme etkinliği yapılmalıdır. Fıkra dinleme ve fıkra anlatmanın da çocukların hoşlandıkları etkinliklerden olduğu göz önünde bulundurulduğunda Nasreddin Hoca fıkralarının da dinleme eğitiminde kullanılacak materyallerden olduğu söylenebilir.

Dinleme eğitiminde kullanılan fıkralar öğretmen tarafından, öğrenciler tarafından veya video, televizyon, bilgisayar gibi görsel-işitsel araçlar vasıtasıyla dinlenerek dinleme becerisine yönelik yöntem ve teknikler için kullanılabilir.

2. 2. 2. 5. Dil Bilgisi Eğitimi ve Nasreddin Hoca Fıkraları

Türkçe Öğretim Programı'nda “dil bilgisi”; bir dilin dinleme/izleme, konuşma, okuma, yazma öğrenme alanlarını destekleyen kurallar bütünü olarak tanımlanmaktadır. Dil bilgisi diğer dört temel beceriyi tamamlayan ve destekleyen bir özelliğe sahiptir.

“Dil bilgisi öğretimi, sadece dile ilişkin tanımların, kuralların öğretildiği bir alan değildir. Dil bilgisi konularının ezberden uzak, günlük hayatta iletişimi sağlayabilecek nitelikte ve kalıcı olarak öğretilmesi için mutlaka metin biriminden hareket edilmesi gerekir” (Temizkan, 2012:146). “Dil bilgisi kuralları sözden ve yazıdan ayrı hazır sonuçlar olarak öğretilemez, böyle bir öğretim dil kurallarını ezberlemeye alıştıırır, uygulama gücü kazandırmaz” (Karadüz, 2009: 301). Öğretmen farklı okuma parçalarıyla soyut olan kavramların somutlaştırılmasını sağlamalıdır. Dil bilgisi öğretimde kullanılacak metinler,

1. “Dil ve anlatım, yazım, noktalama açısından yanlışsız olmalıdır.
2. Dilbilgisi öğretimde kullanılacak metinler dil ve düşünce yönünden öğrencilerin ilgilerini çekmelidir.

3. Öğrencilerin gelişim düzeylerine uygun olmalıdır.

4. Metinler hem evrensel hem milli değerleri yönelik olmalıdır” (Temizkan, 2012:144-145).

Nasreddin Hoca fıkraları da barındırdığı cümlelerin anlaşılır ve açık olması nedeniyle rahatlıkla kullanılabilir materyallerdendir. Fıkralar içinde barındırdığı mizah unsuru sayesinde dil bilgisi dersini sıkıcılıktan çıkararak öğrenciler için zevkli bir ders haline gelecektir.

2. 2. 2. 6. Yabancılara Türkçe Eğitimi ve Nasreddin Hoca Fıkraları

Nasreddin Hoca fıkraları pek çok alanda kullanıldığı gibi Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesinde de başvurulacak kaynaklar arasında yer alır. Nasreddin Hoca fıkraları hem dilinin sadeliği ve kolay anlaşılabilir olması hem de güldürü unsuru taşıması ve Türk kültürüne ait izler taşıması bakımından dili yeni öğrenen bireyler için ilgi çekici nitelik taşımaktadır. Enginün, (2000) Türk kültürünün içinde yaşamayan yabancıların Nasreddin Hoca fıkralarının üzerlerindeki izlenimleri şu ibarelerle aktarır: “Fıkralar, içimi ferahlattı, zihnimi açtı, kalbimi neşeyle doldurdu.”

Barın (2008), yabancılara Türkçenin öğretiminde Nasreddin Hoca fıkralarının kullanılmasının, hem öğrencilerdeki öğrenme isteğini arttırdığını hem de telaffuz ve kelime hazinesi açısından öğrenene önemli katkılar sunduğunu ifade etmiş, bu fıkraların, öğrencilerin Türkçedeki söz dağarcığı ve dil bilgisi düzeylerine uygun olarak seçilmesi, sınıf içindeki oyunlaştırarak canlandırma etkinliklerine katkıda bulunması ve kültürümüze açılan birer pencere olarak düşünülmesini gerektiğini de vurgulamıştır.

2. 2. 2. 7. Drama Eğitimi ve Nasreddin Hoca Fıkraları

Nasreddin Hoca fıkralarının drama yönteminde kullanılması birçok araştırmacı tarafından önerilmiştir. Metinlerin diyalog haline getirilerek sınıf ortamında canlandırılmasıyla öğrenciler doğrudan metnin dünyasına girer, yaşayarak öğrenirler.

Enginün (2000), Halide Edip Adıvar tarafından kaleme alınmış, doğrudan Nasreddin Hocayı konu alan bir tiyatro eserinden bahseder. Eser, 1953 yılında

Masks or Souls (Maske mi Ruh mu?) adında yayımlanır. Eserin önsözünde Halide Edip 1922’ de Akşehir’de Hoca’ nın türbesini gördüğünü ve etkilendiğini söyler. Enginün eseri şöyle anlatır:

Eserin konusu: Nasreddin Hoca ölüm döşeginde iken, maddeyi temsil eden karısı ondan parasının yerini öğrenmeye çalışır. Nasreddin Hoca ölüm döşegindeki insanların son dualarının kabul edilmesinden dolayı son dilek olarak karısıyla öteki dünyada beraber olmamayı diler. Fakat o sırada sevgili eşeğinin sesini duyar ve son dilekte bulunduğunu unutarak öteki dünyada eşeğini de yanında ister. Öldükten sonra cennete giden ruhlar dünya ile bütün münasebetlerini kesmemişlerdir. Oraya da dünyadaki meselelerini farklılıklarını taşımışlardır. Orada da ezeli ruh madde çatışmaları vardır. Birleşmiş Milletler benzeri bir teşekkül bulunmaktadır. Ruhlar dünyada ne olup bittiğini öğrenmeye pek meraklıdır. Onun için ikide bir dünyaya temsilci gönderirler. Mulak’ın altın kapısından geçmeden önce ruhlar istedikleri kadar dünyaya gidip gelebilirler. Bu dönüş iki yol ile olur. Ya dünyaya doğarak yeniden gelirler veya kısa bir süre için bir başka bedenin arkasına gizlenirler. İşte bu durumda o bedende büyük çatışmalar yaşanır. 21. yüzyılda bütün dünya maddeyi yüceltmış, ruhu reddetmiştir. Dünyanın bu durumu ahirete göçmüş ruhları rahatsız eder. Akşehir de buna uymuştur. Ancak orada Nasreddin Hoca’nın ruhundan güç alan, hayatın sıkıntılarıyla baş etmenin yolunu gülerken, alay ederek bulan insanlar vardır ki, maddeciler bunlardan hiç mi hiç hoşlanmazlar.

Oyunda üç mekân vardır bunlar: Akşehir, ahiret ve yeni oluşmakta olan maddenin mutlak hâkim olduğu Kalopatya’dır. Zaman ise; 14. yüzyılda başlar 21. asra ulaşır.

2. 2. 2. 8. Söz Varlığı ve Nasreddin Hoca Fıkraları

Türkçe Öğretim Programı’na göre (MEB, 2006) her metin, öğrencinin söz varlığını zenginleştirecek yeni öğrenilecek söz ve söz gruplarına yer vermelidir. Fıkralarda kullanılan atasözleri, deyimlerle Nasreddin Hoca fıkraları dile katkıda bulunmaktadır. Fıkraların son cümlesi genellikle atasözü haline gelmiştir. Öğrencilerin bu ifadeleri öğrenmesi ve günlük hayatta yerine, zamanına göre kullanması sağlanmalıdır. Nasreddin Hoca fıkraları mecazlar, deyimler, atasözleri ile Türkçenin anlatım zenginliğini yansıtan ürünlerdendir.

Çotuksöten (2003), Nasreddin Hoca'nın zamanla deyim ve atasözü haline gelen deyişlerini şöyle sıralar:

1. “Deyimler: Bindiği dalı kesmek, buyurun cenaze namazına, dostlar alışverişte görsün, ince eleyip sık dokumak, mavi boncuk dağıtmak, ölme eşeğim ölme, tavşanın suyunun suyu, yorgan gitti kavga bitti.
2. Atasözleri: El elin eşeğini türkü çağırarak arar, parayı veren düdüğü çalar.”

2. 3. DUYUŞSAL ALAN

“İnsanın duyuşsal tarafı duygular, tercihler, seçimler, duygulanımlar, inançlar, beklentiler, tutumlar, takdir duyguları, değerler, ahlak, etik vb. içerir. Duyuşsal özelliklerin öğrenilmesi birey açısından önemlidir. Bu iki açıdan düşünülebilir. Birincisi salt duyuşsal özellikleri öğretilmesi, ikincisi ise öğrenilen duyuşsal özelliklerin bilişsel ve psikomotor davranışların öğrenilmesinde veya öğretilmesinde bir araç olarak kullanılmasıdır. Örneğin bireyin matematiğe karşı olumsuz tutumu varsa, ona matematiği öğretmek zorlaşır” (Tekindal, 2009: 1). “Bilişsel alanın bilgi basamağında yer alan bazı öğeler olmadan, duyuşsal alandaki özellikler gerçekleşmeyebilir; çünkü bilmediğimiz bir nesneye, olguya karşı herhangi bir sevgi, nefret, korku vb. gibi duyuşsal bir tepki gösteremeyiz” (Sönmez, 2007: 90).

Özellikle geleneksel eğitim anlayışının benimsendiği programlarda duyuşsal alan ihmal edilmekte, bilişsel ve psiko-motor alanlar kadar önemsenmemektedir. Alanyazın incelendiğinde duyuşsal alana yönelik çalışmaların da diğer alanlara göre daha az ele alındığı görülmüştür.

Bacanlı (2006), bu durumu şöyle açıklamaktadır:

1. “Duyuşun ne olduğu açıkça belirlenmemektedir.
2. Duyuşsal alanı diğer iki alandan, özellikle bilişsel alandan ayırmak oldukça zordur.
3. Duyuşsal öğrenme süreçleri hakkında yeterli bilgi bulunamamaktadır.

4. Duyuşsal alanda değerlendirme araçları zayıftır.”

“Kişi, nesne ya da olgulara karşı kararlı tutum gösterebilir veya değerler sistemi geliştirebilir. Örneğin Sosyal Bilgiler dersinde “kişilerin düşünce ve inançlarına karşı hoşgörölü oluş”, “birlikte çalışmaktan zevk alış”, vatanını, ulusunu, ailesini, arkadaşlarını seviş”, “büyüklerine karşı saygılı oluş”, “yasalara karşı saygılı oluş” gibi hedefler öğrencilere kazandırılmak istenebilir” (Sönmez, 2007: 90). Bu doğrultuda kişinin kendisine, yakın çevresine ve topluma karşı nasıl davranması gerektiği konusunda verilen eğitimler duyuşsal alanla ilgilidir.

Duyuşsal alan ilgi, tutum, güdülenmişlik, kaygı, benlik, kişilik, değer yargıları gibi boyutlardan oluşmaktadır. Bu boyutlar da kişinin toplum içinde kendi yaşantısı yoluyla edindiği deneyimlerle oluşmaktadır. Bu nedenle duyuşsal alanla ilgili davranışlar kazandırmada aile, yakın çevre, okul ve toplumun etkin bir rolü vardır.

“Duyuşsal eğitim genelde ahlak eğitimi, karakter eğitimi, değer eğitim vb. anlamlarında kullanılmaktadır” (Bacanlı, 2006: 13–14). Duyuşsal alan; alma, tepkide bulunma, değer verme, örgütlenme ve kişiliğin bir parçası haline getirme basamaklarından oluşmaktadır (Senemoğlu, 2011; Sönmez, 2007).

2.3.1. Değer Kavramı

Değerlerimiz doğal olarak çok çeşitlidir çünkü yaşamımızın farklı yönleri ve insan oluşumuza temel teşkil eden birkaç alan ile ilgilidirler. Bunlar kafamızdaki evren fikri ve bunun içerisindeki yerimiz, algıladığımız güzellik ve çirkinliği estetik olarak değerlendirişimiz, gerçeği arayışımızı da içine alan entelektüel standartlarımız ve hepsinin üzerinde bizi diğerleriyle birleştiren sosyal bağlarımızı kapsar (Gündüz, 2005). Değer kavramı üzerine birçok araştırmacı tarafından tanımlar yapılmaktadır. Nitekim değerin tek bir tanımı olsaydı dünyada huzur olur, anlaşmazlık olmazdı herkes o ana kurala göre hareket ederdi.

Değer kavramı farklı disiplinlerin ilgi alanına girebilmektedir. Bilindiği gibi “değer”, felsefe, iktisat, antropoloji, sosyoloji, psikoloji ve teoloji gibi birçok alanın ortak kavramıdır. Değerler, sosyal bilimler alanında sürekli ilgi çekmiş konulardan

birisidir. Bu ilgi, birçok sosyal bilimcinin değerleri insan davranışlarını açıklamada temel bir öneme sahip olarak görmelerinden kaynaklanmaktadır.

“Değerler, bireyin ve toplumun yaşantısına farklı şekillerde yansımaktadır. Bireyin kendisini, toplumun ise bireyi, kontrol etmesini sağlayan unsurların başında değerler gelmektedir” (Yazıcı, 2006: 499). “Değerler, davranışlara kaynaklık eden ve onları yargılamaya yarayan anlayışlardır” (Erdem, 2003: 56).

Schwartz ve diğerleri (2001) değerleri, “önem düzeyleri değişebilen, insanların yaşamında rehberlik eden prensipler, arzu edilir ve durumlar üzeri amaçlar” olarak tanımlamaktadır.

Rokeach (1973) değerleri, “Alternatif davranış biçimleri arasından seçim yapmak ve bunları değerlendirmek için kullanılan normatif standartlar” olarak tanımlamaktadır.

“Değer, belirli bir durumu bir diğerine tercih etme eğilimi olarak tanımlanmaktadır. Değerler ayrıca, bireylerin neyi önemli gördüklerini tanımlayarak istekleri, tercihleri, arzu edilen ve edilmeyen durumları gösterir” (Erdem, 2003: 56). Değerler bu yönüyle insanların hayattaki seçimlerine işaret etmektedir. Yapılan seçimler de insanın yaşam biçimini şekillendirmektedir. “Değerlerin yaşatıcısı, koruyucusu yaratıcısı bizzat insandır. Değer kavramı, değerlendirmeler yapandan bağımsız olarak düşünülemez. Hangi çağda ve hangi kültür çevresinde yaşarsa yaşarsın, insan kendini değerler dünyası içinde inşa eder” (Poyraz, 2007).

“Değer kavramını, insanın herhangi bir varlık ya da olaya bakış açısını ve verdiği önemi yansıtan, benimsemi esasına dayalı, davranışlara yön verme gücüne sahip psikolojik, sosyal, ahlaki ve estetik boyutlu inanç ve kanaatler bütünü olarak tanımlamak mümkündür” (Yeşil ve Aydın 2007: 70). İnsan kendi yargıları doğrultusunda evreni anlamlandırmaya çalışırken bir yandan da değerlerini oluşturur. Oluşturduğu değerleri de kurduğu insan ilişkilerinde ölçüt olarak kullanır.

“Değerler, bireylerin toplum içerisinde hayatını teminat altına almayı sağlayan, onların yaşamlarını kolaylaştıran toplumsal davranış kalıplarıdır” (Özkan 2010: 1128). “Değerler aynı zamanda sosyal dayanışma oluşturmak suretiyle toplumda uyulması gereken ortak davranış kalıplarını belirlerler” (Yaman, Taflan ve Çolak

2009: 107). Böylece toplumu oluşturan bireyler arasında o topluma has gizli bir anlaşma sistemi kurulmuş olur. “Değer kavramı, “olması gereken”i ifade eder, bilimin ve bilginin doğrudan konusu olan “olmuş olan” dan farklıdır. Dolayısıyla değer kavramı, teoriden çok pratik bir karakter taşır. Yani o eyleme ve ideale yöneliktir” (Bolay 2007: 60). “Değerler davranışlara yön vererek bireylerde ortaklaşa benimsenirler. Dolayısıyla değerler, birey davranışlarında benzeşmeye ve kalıplaşmaya yardım ederek bireyle toplum arasında ortak bir bağ oluşturmada ve bu bağın devamlılığında etkilidir” (Özkan 2010: 1128). “Bireysel boyutta var edilen değerler, kendi içerisinde tutarlı ve akla uygun olması durumunda, zamanla topluma mal olmakta ve toplumsal bir özelliğe dönüşmektedir”(Yeşil ve Aydın, 2007) .

Gündüz (2005)’ e göre ister birey ister toplum açısından olsun değer tanımlarında şu özellikler görülmektedir.

- a) “Değerler, özneyle, onun arzuları, ilgileri, amaçları, ihtiyaç ve beklentileriyle ilgilidirler. Öznenin şeylere, nesnelere, olgulara yüklediği, atfettiği nitelikler olarak görünürler.
- b) Değerler, öznenin teorik değil, pratik yöneliminin ürünüdürler.
- c) Değerlerin öznenin bağımsız bir varlıkları, bir kendilikleri yoktur.
- d) Değerler “olan”ı değil “olması gereken”i ifade ederler.
- e) Değerler, öznenin ilgi, amaç, arzu ve beklentilerine uygun olanlar, yani “olumlu değerler” ve uygun olmayanlar yani “olumsuz değerler” olarak ikiye ayrılırlar
- f) Değerler, özneliklerinden ötürü özneler arasında hep tartışma konusu olurlar ve bunun sonucunda ortaya hep bir değer rölativizmi çıkar.”

Eğitim Bilimleri, değer ve değerleri, hem insan hem toplum boyutuyla işlemiştir. Yani felsefenin ve sosyolojinin bakış açısı birlikte kullanılmıştır. İnsan boyutuyla değer, öğrenim çağındaki bütün bireylerin uygun ahlaki kararlar almasına ve davranışlar sergilemesini sağlayacak duygu düşünce ve davranışlardır (Ekşi, 2003).

2. 3. 2. Değerlerin Sınıflandırılması

Değerler, öznel bir yapıya sahiptir. Bu yüzden herkes tarafından kabul edilmesi mümkün değildir. Hangi toplumda hangi değerlerin olduğu veya hangilerinin olumlu

ya da olumsuz anlam ifade ettiği bilinmediği için değer sınıflaması konusunda da farklı görüşler yer almaktadır. Değer sınıflamalarında evrensel bazı maddeler bulunsa da kültür farklılığından doğan farklar mevcuttur. Değerlere ilişkin yapılan sınıflamalar değerlendirildiğinde hepsinin bir takım avantaj ve dezavantajlara sahip oldukları görülmektedir.

2. 3. 2. 1. Spranger'in Değer Sınıflaması

Psikolojide değer testi ilk defa Spranger tarafından kullanılmıştır. Spranger deney grubundaki insanları her birinde hâkim olan değere göre şahsiyet tiplerine ayırmaya çalışmış ve herkesin altı temel değer tipinden birine girebileceğini söylemişti. Spranger'den ve daha sonra ondan ilham alarak "Study of Values" adlı geniş bir çalışma yapan Allport, Vernon ve Lindzey (1960) den sonra değerleri altı grup halinde toplamak adet olmuştur (Güngör, 1993: 61). Daha sonra Güngör bu değer sınıflamasına ahlaki değerleri de eklemiştir (Güngör, 1993).

Spranger (2001), değerleri estetik, kuramsal, politik, ekonomik, sosyal ve dinî değerler olarak sınıflamıştır. Değer gruplarını Akbaş (2004) şu şekilde aktarmaktadır:

Bilimsel Değer: Gerçeğe, bilgiye, muhakemeye ve eleştirel düşünceye önem verir. Bilimsel değerleri olan insan deneysel, eleştirici, akılcı ve entelektüeldir.

Ekonomik Değer: Yararlı ve pratik olana önem verir. Ekonomik değerlerin hayatta önemsenmesi gerektiğini belirtir.

Estetik Değer: Simetri, uyum ve forma önem verir. Birey hayatı olayların bir çeşitliliği olarak görür. Sanatın toplum için zorunluluk olduğunu düşünür.

Sosyal Değer: Başkalarını sevme, yardım ve bencil olmama esastır. En yüksek değer insan sevgisidir. Bu insan sevgisini insanlara sunar. Nazik ve sempatiktir. Bencil değildir.

Politik Değer: Her şeyin üstünde kişisel g, etki ve şöhret vardır. Esas olarak kuvvetle ilgilidir.

Dinî Değer: Evreni bir bütün olarak kavrar ve kendisini onun bütünlüğüne bağlar. Dini uğruna dünyevi hazları feda eder.

2. 3. 2. 2. Rokeach'ın Değer Sınıflaması

Rokeach (1971 akt; Lyons, 2003)'a göre değerler, belirli davranışların ya da sonuçların kişisel ya da toplumsal olarak kabul edilebilir olup olmadığını işaret eden sürekliliği olan inançlardır; Rokeach tarafından 1973 yılında kapsamlı bir sınıflama yapılmıştır. Rokeach (1973: 28) sınıflamasına göre değerler; amaç değerler ve bunlara ulaşmayı sağlayan araç değerler olmak üzere iki gruba ayrılır. Rokeach Değer Sınıflaması Tablo 1' de görülmektedir.

Tablo 1. Rokeach Değer Sınıflaması

<u>Amaç Değerler</u>	<u>Araç Değerler</u>
Rahat bir hayat	Hırslı/İstekli
Heyecanlı/coşkulu bir hayat	Açık fikirli
Başarı hissi	Kabiliyetli/Becerikli
Barış içinde bir dünya	Temiz
Güzellikler dünyası	Cesur/Cesaretli
Eşitlik	Affedici/ Bağışlayıcı
Aile güvenliği	Yardımsever
Özgürlük	Dürüst/Güvenilir
Sağlıklı olmak	Yaratıcı/Hayal gücü kuvvetli
Manevi/İç huzur	Bağımsızlık
Gerçek/Olgunluğa ermiş sevgi	Entelektüel
Ulusal/milli güvenlik	Mantıklı
Memnuniyet	Sevgi dolu/sevecen
Kurtuluş	Sadık/Vefalı
Öz saygı/Onur	Görev Bilinci/İtaatkâr
Sosyal kabul	Kibar
Gerçek dostluk	Sorumlu
Bilgelik	Öz denetim

2. 3. 2. 3. Schwartz'ın Değer Sınıflaması

Schwartz (1994), dünyadaki farklı ülkelere ait değerler üzerine karşılaştırmalı bir araştırma yapmış ve on değer grubu belirlemiştir. Tablo 2'de Schwartz değer sınıflaması görülmektedir.

Tablo 2. Schwartz Değer Sınıflaması

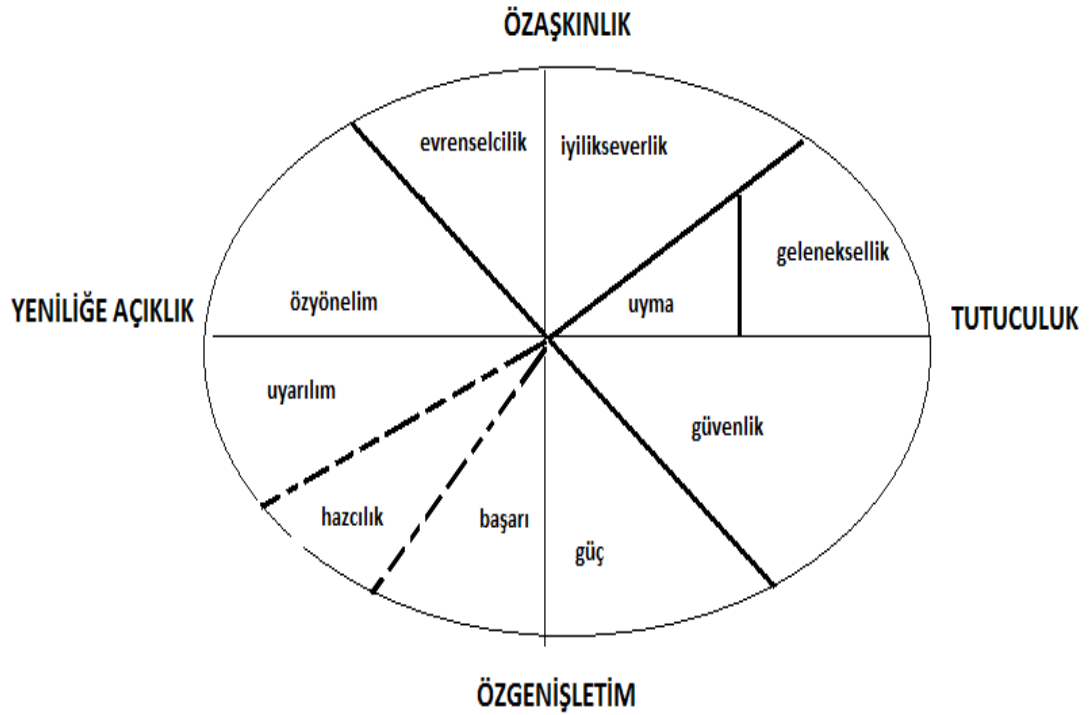
<u>Değer Grupları</u>	<u>Değerler</u>
Güç (power): Toplumsal konum, insanlar ve kaynaklar üzerinde denetim gücü	Sosyal güç sahibi olmak, Otorite sahibi olmak, Zengin olmak, Toplumdaki görüntüyü koruyabilmek, İnsanlar tarafından benimsenmek
Başarı (achievement): Toplumsal standartları temel alan kişisel başarı yönelimi	Başarılı olmak, Yetkin (muktedir) olmak, Hırslı olmak, Sözü geçen biri olmak, Zeki olmak
Hazcılık (hedonism): Bireysel zevke ve hazza yönelim	Zevk, Hayattan tat almak
Uyarılım (stimulation): Heyecan ve yenilik arayışı	Cesur olmak, Değişken bir hayat yaşamak, Heyecanlı bir yaşantı sahibi olmak
Özyönelim (self-direction): Düşünce ve eylemde bağımsızlık	Yaratıcı olmak, Merak duyabilmek, Özgür olmak, Kendi amaçlarını seçebilmek, Bağımsız olmak, Kendine saygısı olmak
Evrenselcilik (universalism): Anlayışlılık, hoşgörü ve tüm insanların ve doğanın iyiliğini gözetmek	Açık fikirli olmak, Erdemli olmak, Toplumsal adalet, Eşitlik, Dünyaya barış istemek, Güzelliklerle dolu bir dünya, Doğayla bütünlük

	içinde olma, Çevreyi koruma, İç uyum
İyilikseverlik (benevolence): Kişinin yakın olduğu kişilerin iyiliğini gözetme ve geliştirme	Yardımsaver olmak, Dürüst olmak, Bağışlayıcı olmak, Sadık olmak, Sorumluluk sahibi olmak, Gerçek arkadaşlık, Olgun sevgi, Manevi bir hayat, Anlamlı bir hayat
Geleneksellik (tradition): Kültür ya da dinsel töre ve fikirlere saygı ve bağlılık	Alçakgönüllü olmak, Dindar olmak, Hayatın bana verdiklerini kabullenmek, Geleneklere saygılı olmak, İlımlı bir hayat (Dünyevi işlerden el ayak çekmek), Mahremiyet
Uyma (confirm) : Başkalarına zarar verebilecek ve toplumsal beklentilere aykırı olabilecek dürtü ve eylemlerin sınırlanması	Kibarlık, İtaatkâr olmak, Anne-Babaya ve yaşlılara değer vermek, Kendini denetleyebilmek
Güvenlik (security): Toplumun varolan ilişkilerin ve kişinin kendisinin huzuru ve sürekliliği	Ulusal güvenlik, Toplumsal düzenin sürmesini istemek, Temiz olmak, Aile güvenliği, İyiliğe karşılık vermek, Bağlılık duygusu, Sağlıklı olmak

Tablo 2' de yer alan değerler Schwartz değer listesinin on ana boyutunu ve alt boyutlarını oluşturmaktadır. Değerlerin Türkçe adlandırmaları Kuşdil ve Kağıtçıbaşı

(2000) tarafından yapılmıştır. Değer tipleri kendi içinde iki ana boyut üzerinde gruplandırılmıştır. İlk boyutta güvenlik, uyma ve geleneksellik değer tipleri tutucu yaklaşım olarak, özyönelim ve uyarılım ise yeniliğe açıklık olarak adlandırılmıştır. İkinci boyutta ise evrensellik ve iyilikseverlik değer tipleri özaşkinlik, güç ve başarı ise özgenişletim olarak isimlendirilmiştir. Kesik çizgilerle belirtilen hazcılık ise hem özgenişletim hem de yeniliğe açıklık boyutunda yer almaktadır. Dairede birbirinin karşısında yer alan alanlar çelişmekte, birbirine yakın olan alanlar ise uyum göstermektedir. Schwartz değer kuramındaki değer tipleri şekil 1’de sunulmuştur.

Şekil.1: Schwartz Değer Kuramındaki Değer Tipleri ve Ana Değer Grupları

Kaynak: Schwartz, S. H. (1992). Universals in The Content And Structure Of Values: Theoretical Advances And Empirical Tests in 20 Countries. *Advances In Experimental Social Psychology*, 25,1-65, San Diego: Academic Press.

2. 3. 2. 4. Karakterin Altı Temel Yapıtası (Six Pillar of Character)

1992 yılında Amerikanın Colorado eyaletinde Josephson Enstitüsü tarafından “Karakter Göstergeleri” (Character Counts) adı altında bir toplantı düzenlenmiş, “Karakterin Altı Temel Yapıtası (Six Pillar of Character)” adı altında birtakım değerlere yer veren bu ulusal karakter eğitimi günümüzde Amerika’da en çok uygulanan karakter eğitimi programıdır (Can, 2008). Karakterin altı temel yapıtaşı Tablo 3’ te görülmektedir.

Karakterin Altı Temel Yapıtası şu şekildedir:

Tablo 3. Karakterin Altı Temel Yapıtası

Güvenilir Olma	Duyarlı Olma
Saygı	Vatandaşlık
Sorumluluk	Adil Olma

Kaynak: (The Six Pillars, t.y. ; Tracey, 1996).

2. 3. 2. 5. Oktay Akbaş’ın Milli Eğitimin Duyuşsal Amaçlarını İçeren Değer Sınıflandırması

Akbaş (2004), 2002- 2003 öğretim yılında 8.sınıfta bulunan 360 öğrenci ve bu okullarda görevli 44 öğretmen ile değer sınıflaması üzerine bir araştırma yapmıştır. Araştırmada ilköğretim okulları 8. sınıf öğrencilerinin ilköğretim okulları genel hedeflerinde belirtilen değerlere ulaşma düzeyleri öğrenci ve öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmiş ve öğretmenlerin değer eğitimi konusundaki görüşleri alınmıştır. Öğrenci değerlerini ölçmek amacıyla, araştırmacı tarafından geliştirilen geleneksel değerler ölçeği, demokratik değerler ölçeği, çalışma-iş değerleri ölçeği, bilimsel değerler ölçeği ve temel değerler ölçeği kullanılmıştır. Akbaş (2004) tarafından yapılan değer sınıflaması Tablo 4’ te görülmektedir.

Tablo 4. Oktay Akbaş Değer Sınıflaması

<u>Temel</u>	<u>Demokratik</u>	<u>Çalışma-İş</u>	<u>Bilimsel</u>	<u>Geleneksel</u>
Estetik	Saygılı Olmak	Çalışkan Olmak	Araştırmacı Olmak	Ulusal Güvenlik
Sağlıklı Olmak	Kibar Olmak	Azimli Olmak	Yaratıcı Olmak	Yardımseser Olmak
Çevreyi Korumak	Hoşgörülü Olmak	Girişimci Olmak	Meraklı Olmak	Aile Güvenliği
Temiz Olmak	İşbirliği Yapmak	Sorumluluk Sahibi Olmak	Bilimsel Olmak	Tutumlu Olmak
			Eleştirel Olmak	Güvenilir Olmak
				Hayatın Verdiklerini Kabul Etmek

2. 3. 3. Değerler Eğitimi

Uluslararası alanyazında değer eğitimi; ahlak, karakter, vatandaşlık ve yurttaşlık eğitimi gibi diğer formlarının yanı sıra cinsel eğitim, uyuşturucu, alkol kullanımına ilişkin sosyal sorunları ele almak için dünya çapında son dönemlerde yeniden ilgi odağı olmuş bir eğitim programı olarak tanımlanmaktadır (Lovat ve Clement, 2008). Görüldüğü gibi uluslararası alanyazında “değerler eğitimi”, karakter eğitimi, toplumsal eğitim, vatandaşlık eğitimi ve ahlaki eğitim gibi farklı temalar içinde ele alınmaktadır. Kavram olarak “moral education”, “values education”, “character education” kavramları “ahlak eğitimi”, “değer eğitimi” ve “karakter eğitimi” kavramlarına karşılık gelse de dünyadaki değer eğitiminden kastedilenle ülkemizde değer eğitiminden anlaşılan arasında farklılıklar görülmektedir.

Değerler, yapısı gereği toplumdan topluma farklılıklar göstermektedir. Dünyaya baktığımızda Amerika ve Avrupa’da değerler eğitimi programlarında cinsel eğitim, uyuşturucu kullanımı, cinayet işleme konuları ele alınırken Japonya’da sorumluluk duygusu, etkin vatandaş olma konuları ele alınmaktadır. Her kültürün kendi değerler sistemi vardır. Bunun yanında değerlerin tüm insanlarda olması gereken erdemlere işaret etmesi de değerler eğitiminin evrensel yönünü ortaya koymaktadır. Kale (2007)’ye göre günümüz dünyasında yaşanan siyasi, sosyal, kültürel değişim ve gelişmeler sonucunda bireylerin etkili ve verimli iletişim kurup, yaşanan sorunlara etik kurallara uygun bir şekilde çözüm üretebilmeleri için değer eğitimi oldukça önemlidir.

Değer eğitimi, okuldaki eğitim-öğretimin bir tamamlayıcısı olarak öğretim programlarında var olan derslerde, derslerin özelliğine uygun olarak farklı şekillerde verilmektedir. Ülkemizde değerler eğitimine yönelik kavramlar özellikle Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (MEB, 2010), Sosyal Bilgiler (MEB, 2004), Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi (MEB, 2010) derslerinde ele alınmaktadır. Eğitim sistemimize bakıldığında önceki dönemlerde değerlerin örtük programlarda yer aldığı görülmekteydi. Son yıllarda değerler eğitimi konusu Milli Eğitim Bakanlığı tarafından gündeme alınmış ilköğretim programlarının içeriğinde de değerler eğitimine yönelik çalışmalar yapılmış ve sosyal bilgiler dersi programında değerlere ve değer eğitimine özel bir yer verilmiştir.

Eğitim, bireyin kendi yaşantıları yoluyla istedik davranış değiştirme/oluşturma sürecidir (Senemoğlu, 2011). Bireyde oluşturulması hedeflenen davranışlar, yalnızca belli bilgilerin ve becerilerin bireye aktarılması şeklinde değil, bireyin günümüz dünyasına uyum sağlama yeteneğini geliştirecek iyi insan iyi vatandaş olmasını sağlama yeterliliği taşımalıdır. Bu da değerler eğitimi ile gerçekleşmektedir. Değerler eğitimi pedagojik bir zorunluluktur (Lovat ve Clement, 2008). Bireylerin kişisel ve sosyal gelişimi için değerler eğitimi gereklidir. Çocuk, soyut düşünme yeteneğinin gelişimi ölçüsünde sahip olduğu değerlerin bir organizasyonunu yapabilmekte, bu organizasyonda kendi inanç ve kanılarıyla toplum değerlerinin bir sentezine ulaşabilmektedir. Değerler sistemini oluşturan çocuk, bunları daha sonraki dönemlerde kullanarak neyin doğru, neyin yanlış olduğuna kendisi karar verebilir ve

yaşama dair prensiplerini oluşturur. Verdiği her kararda sadece kendini değil, toplumu da düşünerek karar vermesi gerektiğinin ayırımına varır.

Temelde öğrencilere öğretilmesi gereken birey olma sorumluluğu kazanma kendisi ve topluma yararlı olabilmeleridir. Etkili değerler eğitim sadece bilginin öğrenciye öğretilmesi ve depolanması değildir. Önemli olan öğrencinin süreç içinde yaşayarak değerleri benimseyip günlük yaşamına yansıtmasıdır. Bailey (2000) değerler eğitiminde dört önemli maddeye işaret etmektedir.

1. Rasyonel düşünceyi desteklemek/teşvik etmek,
2. Empati geliştirme,
3. Yeterliliği güçlendirme ve özsaygı,
4. İşbirliğinin artırma.

Değerler eğitiminde farklı yaklaşımlar bulunmaktadır. Bu yaklaşımlar aşağıda açıklanmaktadır.

2. 3. 3. 1. Değerleri Telkin Etmek

Öğrenme ve öğretme sürecinde çocuklara kazanmaları gereken değerler doğrudan söylenerek onların bu değerleri edinmeleri sağlanmaya çalışılır. Davranışçı kuramın öğrenmeye yönelik ilkeleriyle paralellik gösterir (Ekşi ve Katılmış, 2011). Geleneksel eğitim anlayışına uygun bir yaklaşımdır. Bu yaklaşım, toplumda var olan değerlerin doğrudan yeni nesillere aktarılmasıyla gerçekleşir. Bu yaklaşımın sosyal öğrenme kuramının eğitim açısına da uygun olduğu söylenebilir. Bandura, bireyin herşeyi doğrudan öğrenmesine gerek olmadığını, başkalarının deneyimlerini gözlemleyerek de pek çok şeyi öğrenebileceğini savunmaktadır. Bu kuramda çocuklara birçok bilişsel, duyuşsal, sosyal ve psikomotor davranışlar, sevilen beğenilen, saygı duyulan yetişkinlerin model olmaları yoluyla kazandırılabilir (Senemoğlu, 2011). Bu yaklaşımda öğretmenin rolü önem taşımaktadır öğretmen değer edinimi sürecinde, hem kendi davranışlarıyla model olmalı hem de öğrenme ortamına sunduğu model alınacak kişileri seçmede özen göstermelidir.

Telkin yoluyla değer aşılama s¼recinde uyulması gereken işlem basamakları Dilmaç, (2007) tarafından şoye aktarılmıştır:

- a. Telkin yaklaşımı olabilecek değeri belirleme
- b. Değer seviyelerini belirleme
- c. Davranışsal amaçları belirleme
- d. Uygun metotları seçme
- e. Seçilen metotları uygulama
- f. Sonuçları değerlendirme

2.3.3.2 Değer Açıklama

1960'ların sonu ve 1970'li yıllarda ¼zellikle ABD'de etkili olan bu yaklaşım, Sidney Simon ve arkadaşları tarafından telkine dayalı değer ¼ęretiminin etkisini yitirdiği varsayımından hareketle geliştirilmiştir (Akbaş, 2008).

“¼zelliklerde altmışlarda ve yetmişlerde değer açıklama duyuşsal eğitimde çok pop¼lerdi, ¼nk¼ değerlerin g¼recelilięini eğitimsel pratik içine sokmaya imk¼n veriyordu. Ama emredici ve y¼neltici değildi. Değer açıklamayı kullanan ¼ęretmen değerleri empoze etmeye veya ¼ęretmeye değil, sadece açıklamaya çalışıyordu. Diğer bir deyişle onlar ¼ęrencilerin biçimlenmiş ve y¼kselen değerlerinin farkına varmalarına yardım etmek istiyorlardı” (Bacanlı 2006: 36). Akbaş (2008) değer açıklama yaklaşımında ¼ęrencilere değer empoze edilmeden, zorlama yapılmadan ¼ ana basamakta değer kazandırıldığını ifade etmektedir. Bunlar:

Seçme: Bu basamakta ilk olarak ¼ęrencilerin değerleri ¼zg¼rce seçmeleri için fırsat verilir. Mevcut seçeneklerden hareketle alternatifler oluşturulur ve her alternatifin olası sonuçları d¼ř¼n¼lerek değerlendirme yapılır. Değerlendirme sonunda secim yapılır.

¼d¼llendirme: Bu basamakta ¼ęrencinin, seçtiği değerden tatmin olması ve seçtiği değeri açıkça çevresine iletebilmesi gerekir.

Hareket: Bu basamakta bireyin seçtiği değere uygun davranması beklenir. Bu harekete yaşamının t¼m¼nde tutarlı bir şekilde devam edebilmelidir.

2. 3. 3. 3. Ahlaki Muhakeme

Kohlberg tarafından geliştirilen bu yaklaşımda amaç, öğrencilere verilen ahlaki ikilem içeren hikâyelerle ahlaki yargı oluşturmaktır, ahlaki muhakeme altı kısımdan oluşmaktadır (Senemoğlu, 211). Bu aşamalar:

Gelenek öncesi düzey: Ceza ve itaat eğilimi, araçsal ilişkiler.

Geleneksel düzey: Kişiler arası uyum kanun ve düzen eğilimi.

Gelenek sonrası düzey: Sosyal sözleşme eğilimi, evrensel ahlak ilkeleri.

“Ahlâkî Muhakeme yaklaşımında öğretmenin rolü ahlâkî ikilemlerin bulunduğu örnekler vererek öğrencilerin kendi çıkmazlarını çözmelerine yardım etmektir. Öğretmen bunu yaparken her öğrenciyi ahlâkî ikilemle karşılaştırır ve diğer öğrencilerin verilen örnek olayla ilgili söylediklerini duyma imkânı yaratır” (Akbaş, 2008: 15).

Çiftçi (2003), ahlakî yargı yeteneği gelişmiş kişilerin aynı zamanda eleştirel-rasyonel müzakere yeteneğine sahip olduğunu; kendi fikirlerine uymayan fikirleri hiç düşünmeden hemen karşı çıkıp reddetmek yerine onları dinleyebildiğini, eleştirerek değerlendirebildiğini ve gerektiğinde kendi ön düşüncelerini erteleyip, yenileyebileceklerini ve değiştirebileceklerini söyler.

2. 3. 3. 4. Değer Analizi

“Değer analizi yaklaşımında değer içeren problemler üzerinde duygusal olmadan, akılcı, mantıklı ve sistematik bir şekilde durulur” (Akbaş, 2008: 14) Değer analizi, yaratıcı düşünme, eleştirel düşünme gibi üst düzey düşünme becerilerinin kullanılmasını öngören bir yaklaşımdır. Bu yaklaşımda değerler, öğrenciye doğrudan öğütler verme yoluyla öğretilmez. Değerlerin neden önemli olduğu, değerlerin günlük yaşama nasıl etki ettiği üzerinde durulurken öğrencilerin bilişsel becerilerle duygusal becerileri arasında ilişki kurulmuş olur.

Ryan, (1991) bu yaklaşımda kullanılacak basamakları şöyle sıralar:

1. Problemin tanımlanması.
2. Problemin ve alternatif yolların açıklanması.
3. Her alternatifle ilgili kanıtlar toplayarak sonucun tahmin edilmesi.
4. Kanıtların değerlendirilmesi ve uzun vadeli sonuçların öngörülmesi.
5. Oluşacak durumun yeniden tanımlanması.
6. Her durum için mümkün olan sonucun değerlendirilmesi ve açıklanması.

7. Alternatifler arasından seçme ve uygun hareket için karar alma.

Ryan (1991) bu yaklaşımda öğrencilerin örnek olaylardan hareketle ahlaki düşünme becerisini kazandıklarını ifade eder. Öğretmen bunun için sınıfta bir problem ortaya atar ve problem çözme becerilerini kullanarak öğrencilerden var olan sorunu çözmelerini ister. Olayı anlatan ve gerekli verileri kapsayan problem üzerinde çalışan öğrenciler olayı öğrenir, analiz eder ve değerlendirirler. Tartışarak olayın nedenleri ve çözümüne ilişkin öneriler getirirler. “Örnek olay incelemesi yöntemi, karmaşık ve gerçek hayat problemlerinin araştırılmasına ve çözümü etrafında düzenli ve bireylerin hem zihinsel hem de duygusal yönden aktif katılımlarını gerektiren bir yöntemdir. Örnek olay incelemesi yönteminin ahlaki konuların öğretiminde kullanmanın temelinde “öğrencilerin ahlaki davranışları, sadece öğretmenin etkili olduğu anlatma yöntemi ile öğrenmeleri yerine, davranışları bir örnek olay içinde ve tartışarak kendilerinin bulmalarının daha kalıcı ve etkili olduğu” düşüncesi yatmaktadır” (Aydın, 2008: 92).

2. 3. 4. Değerler Eğitiminde Ailenin Rolü

Eğitimde bireylere bilgi, beceri ve tutum kazandırılmasının yanında toplumun kültürünün yeni nesillere aktarılması da söz konusudur. Aileler, sahip oldukları değerleri çocuklarına kazandırarak toplumun kültürel devamlılığını sağlamaktadır. Çocuk, soyut düşünme yeteneğinin başlamasıyla toplumun değerlerini anlamlandırabilmekte, kendi değerlerini oluşturmaktadır. Değerler sistemini oluşturan çocuk bunları daha sonraki dönemlerde prensip adı altında anlamlandırmaktadır.

Teknolojik gelişmelerin bu kadar yoğun olmadığı dönemlerde çocuk okula gidene kadar önce çekirdek aile denen anne-baba-kardeşlerinden daha sonra yakın çevreden birtakım değerleri öğrenmekteydi. Günümüzde medya iletişim araçları, teknolojik araçlar vasıtasıyla çocuk doğduğu andan itibaren geniş bir öğrenme ortamı içinde yer almaktadır.

Değerler eğitiminin soyut düşünme becerisinin kazanılmaya başlandığı ilköğretim çağında verilmesinin daha uygun olacağı düşünülse de ilk ciddi eğitimin aile ortamında başladığı, çocuğun okul dönemine başlamasıyla örgün eğitim yoluyla

okullarda devam ettiği unutulmamalıdır. Bu doğrultuda aile-okul işbirliğinin önemi artmaktadır. Değerler eğitiminde ailelerin, öğretmenlerle işbirliği yapması gerekmektedir. Okulda verilen değerler eğitimi evde de aile bireyleri tarafından desteklenmelidir. Kirschenbaum, (1992) “Kapsamlı değerler eğitimi” isimli bir model önerisinde bulunurken kapsamlı değerler eğitiminin ailenin, sivil toplum örgütlerinin, gençlik kollarının da olduğu toplum kuruluşlarınca tüm toplum tarafından ortaklaşa olarak yürütülmesi gerektiğini söyler.

2. 3. 5. Değerler Eğitiminde Okulun Rolü

Ekşi (2003), temel insani değerleri benimsemiş bireyler yetiştirmenin aile, toplum ve okulun başlıca görevlerinden olduğu göz önünde bulundurulduğunda okulların temel iki amacını şu şekilde sıralar:

- 1- Akademik açıdan başarılı,
- 2- Temel değerleri benimsemiş bireyler yetiştirmek.

Bireyin ahlakî gelişimde ailenin önemli bir yeri bulunmakla birlikte, okul çağında bireyin zamanının büyük bir bölümünün geçtiği düşünüldüğünde okullar da önemli bir konuma sahiptir. Ailede ve yakın çevrede informal olarak başlayan değerler eğitimi, okullarda formal bir yapı içerisinde temel değerlerin öğrencilere kazandırılması ile devam etmektedir. Okullar, ulusal ve evrensel değerlerin aktarılmasını sağlarlar. Okullar var olan değerlerin aktarılmasını sağladığı gibi dinamik olarak da değerleri yaşatmakta, oluşumuna katkı sağlamaktadır.

“Demokratik bir toplumda okul eğer gerçek anlamda eğitim organı görevi görüyorsa demokratik bilgi ve anlayış oluşturma düşüncesine, kısaca eylemin gücüne, bireyin içsel zekâsı ve karakterinin bir bölümüne katkıda bulunmaktadır” (Dewey, 2010: 239). Okullardaki modern değerler eğitimi, birilerinin değerleri ve değer sistemini aktarılmasını değil değer edinme sürecini vurgular.

Bilgi çağında okulun görevi belirli bilgileri çocuğa aktarmak değil, onu her yönüyle toplumun bir üyesi haline getirme, sağlıklı bir vatandaş olmasını sağlamaktır. Çocukların kişiliklerinin gelişmesi birey sorumluluğuna sahip olmaları ailelerin ve okulun ortaklaşa çalışmasıyla olmaktadır. Çocuğun önce evde daha sonra okul

ortamında milli ve manevi değerleri tanınması daha da önemlisi yaşayarak öğrenmesi sağlanmalıdır.

Okul, herhangi bir sosyal grubun değer verdiği değerlerin ve hedeflerin temel dağıtıcı organıdır. Herhangi bir sosyal grubun anlam yüklediği değerleri, gerçekleştirmek istediği hedefleri dağıtan ve eve taşıyarak bireyin düşüncesini, gözlemini, muhakemesini ve seçimini yansıtan birinci, en önemli ve en planlı araçtır. (Dewey, 2010)

Stein ve diğerleri (2000), okulda çocuklara dört şeyin öğretilmesi gerektiğini savunmuşlardır. Bunlar:

Saygılı Olmak: Kendine ve başkalarını karşı saygılı ol. Seçtiğimiz davranışlar ve kullandığımız kelimeler diğer insanlara karşı davranışlarımız nasıl olduğunu gösterir. Diğer insanlara, hayvanlara ve çevremize gösterdiğimiz saygı bizim kendimize gösterdiğimiz saygıyı gösterir.

Dürtüleri Kontrol Altına Almak: Her durumda mutlaka en az iki çözüm yolu vardır.

Merhametli/Şefkatli Olmak: Farklı da olsa çevrendeki insanlarla yapacak bir şeyler bul, empati geliştir, herkesin saygı duyulmayı hak ettiğini aklına getir.

Eşitlik/ Adaletli Olmak: İnsanlara istediklerini başarabilmeleri için fırsat ver. Unutma ki hepimiz eşitiz ve bir şeyleri başarabilmek için farklı donanımlara sahibiz. Herkese karşı adaletli ol.

2.3.6. Değerler Eğitiminde Öğretmenin Rolü

Değerler eğitimi, genellikle programlarda açık olarak verilmez örtük program kapsamı içerisindedir. Bir bakıma öğretmenlerin değerler eğitimine yönelik bilgi ve tecrübeleri doğrultusunda gerçekleşmektedir. Bu yüzden öğretmenler değerler eğitimi sürecinde önemli bir role sahiptir.

Birincisi öğretmenler, öğrenciler tarafından model alınırlar. Öğretmenin her davranışı, her sözü öğrenci tarafından gözlemlenerek taklit edilir. Öğretmenler

öğrenciler için her yönüyle iyi bir örnek teşkil etmelidir. İkinci olarak da uygulanan değerler eğitiminin kılavuzu öğretmenlerdir ancak alanında uzman, bu konuda eğitim almış bir öğretmen sınıf ortamında tutum ve davranış değiştirme/oluşturmada başarı sağlayabilir.

“Öğretmenin, kendisinde öğretim faaliyetlerinde uygulanması istenilen değerler yoksa ya da bu değerlerin öğrencilere nasıl kazandırılacağını bilmiyorsa; öğretmen değerler eğitimi alanında, öğrencilere iyi bir model değil, tam aksine öğrencilerde bulunan mevcut değerlerin bile körelmesine ve hatta ortadan kalkmasına sebep olabilecek kötü bir model olabilir” (Yazıcı 2006: 508). Değerler eğitimi sürecinde öğretmenlerin süreçteki rolleri ile ilgili yapılan araştırmalar öğretmenlerin süreçte birtakım eksiklikleri olduğunu ortaya çıkarmıştır. Nitekim Can (2008), tarafından yapılan araştırmada öğretmenlerin öğrencilere değer kazandırma sürecinde geleneksel yaklaşımları esas alma eğiliminde oldukları sonucuna ulaşmıştır. Çengelci (2010), yaptığı araştırmada öğretmenin değerler eğitimi yaklaşımlarının sistemli bir şekilde izlemediği, ders sürecinde plansız biçimde yeri geldikçe değerler eğitimine yer verdiği sonucuna ulaşmıştır. Balcı ve Yelken (2010) yaptıkları araştırmada ilköğretim öğretmenlerinin “değer” kavramı yükledikleri anlamları tespit etmişlerdir. Araştırmada öğretmenlerin değerleri, birbirinden farklı olarak çok çeşitli şekillerde tanımladıkları görülmüştür. Görüldüğü gibi öğretmenlerin değerler eğitimi konusunda ortak bir görüşleri yoktur. Bu doğrultuda öğretmenlerin değerler eğitimi konusunda eğitim alması bir zorunluluktur.

2.3.7. Türkçe Öğretim Programı'nda Değerler Eğitimi

Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı ilk ders genelgesine göre (2010/53) eğitim sistemimiz, öğrencilerimize bilgi beceri tutum kazandırmanın yanında onların dengeli, sağlıklı, gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere sahip, temel ve insani değerleri kazanmış iyi insan, iyi vatandaş olarak yetişmelerini sağlamak görevini üstlenmiştir. Toplumsal hayatı oluşturan insanları birbirine bağlayan gelişmeyi mutluluğu ve huzuru sağlayan risk ve tehditlerden koruyan ahlaki insani sosyal manevi değerlerimizin tüm bireylere kazandırılmasında en önemli etken eğitimidir. Bunların öğrencilere aktarılması da değerler eğitimi oluşturmaktadır. Bu bağlamda; 2010-2011 Eğitim-Öğretim yılının ilk haftasında Milli Eğitim Bakanlığı,

tüm resmi ve özel örgün eğitim kurumlarının bütün sınıf ve şubelerinde değerlerimizle ilgili olarak öğrencilerin yeterliliklerini arttırmak ve bunların davranışlarına yansımaları sağlamak amacıyla etkinlikler yapılacağını bildirmiştir.

İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda (2006: 6, 7, 8. Sınıflar), değerlerin öğretimi ile ilgili bilgi ya da Türkçe dersinde verilmesi gereken değerlere ilişkin bir açıklamaya yer verilmemiştir. Programda değerler, örtük bir şekilde yer almakla beraber değer kavramıyla ilgili olan Türk Milli Eğitimi'nin genel hedefleri arasında yer alan duyuşsal özellikler şunlardır:

- *Atatürk inkılaplarına ve anayasanın başlangıcında ifadesini bulan Türk milliyetçiliğine bağlılık*
- *Türk milletinin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerini benimseme, koruma ve geliştirme*
- *Ailesini, vatanını, milletini sevmeye ve daima yüceltmeye çalışma*
- *Ahlak, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş kişilik ve karakter özelliklerine sahip olma*
- *Geniş bir dünya görüşüne sahip olma*
- *İnsan haklarına saygı*
- *Kişilik ve teşebbüse değer verme*
- *Topluma karşı sorumluluk duyma*
- *Birlikte iş görme alışkanlığı kazanma*
- *Kendisini mutlu kılacak ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak bir mesleğin gerektirebileceği diğer özelliklere sahip olma*

İlköğretim Türkçe Dersi (6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programında (MEB 2006: 4) 11 madde ile belirtilen genel amaçlara bakıldığında 9, 10 ve 11.maddelerin değerlerin aktarımını amaçladığı görülmektedir.

9. Madde: *Öğrencilerin, Türk ve dünya kültür ve sanatına ait eserler aracılığıyla millî ve evrensel değerleri tanımaları,*

10. Madde: *Öğrencilerin hoşgörülü, insan haklarına saygılı, yurt ve dünya sorunlarına duyarlı olmaları ve çözümler üretmeleri,*

11. Madde: *Öğrencilerin millî, manevi ve ahlaki değerlere önem vermeleri ve bu değerlerle ilgili duygu ve düşüncelerini güçlendirmeleri amaçlanmaktadır.*

Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın (MEB, 2006: 3) değerler eğitimine de hitap eden amacı şöyle ifade edilmiştir:

“Dinlediklerini/izlediklerini, okuduklarını anlayan; duygu, düşünce ve hayallerini anlatan; eleştirel ve yaratıcı düşünen, sorumluluk üstlenen, girişimci, çevresiyle uyumlu, olay durum ve bilgileri kendi birikimlerinden hareketle araştırma, sorgulama, eleştirme ve yorumlamayı alışkanlık haline getiren, estetik zevk kazanmış ve milli değerlere duyarlı bireyler yetiştirmek.”

Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda (MEB, 2006) temel beceriler içerisinde değerlere yönelik maddelere yer verilmiştir. Okuma metinlerinde bulunması gereken özellikler (MEB 2006: 56) başlığı altında, metinlerin özellikleri 28 madde ile belirtilirken metinlerde değerlere ilişkin ifadeler yer verilmiştir. Bu ifadeler 2, 3, 4, 5 ve 17. maddelerde yer almaktadır:

Madde 2. *Metinlerde millî, kültürel ve ahlaki değerlere, milletimizin bölünmez bütünlüğüne aykırı unsurlar yer almamalıdır.*

Madde 3. *Metinlerde ayrımcılığa yol açacak bölücü, yıkıcı ve ideolojik ifadeler yer almamalıdır.*

Madde 4. *Metinlerde öğrencilerin sosyal, zihinsel, psikolojik gelişimini olumsuz yönde etkileyebilecek cinsellik, karamsarlık, şiddet vb. öğeler yer almamalıdır.*

Madde 5. *Metinlerde insan hak ve özgürlüklerine, insani değerlere aykırı öğeler yer almamalıdır.*

Madde 17 *Metinler, öğrencinin kişisel gelişimine katkıda bulunacak ve onlara estetik bir duyarlılık kazandıracak nitelikte olmalıdır.*

Dinlenecek/izlenecek materyallerin içeriğinde bulunması gereken özellikler (MEB 2006: 57) başlığı altında verilen 13 madde arasında, değerlerle ilgili ifadeler 2, 3, 4, 5 ve 12, 13. maddelerde geçmektedir:

Madde: 2. *Millî, kültürel ve ahlaki değerlere, milletimizin bölünmez bütünlüğüne aykırı unsurlar yer almamalıdır.*

Madde: 3. *Siyasi kutuplaşmalara ve ayrımcılığa yol açacak bölücü, yıkıcı ve ideolojik ifadeler yer almamalıdır.*

Madde: 4. *Öğrencilerin sosyal, zihinsel, psikolojik gelişimini olumsuz yönde etkileyebilecek cinsellik, karamsarlık, şiddet vb. öğeler yer almamalıdır.*

Madde: 5. *İnsan hak ve özgürlüklerine, insani değerlere aykırı öğeler yer almamalıdır.*

Madde 12. *Öğrencilerin dil zevkini ve bilincini geliştirecek, hayal dünyalarını zenginleştirecek nitelikte olmalıdır.*

Madde: 13. *Öğrencinin kişisel gelişimine katkıda bulunacak ve onlara estetik bir duyarlılık kazandıracak nitelikte olmalıdır.*

Ayrıca *Türkçe Öğretim Programı*' nda Türkçe dersi ara disiplin alan kazanımlarında da değer ifadesine yer verilmiştir (MEB, 2006: 54). Bu doğrultuda öğrenciler:

1. *Olumsuz tutum ve davranışlarla başa çıkabilme becerisi geliştirir.*

3. *Kendi değerlerini örneklerle ifade eder.*

5. *Etkili problem çözme yollarını açıklar.*

6. *Yakın çevresindeki ortak miras ürünleri hakkında bilgi toplar.*

9. *İçinde bulunduğu durumu her yönüyle değerlendirir ve fikirlerini belirtir.*

11. *Hakların ihlal edildiği durumlar karşısında yetkili kurumlara başvurmanın bir vatandaşlık görevi olduğunu belirtir.*

12. *Düşünce ve ifade özgürlüğünün önemini fark eder.*

15. *Verdiği kararın sorumluluğunu üstlenir.*

17. Hakları ihlal edilenlere karşı yardımcı olmanın insani bir davranış olduğunu belirtir.

Türkçe ders kitapları, *Türkçe Programı*'na uygun olarak tematik yaklaşım doğrultusunda hazırlanmıştır. “Tema, ders kitaplarına alınacak metinlerin ana konusunu ifade etmektedir. Tema merkezli dil eğitiminde öğretmen ve öğrenciler, belli bir konu veya metin üzerinde çalışmaktansa birkaç konu veya metni içinde barındıran bir tema çerçevesinde çalışırlar” (Çeçen ve Çiftçi, 2007: 42). Özbay ve Çeçen (2012), programın genel amaçlarına ulaşmak için temaların önemli bir yeri olduğunu, özellikle duyuşsal yönü bulunan amaçlara ulaşılmasının ancak metinlerin temalarıyla mümkün olabileceğini söylemektedir.

İlköğretim *Türkçe Dersi Öğretim Programı*’nda (MEB, 2006: 58) temalarda değer kavramı ile ilişkili olan başlıklar şunlardır:

Sevgi: İnsan Sevgisi, Aile Sevgisi, Vatan Sevgisi, Millet Sevgisi, Bayrak Sevgisi, Dil Sevgisi

Milli Kültür: Geleneksel Sanatlarımız, Türk Büyükleri

Toplum Hayatı: Birey ve toplum, Yardımlaşma, Komşuluk İlişkileri, Dayanışma, Dostluk, Konukseverlik

Hak ve Özgürlükler: İnsan Hakları, Bireysel haklar, Eğitim Hakları, Çocuk Hakları, Hasta Hakları, Hakkını Savunma, Özgürlükler.

Kişisel Gelişim: Kendinî Tanıma, Kendine Saygı, Empati, Sorumluluk, Olumlu Düşünme, Başarı, Girişimcilik, Özeleştiri.

Alışkanlıklar: İyi alışkanlıklar, Kötü alışkanlıklar.

Duygular: Umut, Mutluluk, Bağışlama, Takdir Etme.

Doğa ve evren: Çevrenin Korunması

Kavramlar ve çağrışımlar: Estetik Zevk

2.3.8. Türkçe Öğretiminde Değerler Eğitiminde Fıkralardan Yararlanma

“İlköğretim ikinci kademe öğrencileri soyut işlemler döneminde bulunmaktadır ve artık bu öğrencilere değerler eğitiminin teorik temelleri verilebilir, tartışmalar yaptırılabilir, yeni değerler üretmeleri ya da eski değerleri eleştirmeleri istenebilir” (Yeşil ve Aydın 2007: 81). Şen (2008), değerlerin aileden, yakın çevreden, yazılı ve görsel materyallerden taklit, model alma, ya da okuma yolu ile öğrenilebileceğini belirtmektedir. Türkçe öğretiminde kullanılan edebi ürünler de değerler eğitimi için kullanılabilir geniş bir hazine özelliği taşımaktadır.

Çocuklar konuşmaya başladıktan sonra fıkralar, tekerleme gibi öğrenilmesi kolay, kısa metinlerle dili kullanmaya başlar, bu ürünler vasıtasıyla edebiyat dünyasının sihirli kapısından girmiş olurlar. “Çocuk edebiyatında fıkralar, özlü anlatımlarda, düşüncelerine destek vermek, bazı eleştirilere dolaylı yanıt vermek, gerilimli, stresli alanları yumuşatmak, yaşama espri katmak ve yaşamı zenginleştirme için başvurulacak halk edebiyatı türüdür” (Güleryüz, 2002: 290).

Türk Eğitim tarihine bakıldığında farklı dönemlerde gerek okullarda, gerek din eğitimi veren kurumlarda farklı yollarla ahlak eğitimi adı altında değer eğitimi verilmeye çalışılmıştır. Ülkemizde çocuk edebiyatı dergilerle başlamış, çocuk dergilerinde birtakım edebi türlerle genellikle ahlaki konular ağırlıklı olmak üzere birçok alanda yazılar yazılmıştır. II. Meşrutiyet Döneminde de yaşanan siyasi ve toplumsal sorunlar aydınları dergi ve gazeteler yoluyla çocukları ahlaki anlamda eğitmeye yöneltmiş, dergiler vasıtasıyla çocuklara ahlaki değerler kazandırılmaya çalışılmıştır. Dergilerde ahlak eğitimi, kimi zaman doğrudan öğüt verici metinlere dayandığı gibi kimi zaman da fıkra gibi çocukların ilgisini çeken türler yardımıyla yapılmıştır. Fıkra, ders verme, eğitime, yaşananlardan sonuç çıkarma amacına hizmet eden bir özelliğe sahiptir. Çocukları eğlendirirken eğiten, onların sosyal gelişimine, ahlak gelişimine önemli faydalar sağlayan fıkralar, çocuk edebiyatının oluşmaya başladığı dönemlerden beri kullanılmaktadır. Araştırmanın bu bölümünde çocuk edebiyatının oluşmaya başladığı dönemlerde çocuklara ahlaki eğitimi vermek amacıyla dergilerde ne gibi değerlere yer verildiği, verilen değerlerin hangi edebi metinlerle iletildiği üzerinde durularak, fıkralardan nasıl yararlandığı ele alınacaktır.

Gurbetoğlu (2007) tarafından yapılan bir araştırmada II. Meşrutiyet Dönemi çocuk dergilerinde ahlaki değerler üzerinde durulmuştur. Dergilerde ahlaki içeriğin geleneksel, dinî ve sosyal ahlaki ilgilendiren hikâye, masal türünde öğütlerle veya bazı ahlaki makaleler vasıtasıyla verildiğine değinilmiştir. Ayrıca dergilerdeki değerler, övülen ahlaki erdemler; alışkanlık ve sebat, tedbir ve cesaret, tevazu, yardımseverlik ve kanaatkârlık, dürüstlük, ümit olarak belirlenirken; kaçınılması gereken tutum ve davranışlar da yalan ve hırsızlık, tembellik, iftira, hırs ve tamah kıskançlık ve kibir olarak sıralanmıştır.

Çocuklara yönelik ilk Türkçe süreli yayın 1869 yılında Sıtkı Efendi tarafından yayımlanan *Mümeyyiz*' dir. Mümeyyiz isimli siyasi gazetenin haftalık eki olarak haftada bir gün yine Mümeyyiz adıyla ancak isminin hemen altında yer alan "Çocuklar için gazetedir" ibaresiyle yayınlanmıştır. Nalcıoğlu' na göre (2006) dergide, çocukların ahlak eğitimi üzerinde durulmuş iyi huylar, iyi ahlak, güzel terbiye kazandırabilmek için yer yer "Nasihat" başlığı altında yer yer masallar, fabllar, hikâye gibi edebi türler vasıtasıyla eğitim verilmeye çalışılmıştır. Mümeyyiz eğlence işlevini de göz ardı etmemiş, fıkralara da yer vermiştir.

Derginin değişik nüshalarında, çocukların ilgisini çekmek ve onları eğlendirmek amacıyla "fıkra-ı muhtasara", "latîfe" veya "letâ'if" başlıkları altında fıkralara yer verilmiştir. İçerikleri ve verdikleri mesajlar açısından, bunların 'eğitici' nitelikli olmalarına özen gösterildiği anlaşılmaktadır. Amaç, "Bazı muhtasar ve güzel hikâyeler mütalaası çocukların zihinlerinin açılmasına medâr olacağından bundan böyle nasihat olunacak bazı kısa hikâyelerin gazetemize derci münasip görünmüştür" cümlesiyle 16.sayıda kısaca ifade edilmiştir (Bayram, 2005: 489).

Örnek fıkra: Feylosofun biri kırdaki gezinirken görür ki biri karsısına bir nişan koyarak ok atıyor. Fakat ok atmak fenninde mahareti olmadığından attığı oklar gâh saça ve gâh sola düşer ve bu cihetle iki taraftan gitmek muhataralı görünür idi. Bu cihetten feylosof, hemen gidip okçunun nisân aldığı yere oturmuş ve "İşte bundan başka bir selâmet-i mahal bulamadım." demiş.

1923'de Nedim Tuğrul tarafında yayımlanan *Yeni Yol* genellikle tarihi olaylara ağırlık verse de çocuk eğitimi için önemli bir yer tutmaktadır. "Masal, hikâye, fabl,

şiiir gibi gibi edebi türlerle beraber dergide çocukları eğlendirmek amaçlı çeşitli başlıklar altında birçok fıkralar yayımlanmıştır. Bu fıkralar, çocukları günlük hayattaki sıkıntılardan uzaklaştırarak, onlarda belli bir mizah duygusunun oluşmasına katkı sağlamaktadır (Öğüt, 2006). *Yeni Yol* 'da yer alan fıkralardan bazıları aşağıda verilmiştir:

“Letâif” başlığı altında verilen fıkralar şunlardır:

Abla ile kardeş arasında geçen bir konuşma da şöyledir:

- “Abla ! Niçin tavuklar daima yüksek yerlere çıkmaz da horozlar çıkar.”

- “Tavuklar yumurtlar da ondan. Yükseklerle çıkarlarsa yumurtaları düşer kırılır.”

“Fıkra” başlığı altında verilen fıkralardan bazıları şunlardır:

Muallim – “Dörtten iki çıkarsa ne kalır ?”

Talebe – “...”

Muallim – “Oğlum cebinde dört elma olsa ikisini bana versen, ne kalır ?”

Talebe – “Dört kalır.”

Muallim – “Neden ?”

Talebe – “Neden olacak size hiç vermem de ondan.”

“Yeni Yol’un Kahkaha Köşesi” başlığı altında verilen fıkralardan bazıları şunlardır:

Amca ile çocuk arasında geçen konuşma şöyledir:

- “Hüseyin, sizin sınıfın en tembeli kimdir ?”

- “Bilmiyorum amca.”

- “Nasıl bilmiyorsun? Biraz düşün bakayım. Herkes çalıştığı zaman hiçbir şey yapmayan, tembel tembel oturan kimdir ?”

- “Buldum... Buldum..! Muallim Bey.” (Öğüt, 2006).

Osmanlı döneminde en uzun süre yayınlanan (on iki yıl) çocuk dergisi olma özelliğine sahip *Çocuklara Mahsus Gazete*’nin imtiyaz sahibi İbnü’l- Hakkı Mehmet Tahir’dir. “Yayın hayatı boyunca dergide, çıkış yazısında belirtilen fennî konulara, seyahat yazılarına, çeşitli derslerle ilgili (tarih, coğrafya, kozmografya, matematik, edebiyat) bilgilere, hikâyelere, romanlara, fıkralara, çalışkan ve ahlaklı olmayı telkin eden şiirlere, çeşitli ülkelerde eğitim öğretimle ve diğer konularla ilgili haberlere, bilmeceleere, zekâ sorularına yer verilmiştir” (Küçük, 2010: 232).

Musavver Çocuk Postası, Cumhuriyetin ilanından evvel çıkan son dergilerdendir. “Musavver sağlık konuları, fıkralar, atasözleri, kısa hikâyeler, şiirler, okullardan haberler, masallar, bilmeceleer her çocuk dergisi gibi *Çocuk Postası*’nın da ana konularındandır” (Esmer, 2007: 23).

“Kocaman Lahana” dergide yer alan fıkra türünde bir örnektir. Burada çok gezip, çok gördüğünü iddia eden bir adam, Japonya’da öyle lahanalar yetişir ki altında elli atlı durabilir der. Bunu işiten ve bu işte arkadaşının yalanını ortaya çıkarmak isteyen biri de akıllıca düşünüp ben de o civarda öyle tencereler gördüm ki kalaylamak için içinde elli kişi, dışındaysa üç yüz kişi çalışıyor, der. Bunun üzerine arkadaşı böyle bir şey olur mu deyince, senin söylediğin lahana da ancak böyle bir tencerede pişer diye onun aslında ne kadar palavracı olduğunu pratik zekâsı ile kanıtlar (Esmer, 2007: 117).

Çocuklara Rehber, 1897–1901 yılları arasında çıkan dergi, 166 sayısıyla dönemin önemli dergileri arasında yer almıştır. “Mesleğimiz başlıklı yazıda çocukların boş zamanlarında eğlenmelerinin bir hak olduğu, bu derginin ise bu haktan onları mahrum etmeyeceği, bu eğlencelerin faydalı olması gerektiği, çocukların faydalı eğlenceler bulmayı bilemedikleri durumlarda kendilerinin onlara rehberlik edeceği, bu nedenle de derginin adının “Çocuklara Rehber” konulduğu ifade edilmiştir. Ayrıca yazıda eğlencelerin esasını teşkil edecek kelimenin mütâlaa olduğu vurgulanmıştır. Çocukların okullardaki derslerinin sonunda hikâyeye gibi, manzume gibi latif fıkralar, ahenkli sözler okumanın veya dinlemenin, merak edilen şeyleri

işitip öğrenmenin tatlı bir eğlence olacağı, derginin tıpkı bunun gibi bir hazza hitap edeceği söylenmiştir” (Durmuş, 2007: 14).

Çocuk Duygusu, dergisinde pek çok edebi türün örneklerine rastlamak mümkündür. “Hikâye, masal, şiir, makale, fıkra, deneme, günlük, biyografi bu türlerin bazılarıdır. Fıkralar, güldürücü olmalarının yanında tarihi içeriğe sahip olanlar da vardır. Yalnızca bizim tarihimiz değil, Fransız tarihinden de olaylar bulunmaktadır” (Devrim, 2005: 25).

2.3.9. Türkçe Öğretiminde Değerler Eğitiminde Nasreddin Hoca Fıkralarından Yararlanma

Gökalp (1973), çocuğun dünyaya geldiği zaman, beraberinde ne dinî, ne ahlâkî, ne hukukî, ne estetik, ne lisanî, ne iktisadî, ne de mantıkî bir vicdan getirdiğini, bu vicdanları ona kendi milleti, kendi milletinin kültürü verdiğini ifade etmektedir. Çocuk, yaşama adım atmasıyla halk edebiyatı ürünlerinden ninnilerle uyur, masallarla, tekerlemelerle fıkralarla, bilmecelele, manilerle hayal kurma becerisi edinir. “Bunun yanında çocuğun ya da gencin daha yüksek ahlaki değerler kazanmasında Nasreddin Hoca fıkralarının masallardan daha üstün olduğu ve ahlak eğitiminde başarı ile kullanılabileceği söylenebilir” (Tör, 1990: 359).

“Yazılı ve sözlü ürünler, bir milletin edebiyat tarihi için olduğu kadar kültür ve değerler tarihi için de önemlidir. Bu ürünlerin tamamı dilin ve kültürün taşıyıcısıdır. Nasrettin Hoca fıkraları bu yönüyle kültür hayatımızda oldukça önemli bir yere sahiptir” (Özbay, 2005: 313). Nasreddin Hoca fıkralarının güldürmenin, düşündürmenin yanında halkı eğitmek için söylendiği görülmektedir. “Nasreddin Hoca, halk bilgesi olarak çeşitli ortam ve bağlamlarda genel geçerliği olan değer yargılarını, zekice nüktelerle bezediği fıkraları aracılığıyla dillendirmektedir” (Çotuksöten, 2003: 10). “Ortak kültür mirasımız Nasreddin Hoca fıkralarının yaklaşık 800 yıldır canlılığını koruması evrensel değerler taşıdığını gösterir” (Temizyürek, 2005). Fıkralardaki değerler sadece ulusal değerler değil uluslararası değerlerdir. “Nasreddin Hoca bir bakıma sosyal ritüeller, değerlerle ilişkisi bakımından da bir mittir” (Enginün, 2000: 80).

Hoca yüzyıllar öncesinden günümüze kadar, hayatta olmadığı dönemlerde dahi fıkralarıyla toplumu eğiterek evrensel bir bilgi kimliği kazanmıştır. “Nasreddin Hocanın eğiticiliği bir öğretmenin belirli bilgileri, değişik öğretim yöntem ve teknikleri aracılığıyla aktarmasına hiçbir zaman benzememektedir. Hoca değişik ortam ve bağlamlarda değişik kimliklere bürünüp çeşitli yaşama bilgilerini kimi kez doğrudan kimi kez dolaylı olarak iletmeye çalışır” (Çotuksöten, 1996: 118). Nasreddin Hoca, toplumu eğitip bilgilerini aktarırken farklı kimliklere bürünür. Mutasavvıf, kadı olarak farklı kimliklerde karşımıza çıkar fakat öncelikle adından da anlaşıldığı gibi hocadır, eğitimidir. Gerçekleri söyler fakat Türk toplumuna uygun olarak kırmadan söyler, affedicidir. “Hoca’yı tüm çizgileri ve felsefesi ile insanımıza, çocuklarımıza tanıtmak çağın çocuğunu yetiştirme yollarından biri olan, en iyi örnekleri gösterip benimsetmek için gereklidir” (Tör, 1990:359).

Yüzyıllardır yazılı ve sözlü gelenekte yaşayarak zengin halk edebiyatı ürünü olan Nasreddin Hoca fıkraları, özellikle çocuklar için üretilmemiş olmakla beraber, güldürücü unsurlar taşıması, kısa ve yalın bir anlatıma sahip olması nedeniyle çocuklar tarafından sevilerek okunmakta ve anlatılmaktadır. Fıkralar ve tekerlemeler çocuklar tarafından yeniden üretilebilir, çocuklar dili işleyerek onu edebîleştirmeye devam ederler (Göçer, 2010). Eğitimciler açısından bakıldığında mizah yoluyla eleştirel düşünmeyi, yaratıcı düşünmeyi geliştirmesi, barındırdığı iletilerle kıssadan hisse vermesi, birikimiyle toplumun kültürel değerlerini aktarması bakımından eğitici bir araç olarak kullanılmaktadır. Mizah, eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme biçimlerinin bir ürünü olarak özellikle ilköğretim ikinci kademedeki öğrencilerin soyut düşünme becerilerinin geliştirilmesi için kullanılacak bir unsurdur. Enver Naci Gökşen (1980), okul çağını "1. Masal çağı; 2.Serüven ya da Robenson çağı; 3.Soyut konulara eğilim çağı." (Gökşen,1980: 20) olarak sınıflandırır. Çalışmasının devamında 2- Serüven - Robenson Çağını şöyle açıklar: “Bu devre, çocuğun artık hayalden gerçeğe yöneldiği bir dönüm noktasıdır. 9-10 yaşlarından 12-13 yaşlarına kadar sürer. Gerçekçi hikâyeler, tabiat konuları, biyografiler, başka ülkeleri tanıtan yazılar da bu çağdaki kız ve erkek çocuklarının severek okudukları şeylerdir. Mizahtan hoşlanma da bu çağda belirli bir durum alır.” Fıkra, eğlendirirken eğitime özelliğine sahiptir. Mizah, edebi metni özellikle çocuklar için eğlenceli kılan bir unsurdur. Fıkra türünde özellikle Nasreddin Hoca'nın fıkraların eğitici özelliği

birçok araştırmacının ortak kabulüdür. Nasreddin Hoca'nın olaylara hoşgörülü yaklaşımı ve bilge kişiliği, sevimli tipi ve eşeği ile oluşturduğu kompozisyon çocuklar için eğlenceli ve eğitici bir malzeme olarak değerlendirilebilir (Özcan, 2008).

Fıkra; eğlendirme, güldürme ve psikolojik rahatlatma işlevlerini mizah aracılığıyla yerine getirir. Toplumsal ya da bireysel aksaklıkları, adaletsizlikleri, yetersizlikleri doğrudan veya dolaylı yoldan eleştiren sanat biçimlerine mizah denmektedir. Çocuklar kendilerine doğrudan öğüt veren metinlere karşı olumsuz bir tutum sergileyerek bunlardan uzak durmayı seçerler. İnsan düşüncesine en kolay giriş yolu mizahtır. Eğitim mesajları da mizah yoluyla kişilere benimsetilebilir (Tör, 1990). Fıkralar, çocuklara doğrudan öğüt vermek yerine onları güldürerek mizah yoluyla, sıkmadan eğitir. “Öğreticilik yanı ağır basan, açıkça öğüt veren kitap satır arasına gizlenmiş iletileri olmadığı için ufuklar açmadığı için çocuğa sıkıcı gelecek, satırlar arasında gömülü olan sihri bulma mutluluğunu yaşatmayacaktır” (Yener, 2002: 9). Nasreddin Hoca fıkralarında hayatla ilgili dersler mizah unsuru, sembolik değerler vasıtasıyla aktarılır, doğrudan verilmez. Eflatun Cem Güney, (1974), fıkralar için: “Biz gülüp geçiyoruz ama bunlar meddah fıkraları gibi güldürmüş olmak için güldürmek değil, bu gülüş bir fikrin sanat oluşudur. Demek, her fıkrada en az üç unsur vardır. Fikir, mizah, sanat...” der.

Fuat Köprülü, muallim dostalarının Nasreddin Hoca hikâyelerinin çocuklar üzerinde çok mükemmel bir tesir bıraktığını söylemeleri üzerine, Nasreddin Hoca'nın gayet iyi ve milli bir mevzuu teşkil ettiğini düşünerek çocuklar için manzum Nasreddin Hoca fıkralarından oluşan bir kitap yazmıştır. Köprülü eseri şu sözlerle takdim etmektedir: “Ekserisi çok ahlaki bir mahiyeti haiz olan bu hikâyelerin, muallimlerimiz için zararsız bir yardımcı ve küçükler için ise her halde can sıkımayacak faydalı bir kıraat kitabı olacağına kuvvetle ümit ediyorum” (Köprülü, 2004: 24).

Fıkralar halkın kültürünü, yaşayışını gelecek nesillere aktarmada önemli bir yer tutar. Her yeni öğrenen birey sayesinde bu ürünler daha da zenginleşerek, geleceğe yol alır. Fıkraların dinamik bir yapısı vardır. Geçmişteki yaşantıyı günümüze aktardığı gibi

içinde bulunduğumuz anı da geleceğe taşıyacak olması bakımından önemli bir kültür taşıyıcısı görevi üstlenmiştir.

Her edebî eserde, anlatılmak istenen bir mesaj vardır. Nasreddin Hoca fıkralarını oluşturan hikâyenin özü gerçek hayattan alınmıştır. Uzun yıllar farklı yaşantılar sonucu edilen tecrübeler, fıkralarla gün yüzüne çıkar. Bununla beraber fıkralar içinde barındırdığı iletilerle kıssadan hisse vererek toplumu eğitime görevini üstlenir. Bu mesaj yerine göre tarihî, dinî, ahlâkî, sosyal, ekonomik ve kültürel olabilir. Nasreddin Hoca, yeni değer yargıları üretmez; bir halk bilgisi olarak her insan topluluğu için geçerli olan, genel-geçer değer yargılarının çeşitli ortam ve bağlamlarda zekice nüktelerle, belleklerde iz bırakacak biçimde yinelenmesi görevini üstlenmiştir (Çotuksöten, 1996: 121). Hoca hikâyelerinde en büyük küme, insan karakterini, insan değerlerini, görenek ve geleneklerini konu edinmiştir. Hoca bunlarla ilkin bu değer ve gelenekleri gözler önüne serer, onlara karşı çıkar ve insan zihninin alışılmış kalıplarını böylece kırar (Başgöz,1997: 44). Bu kümedeki konuları şöyle sıralayabiliriz:

- a. Batıl inanışlara bağlı kalanlar, bir olayın gerçeğinden çok yüzeysel görünüşüne önem verenler.
- b. Başkalarına hak tanımayanlar, her işe burnunu sokanlar
- c. Kendi çıkarından başkasının düşünmeyen benciller
- d. Anlamsız sorularla ve yerli yersiz ziyaretlerle komşusunu rahatsız edenler
- e. İki yüzlüler
- f. Palavracılar, kurum satanlar, şişinenler
- g. Malı olup da yemeyenler
- h. İnsanın kişiliğine değil, kılık kıyafetine önem verenler
- i. Her işte bir kusur bulan ukalalar

Güney (1974), “Halk dilinde yaşayan canlı söz cevherleri” olarak tanımladığı fıkraların;

1. Letaif kitaplarından toplanarak sözlü gelenekteki tadıyla kaleme alınmasını,

2. Çocuklarımızı daha iyi anlamaya özellikle gülmeye alıştıracak, fıkralarımızdan okuma kitaplarına da serpiştirmesini; onları güleryüz, tatlı dil ile her yerde sevilir, sayılır birer insan olarak yetiştirmemiz gerektiğini,
3. Derslerimizde Diyojenlerden önce, kendi güler yüzlü fıkralarımıza özellikle, halkın mizah dehası Nasreddin Hoca'ya yakışan yeri vermemiz gerektiğini
4. Ayrıca sınıflarda adını anmadığımız, bir latifeciğini anlatmadığımız bu müstesna yaratılışı, insanı gereken yönleriyle öğretmek sevdirmemiz gerektiğini söyler.

Güney, yazısının devamında “O'nun dehası milletimizin en aziz malikânesidir, o dehanın mahsulü olan latifeleri de bu malikânenin paha biçilmez cevherleridir.” der.

“Değerlerin öğretimi rastlantılara bırakılmamalı, üzerinde dikkatle düşünülmüş özenli programlar hazırlanmalıdır. Programlar hazırlanırken medeniyetin kaynağı, kültürlerin beşiği, değerlerin, hoşgörünün hayat bulduğu Anadolu'nun bağrından yetişen ve yüzyıllar öncesinden ayırım yapmadan bütün insanları sevgiyle kucaklayan, hayat görüşleriyle gönüllere taht kuran Mevlana, Hacı Bektaş Veli ve Yunus'un gönülleri okşayan, düşündüren, geçmişten günümüze uzayan sevgi ve hoşgörü felsefelerinden yararlanılmalıdır” (Kolaç, 2010: 206).

2.3.10.İlgili Araştırmalar

1) Türkçe Eğitiminde Değerler Eğitimi Üzerine Yapılan Araştırmalar

Şen (2007), Milli Eğitim Bakanlığı'nın 2005 yılında tavsiye ettiği 100 temel eser yoluyla Türkçe eğitiminde değerler öğretimi üzerine bir araştırma yapmıştır. Araştırmada 100 temel eser arasından seçilen 58 eser Sosyal bilgiler öğretim programında yer alan 20 değer ekseninde incelenmiştir. Sonuçta 100 temel eser arasında yer alan kitaplarda sevgi değerinin ilk sırada yer aldığı görülmüştür. Sevgi değerini sırasıyla duyarlılık, yardımseverlik, saygı, sorumluluk değerleri takip ederken, bağımsızlık değerine ise yer verilmediği görülmüştür. Sağlıklı olmaya önem verme, barış, özgürlük, bilimsellik değerleri ise eserlerde en az yer verilen değerlerdir.

Yaman, Taflan ve Çolak (2009), ilköğretim ikinci kademe Türkçe ders kitaplarında yer alan değerler üzerine bir araştırma yapılmıştır. Araştırmada MEB, Koza, Pasifik

yayımları tarafından basılmış ve 2008-2009 öğretim yılında okutulmakta olan ilköğretim ikinci kademe Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin tümü değerlendirilmiştir. Araştırma sonucunda Türkçe ders kitaplarındaki metinlerde en çok sosyal değerlere, en az dinî ve iktisadi değerlere yer verildiği, nazım türündeki metinlerde estetik değerlerin daha yoğun olduğu ve altıncı sınıf ders kitaplarında teorik değerlerin daha fazla yer aldığı belirlenmiştir.

Özbay ve Tayşi (2011) tarafından yapılan araştırmada, Dede Korkut Hikâyeleri' nin Türkçe Öğretimi ve değer aktarımı açısından önemi ele alınmıştır. Bu doğrultuda Muharrem Ergin' in yayımladığı Dede Korkut Kitabındaki 12 hikâye Sosya Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda yer alan 20 değer göz önünde bulundurularak incelenmiştir. Araştırmada hikâyeler içerisinde toplam 190 değer tespit edilirken, en fazla saygı değerine yönelik örneklere rastlanmıştır. Saygı değerini sırasıyla sevgi, sorumluluk, dayanışma ve vatan sevgisi değerleri takip etmiştir.

Kolaç (2010) tarafından Hacı Bektaş Veli, Mevlana ve Yunus felsefesiyle Türkçe derslerinde değerler ve hoşgörü eğitimi üzerine bir araştırma yapılmıştır. Araştırmada Milli Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan Türkçe Öğretim Programları (1-5,6-8) değerler ve hoşgörü kavramlarına yer vermeleri bakımından değerlendirilmiştir. Araştırmanın sonucunda programlarda değer ve hoşgörü kavramlarına yeteri düzeyde yer verilmediği görülmüş, Hacı Bektaş Veli, Mevlana ve Yunus Felsefesi aracılığıyla bu kavramlara yer verilmesi önerilmiştir.

Kavruk ve Sönmez (2010) tarafından yapılan araştırmada 14-15. Yüzyıl şairlerinden Ahmed-i Dâ'î'nin 115 beyitlik Vasiyyet-Nâme-i Nûşirevân'ında yer alan değerler tespit edilmiştir. Araştırmada belirlenen değerler bilimselliğin önemi, çalışkanlık, danışarak çalışma, doğa ve hayvan sevgisi, insan sevgisi, dürüstlük, hoşgörü-tevazu, misafirperverlik, nezaket-ölçülülük, sorumluluk, özdenetim sağlama, adalet, kötülük ve kötü kişilerden uzak durma, yaşamın faniliği olarak sıralanmıştır.

Batur ve Kaya (2012) tarafından yapılan araştırmada Divânü Lûgâti't-Türk'te dil öğretimi bağlamında sözel kültür ürünleri aracılığıyla değer aktarımı ele alınmıştır. Araştırmada Divânü Lûgâti't-Türk'te dil öğretimi yapılırken aslında değer öğretiminin de yapıldığı üzerinde durulmuştur. Bu doğrultuda Divânü Lûgâti't-Türk'te düşünler, inançlar, misafirperverlik, aile, akrabalık, hediyeleşmek ve arkadaşlık ilişkilerine yönelik; sosyal yaşamda önemli bir yer tutan temel değerlere yer verildiği tespit edilmiştir.

2) Türkçe Eğitiminde Fıkralar ve Nasreddin Hoca Fıkraları Üzerine Yapılan Araştırmalar

Çiçekler (2006), tarafından yapılan araştırmada Türkçe öğretiminde fıkra metinlerinin kullanılması üzerine yaptığı araştırmada Türkçe öğretim programı doğrultusunda fıkraların Türkçe derslerinde nasıl kullanılacağı üzerinde durarak Türkçe derslerinde fıkra kullanımına ilişkin ders planlarına yer verilmiştir.

Temizkan (2011), tarafından Türkçe öğretiminde yaratıcı düşüncüyü geliştirme bakımından Nasreddin Hoca fıkraları üzerine yapılan araştırmada Nasreddin Hoca'ya ait olan 124 adet fıkra “yaratıcı düşünme becerisi özellikleri” adındaki bir ölçme aracı ile incelenmiştir. Araştırma sonucunda fıkraların yaratıcı düşünmeyi geliştirme bakımından Türkçe öğretiminde kullanılabilecek zengin metinler olduğu tespit edilmiştir.

Temizyürek (2005), yaptığı araştırmada konuşma eğitiminde Nasreddin Hoca fıkralarının yeri ve önemini ele almıştır. Öğrencilerin günlük hayatta insanlarla etkili iletişim kurmasını geliştirmede, mizahla şiirin, anlatımı güçlendiren ve güzelleştiren yönünü keşfetmede, dramatisasyon çalışmalarına metin sağlamada fıkra metinlerinin etkili bir öğretim materyali olduğunu söylemektedir.

Özbay (2010), Türkçe öğretimi açısından Nasreddin Hoca fıkralarını ele alarak, bu fıkraların başta kültür ve değer aktarımı olmak üzere anlatım temelli becerilerde kullanılması gerektiğini belirtmektedir.

BÖLÜM III: YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, evren ve örneklem, verilerin toplaması ve verilerin analizine ilişkin bilgiler yer almaktadır.

3.1. ARAŞTIRMA MODELİ

Araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modeli, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımıdır (Karasar, 2009). Araştırmada tarama modellerinden tekil tarama modeli kullanılmıştır. Bu modelde ilgilenilen konu, birim ve duruma ait değişkenler ayrı ayrı betimlenmeye çalışılır. Bu araştırmada Nasreddin Hoca fıkra metinleri, kendi koşulları içinde değerlendirilmiş ve betimsel bir yaklaşım kullanılmıştır.

3.2. EVREN VE ÖRNEKLEM

Bu araştırma, Nasreddin Hoca fıkraları üzerine yapılan son bilimsel çalışmalara dayalı olduğundan Sakaoğlu ve Alptekin (2009) tarafından yayımlanan 124 adet Nasreddin Hoca fıkrası üzerinde yürütülmüştür. Evren olarak fıkraların tümü üzerinde çalışılmış örneklem alınmamıştır.

3.3. VERİ TOPLAMA ARACI

Schwartz Değerler Listesi

Araştırmada uluslararası alanyazında kabul edilen temel değerlerin geniş bir dağılımını kapsayan ve değerler arasındaki ilişkilerin evrensel yakın bir şekilde içine alan “Schwartz Değerler Listesi” (1992) kullanılmıştır. Liste, on alt boyuttan oluşmaktadır.

Araştırmada değerlerin ana ve alt boyutları için Kuşdil ve Kağıtçıbaşı (2000) tarafından kullanılan Türkçe adlandırmalar esas alınmıştır. Değer tipleri kendi içinde iki ana boyut üzerinde gruplandırılmıştır. İlk boyutta güvenlik, uyma ve geleneksellik değer tipleri tutucu (muhafazakâr) yaklaşım olarak, özyönelim, uyarılım, hazcılık ise yeniliğe açıklık olarak adlandırılmıştır. İkinci boyutta ise

evrensellik ve iyilikseverlik değer tipleri özaşkınılık, güç, başarı, hazcılık ise özgenişletim olarak isimlendirilmiştir.

Kuşdil ve Kağıtçıbaşı (2000) tarafından yapılan çalışmada tek tek değerler için Cronbach Alpha ile hesaplanan iç tutarlılık katsayılarının. 51-.77, değer grupları için .77-.83 arasında değiştiği görölmüştür. İç tutarlılık katsayıları evrenselcilik için .77, iyilikseverlik için .76, hazcılık için .54, güç için .75, başarı için .66, uyarılma .70, özyönelim .69, geleneksellik .63, uyma .51, güvenlik için .59 olarak bulunmuştur. Ayrıca ana değer grupları iç tutarlılık analiz sonuçlarına bakıldığında; muhafazakârlık grubu için. 80, yeniliğe açıklık değer grubu için. 81, özaşkınılık değer grubu için. 81, özgenişletim değer grubu için. 84 hesaplanmıştır.

3.4. VERİ TOPLAMA SÜRECİ

Araştırma kapsamına alınan fıkralar, “Schwartz Değer Listesi” ölçüt alınarak incelenmiş, her bir fıkrada yer alan değerler araştırmacı ve araştırmacı dışında üç uzman tarafından kodlanmış, ortak kodlamalar dışında kalan değerler araştırma kapsamının dışında tutulmuştur.

3.5. VERİLERİN ANALİZİ

Araştırmada elde edilen verileri analizi için doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Doküman analizi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar (Yıldırım ve şimşek, 2008). Değerlerin kodlanmasından sonra SPSS 13.0 kullanılarak nicel analizi yapılmıştır. Betimsel analiz yapılarak Nasreddin Hoca fıkralarında yer alan değerlerin sıklık değerleri tablolar halinde verilmiştir.

BÖLÜM IV: BULGULAR VE YORUM

Araştırmanın bu bölümde araştırmanın amaç ve problem durumuna yönelik bulgulara ve yorumlara yer verilmiştir.

Araştırma kapsamında ulaşılan bulgular, önce değer tiplerine göre sınıflandırılmış daha sonra 10 ana boyutta ayrıntılı olarak incelenmiştir. Schwartz Değerler Listesi'nin 10 ana boyutunun fıkralarda yer alma sıklıklarını gösteren bilgiler Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5. Nasreddin Hoca Fıkralarında Yer Alan Değerler

Değer Tipleri	Boyutlar	Sıklık
YENİLİĞE AÇIKLIK	Özyönelim	91
	Uyarılım	3
	Hazcılık	3
ÖZAŞKINLIK	İyilikseverlik	39
	Evrenselcilik	16
MUHAFAZAKÂR	Uyma	10
	Güvenlik	8
	Geleneksellik	33
ÖZGENİŞLETİM	Başarı	18
	Güç	12
	Hazcılık	3

Tablo 5'te değer tipleri, Nasreddin Hoca fıkralarında bulunma sıklıklarına göre en yüksek olandan en düşük olana doğru sıralanarak sunulmuştur. Fıkralarda özyönelim (91), uyarılım (3), hazcılık (3) boyutlarından oluşan yeniliğe açıklık değer tipi (97) diğer değer tiplerine göre en fazla yer alan değerdir. Bu değer tipini iyilikseverlik

(39) ve evrenselcilik (16) boyutlarından oluşan özaşkınlık değer tipi (55), uyma (10), güvenlik (8), geleneksellik (33) boyutlarından oluşan muhafazakâr değer tipi (51), başarı (18), güç (12), hazcılık (3) boyutlarından oluşan özgenişletim değer tipleri, (33) takip etmektedir.

4.1. ÖZYÖNELİM DEĞERİNE YÖNELİK BULGULAR

Schwartz (1992) değer sınıflamasına göre özyönelim, düşünce ve eylemde bağımsızlığı ifade etmektedir. Yaratıcı olmak, merak duyabilmek, kendine saygısı olmak, özgür olmak, kendi amaçlarını seçebilmek, bağımsız olmak değerleri ise özyönelim değerinin alt basamaklarını oluşturmaktadır. Tablo 6'da özyönelim değerinin bulunduğu Nasreddin Hoca fıkraları ve değerlerin fıkralarda geçme sıklığı yer almaktadır.

Tablo 6. Özyönelim Değerinin Bulunduğu Nasreddin Hoca Fıkraları ve Değerlerin Fıkralarda Geçme Sıklığı

Özyönelim	Sıklık	Fıkra No
Yaratıcı Olmak	70	1, 2, 4,7, 10, 12,15, 16, 17, 21, 22, 23, 24, 25, 28, 30, 32, 35, 36,37, 38, 42, 43, 45, 47, 50, 52, 54, 55, 56, 57, 58, 61, 64, 68, 70, 73, 74, 76, 77, 78, 81, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 99, 100, 101, 107, 110, 111, 114, 115, 116, 118, 119, 121, 122, 123, 124
Merak Duyabilmek	6	1, 7,12, 36, 49, 64
Özgür Olmak	6	9, 14, 90, 97, 103, 118
Kendine Saygısı Olmak	5	8, 38, 55, 57, 91
Kendi Amaçlarını Seçebilmek	2	15, 30
Bağımsız Olmak	2	62, 78

Tablo 6’da değerler, en yüksek olandan en düşük olana doğru sıralanarak sunulmuştur. Fıkralarda “yaratıcı olmak” diğer değerlere oranla en fazla yer alan değerdir. Yaratıcı olmak (70) değerini sırasıyla merak duyabilmek (6), özgür olmak (6), kendine saygısı olmak (5), kendi amaçlarını seçebilmek (2), bağımsız olmak (2) değerleri takip etmektedir.

Yaratıcı Olmak Değerine Yönelik Örnek Fıkra

22. Hanım İpe Un Sermiş

Günün birinde komşularından biri Nasreddin Hoca'dan çamaşır ipini ister. Komşunun tavrı Nasreddin Hoca'nın hiç hoşuna gitmez, çünkü komşu aldığı emaneti geri vermeyen biridir. Hoca;

“Komşucuğum biraz bekle; ben ipi bulayım.” der.

Bir süre sonra Hoca kapıda görünür.

“Vallahi komşum, bizim hanım ipe un sermiş.”

Komşu: “Yahu Hoca Efendi; alay mı ediyorsun sen, hiç ipe un serilir mi?” der.

Hoca adamı umursamayan bir tavırla cevap verir:

“Ee!..İnsanın canı vermek istemeyince ipine un da serer, buğday da...”

Nasreddin Hoca olaylara kimsenin aklına gelmeyen yönlerden bakmaktadır. Bu fıkroda da Hoca karşılaştığı bir soruna herkesten farklı bir çözüm yolu bulmaktadır. Hoca'nın bu fıkrası yaratıcılığın kalıplardan kurtulma, değişik olma ve bilinenin dışına çıkma özelliklerini taşımaktadır. İpe un serme eylemi bilinenin dışında özgün bir eylem olması yönüyle yaratıcı olma değerine yönelik bir eylemdir.

Merak Duymak Değerine Yönelik Örnek Fıkra

49. Eşeğin Ayakları

Günün birinde Nasreddin Hoca sabah erkence evinden çıkar, Akşehir Çarşısı'na gider. Karşısına gelen bir adam selam verdikten sonra Hoca'ya hiç beklemediği bir soru sorar:

“Hoca efendi acaba eşeğinin kaç ayağı vardır?”

Eşeğinden inen Hoca bastonuyla eşeğinin ayaklarını teker teker saymaya başlar:

“Bir..., iki... üç... dört... Eşeğimin dört ayağı varmış!”

Bu olaya yakından tanık olanlar şaşırıp kalırlar. İçlerinden biri dayanamayıp Hoca'ya tekrar sorar:

“Aman Hocam, eşeğin kaç ayağı olduğunun bilmiyor muydun? Niçin teker teker saydın?”

Hoca gülerek etrafındakilere şöyle bir baktıktan sonra;

“Elbette biliyorum, hiç bilmez olur muyum? Ama bu sabah eşeğimin ayaklarına bakmayı unutmuştum. Belki sayısında bir değişiklik olmuştur diye tekrardan sayıverdim” der.

Bu fıkrada Hoca'ya sorulan “eşeğin kaç ayağı vardır” sorusu cevabı herkes tarafından bilinen; nesnel bir gerçektir. Tabii olarak Hoca da eşeğin dört ayağı olduğunu bilir fakat bilginin doğası gereği gözlem yapmadan, sınımadan bir yargıya varmaz. Hoca, herkes tarafından bilinen bir gerçeğin bile sorgulanarak, denenerek yargıya vardırılması gerektiğini vurgular.

Kendine Saygısı Olmak Değerine Yönelik Örnek Fıkra

57. Ben Zaten İnecektim

Günün birinde Hoca Efendi pazara gitmek için eşeğine biner ve yola koyulur. Bir süre gittikten sonra eşek huysuzlanır ve ardından hoplayıp zıplamaya başlar. Derken Nasreddin Hocada eşekten düşüverir. Düşer düşmesine de çevresine toplanan çocuklar toplu hâlde bağırmaya başlarlar:

"Nasreddin Hoca eşekten düştü, Nasreddin Hoca eşekten düştü."

Hoca, şöyle bir sağına soluna baktıktan sonra büyüklerden kimselerin olmadığını görünce eşe dosta rezil olmamak için;

"Çocuklar, eşekten düşmedim, ben zaten eşekten inecektim." deyiverir.

Hocanın kendine saygısı kendini beğenme olarak anlaşılmalıdır. Hoca, fıkralarda kendine saygısını korumakla beraber özeleştirisini de yapar. Bu fıkrada Hoca eşekten düştüğünü bilir; fakat bu olumsuzluğu hem kendisi kabul edemez hem de durumun etraftaki insanlar tarafından bilinmesini istemez. Olumsuz bir durum karşısında bile kendine güvenini kaybetmez.

Özgürlük Değerine Yönelik Örnek Fıkra

14.Elin Ağzı Torba Değilsin ki Büzesin

Günün birinde Nasreddin Hoca ile oğlunun komşu köylerden birine işleri düşer. Birlikte yola çıkarlar. Yolculuk sırasında Hoca, küçük olduğu için önce oğlunu eşeğe bindirir. Biraz sonra karşılarına çıkan bir adam, eşek ve üstündeki çocuğu iyice bir süzdükten sonra;

"Hey gidi zamane gençleri hey! Hiç utanmadan kendileri eşeğe binerler, yaşlı, bilgin babalarını yürütürler!" diye söylenir.

Adam, yanlarından geçip giderken oğul da utancından kıpkırmızı olur, eşekten iner ve babasını bindirir. Biraz sonra karşılaştıkları adamlar da başlarlar söylenmeye:

"Aman, şuna da bak! Senin yaşın geçmiş, kemiğin kartlaşmış; hem işte geldin, işte gidiyorsun. Şu taze fidanı eşeğe bindir de yorma zavallıy!"

Bu söz üzerine Hoca Efendi oğlunu da eşeğe bindirir ve baba oğul eşeğin üstünde yollarına devam ederler.

Bir süre bu şekilde yol aldıktan sonra birkaç kişi daha karşılarına gelir. Bunlar da başlarlar konuşmaya: "Amma acımasız adamlar var şu dünyada!" "Bu zavallı eşek ikinizi nasıl taşıyın?" Bu söz üzerine Hoca Efendi ve oğlu eşekten inerler. Eşeği önlerine katarak kırta kırta giderlerken karşılaştıkları adamlar da bu duruma karışmadan duramazlar: "Allah Allah, bu ne budalalık yahu!" "Bak yahu, eşek önlerinde bomboş, hoplaya zıplaya keyifle gidiyor."

Bütün bunları duyan Hoca, adamlar uzaklaştıktan sonra oğluna der ki:

"Bak oğul, adamları gördün işte... Hiçbirini memnun edemedik... Ne yapalım elin ağzı torba değil ki büzesin."

Bu fıkroda Hoca, etrafındaki insanların sözünü göre hareket etmenin nelere mal olacağını göstermektedir. İnsan kendi özgür düşüncelerine göre bir davranış belirlemeli, başka insanların etkisi altında kalmamalıdır.

Kendi Amaçlarını Seçebilmek Değerine Yönelik Örnek Fıkra

30. Allah'ın Rahmetinden Kaçılmaz

Günün birinde bardaktan boşanırcasına yağmur yağmaktadır. Elbette yağmur yağdığı vakit ya koşulur, ya da bir yerlere sığınılır. Nasreddin Hoca da yağmurun yağışını ve sokakların yalnızlığını pencereden seyrederken bir de bakar ki yağmurdan kaçan bir adam... Hoca biraz dikkatli baktığında bunun bir komşusu olduğunu anlar ve pencereyi açarak;

"Komşu, komşu, utanmıyor musun, niçin Allah'ın rahmetinden kaçıyorsun?" deyince adam koşmayı bırakır ve yavaş yavaş evine doğru gider. Bu arada adamın da ıslanmadık yeri kalmaz.

Ertesi gün hava yine yağmurludur. Bu defa Hoca Efendi alışveriş için sokağa çıkmıştır. O, işini bitirip de hızlı adımlarla evine doğru giderken bir gün önceki komşusunun evinin önünden geçer. Bu sefer komşusu

"Hoca Efendi, Hoca Efendi, sen dün bana 'Allah'ın rahmetinden kaçılmaz.' demiştin; bak şimdi kendin kaçıyorsun." deyince, Hoca komşusuna doğru döner ve;

"Be adam! Ben Allah'ın rahmetinden kaçmıyorum, Allah'ın rahmetini çiğnememek için koşuyorum." der. .

Hocanın komşusu kendi fikrinin arkasında durmak yerine sorgulamadan başka insanların fikrine göre hareket etmiş ve yağmurun altında sırlıklam olmuştur. İnsanların doğru bildiklerinden şaşmamaları gerekmektedir.

Bağımsızlık Değerine Yönelik Örnek Fıkra

78. Senin Gibilere Muhtaç Olmamak İçin

Cimriliklerden birisi Hoca'ya takılır: Hocam parayı çok sevdiğini öğrendim, acaba neden?" Hoca bu kendini bilmeze cevapta gecikmez;

Senin gibilere muhtaç olmamak için." deyiverir.

Bu fıkrada Hoca'nın bağımsızlığı kendi kendine yetebilme, başka insanlara muhtaç olmama durumunu ifade etmektedir.

4.2. UYARILIM DEĞERİNE YÖNELİK BULGULAR

Schwartz (1992) değer sınıflamasına göre uyarılım değeri, heyecan ve yenilik arayışını ifade etmektedir. Cesur olmak, uyarılım değerinin alt basamaklarından birini oluşturmaktadır. Tablo 7'de uyarılım değerinin bulunduğu Nasreddin Hoca fıkraları ve değerlerin fıkralarda geçme sıklığı yer almaktadır.

Tablo 7. Uyarılım Değerinin Bulunduğu Nasreddin Hoca Fıkraları ve Değerlerin Fıkralarda Geçme Sıklığı

Uyarılım	Sıklık	Fıkra No
Cesur Olmak	3	3, 8, 109

Tablo 7'de cesur olma değeri (3) ve bulunduğu fıkralar yer almaktadır.

Cesur Olmak Değerine Yönelik Örnek Fıkra

3. Yorgan Gitti Kavga Bitti

Bir gece Nasreddin Hoca ile hanımı odalarına çekilirler. Ancak bir süre sonra dışarıdan gelen gürültü patırtı sesleri ile uyanırlar. Mevsim kıştır, Hoca Efendi aceleyle üzerine yorganını alarak dışarıya çıkar. Bakar ki birkaç genç kavga etmektedir. Hemen onlara öğüt vermeye başlar.

"Yapmayın, etmeyin." derken, olacak bu ya, Hoca'nın üzerindeki yorgan da bir taraflara düşer. Gürültü patırtı çıkaranların bir kısmı kavga eder gibi görünürken bir kısmı da yorganı kaptıkları gibi kaçarlar. Bir süre sonra adamlar kavgayı bıraktıklarında Hoca bir de ne görsün? Yorgan gitmiş. Hanımı, üzgün bir şekilde eve dönen Hoca'ya sorar:

"Ne oldu Efendi? Hani yorganın nerede?"

Hoca yorganı kaybetmenin üzüntüsüyle;

"Sorma hatun, kavganın sebebi bizim yorganmış; yorgan gitti, kavga bitti." diye cevap verir.

Bu fıkroda Hoca, hiç düşünmeden kavga eden insanların arasına girmekte, başına bir şey gelmesinden korkmamaktadır. Bu da onun cesurluğunu göstermektedir.

4.3. HAZCILIK DEĞERİNE YÖNELİK BULGULAR

Schwartz (1992) değer sınıflamasına göre hazcılık değeri, bireysel zevke ve hazza yönelimi ifade etmektedir. Hayattan tat almak, hazcılık değerinin alt basamaklarından birini oluşturmaktadır. Tablo 8’de hazcılık değerinin bulunduğu Nasreddin Hoca fıkraları ve değerlerin fıkralarda geçme sıklığı yer almaktadır.

Tablo 8. Hazcılık Değerinin Bulunduğu Nasreddin Hoca Fıkraları Ve Değerlerin Fıkralarda Geçme Sıklığı

Hazcılık	Sıklık	Fıkra No
Hayattan Tat Almak	3	5, 34, 46

Tablo 8’de hayattan tat alma (3) değerinin bulunduğu fıkralar yer almaktadır.

34. Bahardan Hoşnut Olmayan Var mı?

Hoca ve arkadaşları bahar mevsiminde bir çınarın altında oturmuş, çaylarını içerlerken aralarından biri Hoca’yı sözüm ona imtihan etmek ister:

"Yahu Hocam, bu insanlar yaz aylarında sıcaktan, kış aylarında ise soğuktan şikâyet ederler; sizce bu şikâyetin sebebi nedir?" Hoca bu, hemen cevabını verir:

"Komşu, komşu, sen onlara kulak asma, bak içinde yaşadığımız bahardan hiç hoşnut olmayan var mı? Sen hayatını yaşamaya devam et."

Nasreddin Hoca’nın yaşadığı devir Anadolu’da sıkıntıların olduğu bir dönem olsa da Hoca olayları çok önemsemiyormuş gibi görünür, olaylara mizah çerçevesinden bakması hayattan zevk aldığı göstermektedir. Öyle ki fıkralarda yaşamayı seven ve ölümden korkan bir insan olarak görülür. Bu fıkroda Hoca bahardan dolayı hayattan hoşnut olduğunu göstermektedir.

4.4. İYİLİKSEVERLİK DEĞERİNE YÖNELİK BULGULAR

Schwartz (1992) değer sınıflamasına göre iyilikseverlik değeri, kişinin yakın olduğu kişilerin iyiliğini gözetme ve geliştirmesini ifade etmektedir. Bağışlayıcı olmak, dürüst olmak, yardımsever olmak, olgun sevgi, sorumluluk sahibi olmak, gerçek dostluk, manevi bir hayat ise iyilikseverlik değerinin alt basamaklarını oluşturmaktadır. Tablo 9’da iyilikseverlik değerinin bulunduğu Nasreddin Hoca fıkraları ve değerlerin fıkralarda geçme sıklığı yer almaktadır.

Tablo 9. İyilikseverlik Değerinin Bulunduğu Nasreddin Hoca Fıkraları ve Değerlerin Fıkralarda Geçme Sıklığı

İyilikseverlik	Sıklık	Fıkra No
Dürüst Olmak	12	1, 5, 8, 9, 11, 26, 28, 38, 51, 54, 62, 72
Bağışlayıcı Olmak	9	1, 4, 6, 20, 56, 60, 77, 100, 109
Yardımsever Olmak	6	3, 18, 19, 42, 62, 65
Olgun Sevgi	5	6, 14, 52, 60, 65
Sorumluluk Sahibi Olmak	4	3, 22, 42, 66
Gerçek dostluk	2	19, 62
Manevi bir hayat	1	99

Tablo 9’da değerler, en yüksek olandan en düşük olana doğru sıralanarak sunulmuştur. Fıkralarda “dürüst olmak” diğer değerlere oranla en fazla yer alan değerdir. Dürüst olmak (12) değerini sırasıyla bağışlayıcı olmak (9), yardımsever olmak (6), olgun sevgi, (5) sorumluluk sahibi olmak (4), gerçek dostluk (2), manevi bir hayat (1) değerleri takip etmektedir.

Bağışlama Değerine Yönelik Örnek Fıkra

60. Kurt Yokuş Yukarı Koşmasın

Hoca'nın yolu bir gün ormana düşer. Eşeğini bir kenara bırakıp şöyle temiz bir hava almak için çevreyi dolaşmaya çıkar. Bir süre sonra eşeğinin anırma sesleriyle birlikte geriye döner. Geriye döner dönmesine de eşeğini kurt çoktan yemiş ve yokuşa doğru kaçmaya başlamıştır bile. Tam bu sırada komşularından birisi;

"Hocam, koş kurt kaçıyor!" diye bağırmaya başlayınca Hoca da;

"Komşum, boş yere bağırıp çağırma, ne de olsa bizim eşek gitti, hiç olmazsa tok karnına kurt yokuş yukarı koşmasın."der.

Komşuları Hoca'nın kurdu yakalayıp öldürmesini beklerken Hoca'nın hayvanın canına zarar vermek istemediği görülmektedir. Hoca, kurttan zarar görmesine karşılık hayvanı bağışlamıştır.

Dürüst Olma Değerine Yönelik Örnek Fıkra

38.On Yıllık Sözünden mi Döneyim

Hoca bir gün dostlarıyla sohbet ederken konu döner dolaşır. Hoca'nın yaşına gelir ve arkadaşlarından biri sorar:

"Hoca Efendi, kaç yaşındasın?"

Hoca hiç düşünmeden;

"Elli..." deyiverir.

Bir başka arkadaşı da;

"Yahu Hocam! Sen on yıl önce de 'elli' diyordun. On yıl geçti hâlâ elli diyorsun. Bu nasıl iştir?" diye sorar.

Hoca hiç istifini bozmadan cevabını verir:

"Beyler, söz ağızdan bir kere çıkar. Siz istiyorsunuz diye, bu yaştan sonra on yıllık sözümden mi döneyim?"

Hoca bu fıkrada yıllar önce söylediği bir sözü bile değiştirmek istemeyerek, sözüne güvenilir biri olduğunu ispat etmeye çalışır.

Yardıms severlik Değerine Yönelik Örnek Fıkra

3.Yorgan Gitti Kavga Bitti

Bir gece Nasreddin Hoca ile hanımı odalarına çekilirler. Ancak bir süre sonra dışarıdan gelen gürültü patırtı sesleri ile uyanırlar. Mevsim kıştır, Hoca Efendi aceleyle üzerine yorganını alarak dışarıya çıkar. Bakar ki birkaç genç kavga etmektedir. Hemen onlara öğüt vermeye başlar.

"Yapmayın, etmeyin." Derken, olacak bu ya, Hoca' nın üzerindeki yorgan da bir taraflara düşer. Gürültü patırtı çıkaranların bir kısmı kavga eder gibi görünürken bir kısmı da yorganı kaptıkları gibi kaçarlar. Bir süre sonra adamlar kavgayı bıraktıklarında Hoca bir de ne görsün? Yorgan gitmiş. Hanımı, üzgün bir şekilde eve dönen Hoca'ya sorar:

"Ne oldu Efendi? Hani yorganın nerede?"

Hoca yorganı kaybetmenin üzüntüsüyle;

"Sorma hatun, kavganın sebebi bizim yorganmış; yorgan gitti, kavga bitti." Diye cevap verir.

Bu fıkrada Hoca kavga edenlerin arasına girmenin ne kadar tehlikeli olduğunu bilse de insanlara yardım etmek için anlaşmazlığı çözmeye ve öğüt vermeye kalkışır.

Olgun Sevgi Değerine Yönelik Örnek Fıkra

65.Hocam! Ayaklarımız Karıştı

Sıcak bir yaz gününde serinlemek için ayaklarını Akşehir Gölü'ne sokan çocuklar bir süre sonra 'ayaklarımız karıştı' diye kavga etmeye başlarlar. Hatta en küçük çocuk; 'ayaklarımı kaybettim' diye ağlamaya başlar.

O sırada oradan geçmekte olan Nasreddin Hoca, gürültünün olduğu tarafa doğru yönelir ve;

"Çocuklar, hayırdır, nedir bu gürültü?" diye sorar. İçlerinden biri;

"Hocam, Hocam, ayaklarımız karıştı, bunları nasıl ayıracağız?" der ve ardından ağlamaya başlar. Bunun üzerine Hoca;

"Çocuklarım, ağlamayın, ben şimdi sizin ayaklarınızı bulurum." der ve hemen ardından bastonunu suya daldırır. Sonra da çocukların ayaklarına vurmaya başlar. Ayakları acıyan çocuklar da "Buldum" diyerek ayaklarını dışarıya çıkarırlar.

Dayağın korkusuyla diğer çocuklar da ayaklarını sudan çıkarınca Hoca, sıkıntıyı çözmüş olmanın verdiği keyifle yoluna devam eder.

Nasreddin Hoca'nın çocuklara karşı sevgisini birçok fıkrada görmek mümkündür. Fıkralarda Hoca, çocuklara kızsza bile asıl amacı onları eğitmektir. Hoca bu fıkrada çocukları sevdiği için onların bu akla uygun olmayan davranışlarına dahi kızmaz, hem soruna çözüm bulur hem de onlara iyi bir ders verir.

Sorumluluk Değerine Yönelik Örnek Fıkra

66.Parayı Veren Düdüğü Çalar

Nasreddin Hoca günün birinde evinin ihtiyaçlarını gidermek üzere eşeğine biner ve pazara doğru yola koyulur. Bir süre gittikten sonra çocuklar Hoca'mn yolunu keserler ve; "Hocam, nereye gidiyorsun?" diye sorarlar.

"Pazara gidiyorum."

"Bize düdük alır mısın?"

"Elbette alırım."

Bu arada çocuklardan birisi Hoca'ya bir miktar para verir, diğerleri ise Hoca'ya iyi dileklerde bulunurlar.

Pazar alışverişini bitiren Hoca, yorgun argın evine doğru dönerken çocuklar yolunu keserler;

"Hocam, hoş geldin."

"Hoş bulduk çocuklar." der.

Ardından çocukların istekleri başlar:

"Hocam, bizim düdük, Hocam benim düdük, Hocam bana yok mu?" gibi sözleri işiten Hoca, cebinden çıkardığı düdüğü para veren çocuğa uzatır. Bu defa diğer çocuklar;

"Olur mu Hocam, hani bize, hani bize?" diye şikâyete başlarlar. Bunun üzerine Hoca;

"Çocuklar, çocuklar! Parayı veren düdüğü çalar, bakın arkadaşınız parayı verdi, düdüğünü nasıl öttürüyor." deyiverir.

Bu fıkrada çocuklar şehre giden Hoca'dan kendilerine düdük almasını isterler fakat alınmasını istedikleri düdüğün parasının vermeyi düşünmezler. Çocuklardan birisi ise isteğinin karşılığında kendine düşen sorumluluğun da farkındadır. Bu fıkra, insanların sorumluluklarının farkında olmaları gerektiğini vurgular.

4.5. EVRENSELÇİLİK DEĞERİNE YÖNELİK BULGULAR

Schwartz (1992) değer sınıflamasına göre evrenselcilik değeri, anlayışlılık, hoşgörü ve tüm insanların ve doğanın iyiliğini gözetmeyi ifade etmektedir. Toplumsal adalet, dünyada barış istemek, açık fikirli olmak, doğayla bütünlük içinde olma, çevreyi koruma, eşitlik evrenselcilik değerinin alt basamaklarını oluşturmaktadır. Tablo 10'da evrenselcilik değerinin bulunduğu Nasreddin hoca fıkraları ve değerlerin fıkralarda geçme sıklığı yer almaktadır.

Tablo 10. Evrenselcilik Değerinin Bulunduğu Nasreddin Hoca Fıkraları Ve Değerlerin Fıkralarda Geçme Sıklığı

Evrenselcilik	Sıklık	Fıkra No
Toplumsal Adalet	4	84, 89, 90, 114
Dünyada Barış İstemek	3	29, 89, 114
Açık fikirli olmak	3	1, 4, 70
Doğayla bütünlük içinde olma	2	34, 42
Eşitlik	2	84, 89
Çevreyi koruma	2	42, 90

Tablo 10’da değerler, en yüksek olandan en düşük olana doğru sıralanarak sunulmuştur. Fıkralarda “toplumsal adalet”, diğer değerlere oranla en fazla yer alan değerdir. Toplumsal adalet, (4) değerini sırasıyla dünyada barış istemek (3), açık fikirli olmak (3), doğayla bütünlük içinde olma (2), çevreyi koruma (2), eşitlik (2), değerleri takip etmektedir.

Adalet Değerine Yönelik Örnek Fıkra

89. *Hınk Demenin Bedeli*

Hoca'nın kadılık yaptığı yıllarda iki kişi birbirinden davacı olur. Bir süre sonra da Hoca'nın huzuruna gelirler. Hoca'nın;

"Derdiniz nedir, anlatın bakayım." demesi üzerine, adamlardan biri bağıırıp çağırarak konuşur:

"Kadı Efendi, bu adamdan davacıyım."

Hoca adamı sakın olmaya davet eder ve;

"Önce sakın ol ve derdini anlat da bir dinleyeyim." der.

"Bu adam ormanda odun keserken ben de onun yanındaydım. O baltayı ağaca her vurduğunda ben de 'hınk' diyerek yardımcı oluyordum. Adam ağaçları kesti kesmesine de ben paramı alamadım. Söyle buna Kadı Efendi, ödesin borcunu."

Hoca adamları iyice süzdükten sonra, iyi birine benzettiği oduncuya döner:

"Sen bu adamın borcunu niye ödemedin?"

"Aman Kadı Efendi, ben ona, 'Hınk mınk demedim. Sonra hınk demenin bedeli mi olurmuş?"

Hoca her ikisini de dinledikten sonra kendine özgü yöntemle adaleti dağıtmaya karar verir.

"Olur, olur, bal gibi olur. Şimdi sen bu adama on akçelik borcunu öde bakalım."

Oduncu şaşırır ama Kadı'ya da bir şey diyemez. Çıkarır on akçeyi Kadı'ya verir. Kadı madeni paraları duvara çarpınca sesler çıkmaya başlar. Bu sırada Hoca'da 'hınk' ların bedelini isteyen adama dönerek;

"İşte, aldın hınklarının bedelini, haydi şimdi gidin." der.

"Kadı Efendi, Kadı Efendi! Sen beni aldatıyorsun. İki ses çıkardın, bizim para ne oldu?"

Kadı, parayı oduncuya teslim ederken, öbürüne;

"Uzatma adam! Senin hınklarının bedeli de ancak on akçenin sesiyle ödenir." der.

Nasreddin Hoca fıkralarından anladığımız kadarı ile Hoca, birçok mesleğe birden sahiptir. Bunlardan birisi de kadılıktır. Bu fıkrada da yine Hoca' nın kadılık yaptığı esnada mahkemede yaşanan bir olay anlatılmaktadır. Hoca, her seferinde haklıyı ve haksızı ayırt etmekte, adaleti de ona göre uygulamaktadır.

Barış Değerine Yönelik Örnek Fıkra

114. Şıkır Şıkır Akçeler

Nasreddin Hoca'nın kadı olduğu günlerden birinde gürültülü bir şekilde kapısı açılır ve iki adam içeri girerler. Adamlardan biri diğerinin yakasını tutarak Hoca'nın huzuruna getirir. Son derece hiddetli olan adam Hoca'nın 'Ne oluyor?' demesine fırsat vermeden anlatmaya başlar:

"Kadı Efendi, bu adam rüyamda benden şıkır şıkır yirmi akçe aldı. İstiyorum, vermiyor. Şikâyetçiyim."

Kadı Efendi rüyada yirmi akçe alan adamı yanına çağırır ve yirmi akçe vermesini ister. Şaşkına dönen adam Kadı'nın sözünü dinler ve yirmi akçe verir. Akçeleri alan Kadı önündeki çekmeceye şıkır şıkır saydıktan sonra rüya sahibine; bakalım şu şıkırtıları..." der. Sonra da akçeleri sahibine vererek, sakalım sıvazlar ve;

"Haydi güle güle. Bir daha birbirinizin hakkını yemeyin." diye seslenir.

İki adam dostça ayrılıp giderlerken Kadı'nın yanında hazır bulunanlar da karara hayran kalırlar.

Fıkralarda hocanın birçok mesleği olduğunu görürüz. Bunlardan bir tanesi de kadılıktır. Hoca, olayları çözmeye taraftarıdır. Fıkralarda mahkemeye gelen olaylarda haklıyı haksızı ayırt eder, gerekeni yapar ve sonuçta tarafları barıştırır.

Açık fikirli olmak Değerine Yönelik Örnek Fıkra

1. Ciğeri Yiyen Kedi Yüz Akçelik Baltayı Yemez mi?

Nasreddin Hoca zaman zaman evine ciğer getirir. Fakat ne tuhaftır ki akşam sofrada ciğer kebabının yerine başka yemeklerle karşılaşır. Bir gün böyle, iki gün böyle derken Hoca dayanamaz ve hanımına sorar:

"Yahu hatun, getirdiğim ciğerlere ne oldu?"

Hoca'nın hanımı hiçbir şey olmamışçasına;

"Aman Hocam, sorma her defasında ciğerin kokusunu alan tekir, ben mutfağa girmeden yiyip bitiriyor." der.

Bu sözleri işiten Hoca birdenbire yerinden kalkar ve köşedeki baltayı kapıldığı gibi koşmaya başlar, bir süre sonra da hanımının yanına gelir:

"Hoca baltayı nettin?"

"Sakladım."

"Niçin?"

"Kedi yemesin diye."

Hoca'nun hanımı dayanamayıp itiraz eder.

"Yahu Hocam, kedi baltayı yer mi?"

Hoca, hanımını şöyle bir süzdükten sonra cevabım verir:

"Yer hanım yer, üç beş akçelik ciğeri yiyen kedi, acaba yüz akçelik baltayı yemez mi?"

Hoca etrafındakilerle konuşurken kimseyi fikirlerinden dolayı yargılamaz, onları dinler fakat sonunda kendi fikirlerini de açıkça ifade etmekten çekinmez. Bu fıkrada da Hoca ciğer konusunda eşinin doğru söylemediğini bildiği halde onun fikirlerine saygı duyar.

Doğayla Bütünlük İçinde Olma Değerine Yönelik Örnek Fıkra

34. Bahardan Hoşnut Olmayan Var mı?

Hoca ve arkadaşları bahar mevsiminde bir çınarın altında oturmuş, çaylarını içerlerken aralarından biri Hoca'yı sözüm ona imtihan etmek ister:

"Yahu Hocam, bu insanlar yaz aylarında sıcaktan, kış aylarında ise soğuktan şikâyet ederler; sizce bu şikâyetin sebebi nedir?" Hoca bu, hemen cevabını verir:

"Komşu, komşu, sen onlara kulak asma, bak içinde yaşadığımız bahardan hiç hoşnut olmayan var mı? Sen hayatını yaşamaya devam et."

Bilindiği gibi bahar mevsiminde doğa canlanmaktadır, bu fıkrada Hoca doğa sevgisini göstererek baharın insanlar üzerindeki olumlu etkisine işaret eder.

Eşitlik Değerine Yönelik Örnek Fıkra

84. Tokadın Bedeli

Günlerden bir gün adamın biri Nasreddin Hoca'nın ensesine bir tokat atar. Hoca da adamı tuttuğu gibi Kadı Efendi'ye götürür. Hoca;

"Kadı Efendi, bu adam bana tokat attı. Şikâyetçiyim." der.

Tokadı atan adam Kadı Efendi'nin tanıdığı çıkınca Kadı Efendi kararını verir ve şöyle der:

"Tokat atmanın bedeli bir akçedir. Ver de kurtul."

Adam bir akçeyi getirmeye gider ama bir türlü gelmez. Beklemekten sıkılan Hoca kalkıp Kadı Efendi'nin ensesine bir tokat atar ve ardından cevabım veriverir:

Kadı Efendi, adamın parayı getireceği yok. Getirirse de sana attığım tokadın cezası olarak alıverirsin."

Bu fıkrada insan hakları ilkesinde yer alan her insanın eşit haklara sahip olması gerektiği vurgulanmaktadır. Hiçbir insan birtakım sebeplerden dolayı diğerinden üstün sayılamaz. Fıkroda kadı Hoca'ya tokat atan adamı tanıdığı için onu Hoca'dan üstün görmekte ve yanlış bir karar almaktadır.

Çevreyi Koruma Değerine Yönelik Örnek Fıkra

42. İnce Eleyip Sık Dokumayı Sevmem

Nasreddin Hoca, günün birinde bahçesinin ortasında bir çukur kazmaya başlar. Komşularından biri;

"Hocam, hayırdır, ne yapıyorsun?" deyince Hoca;

"Yahu komşu, sokağın ortasındaki toprağı buraya gömeceğim, biliyorsun gelen geçen şikâyet ediyor." der. Komşusu bu defa;

Pekiye komşu, buradan çıkan toprağı ne yapacaksın?" deyince Hoca cevabı yapıştırır:

"Komşu, komşu, ben öyle ince eleyip sık dokumayı sevmem." der.

Hoca, örnek fıkrada görüldüğü gibi bireysel bir yaşam sürmez, toplumdaki her türlü sorunla ilgilenir, çözümler bulmaya çalışır. Bu fıkrada da Hoca, yolun ortasında insanlara ve çevreye rahatsızlık veren toprak parçasını kaldırmaya çalışmasıyla çevreye karşı duyarlı olduğunun göstermektedir.

4.6. GELENEKSELLİK DEĞERİNE YÖNELİK BULGULAR

Schwartz (1992) değer sınıflamasına göre geleneksellik değeri, kültür ya da dinsel töre ve fikirlere saygı ve bağlılığı ifade etmektedir. Dindar olmak, hayatın bana verdiklerini kabullenmek, mahremiyet, geleneklere saygılı olmak, geleneksellik

değerinin alt basamaklarını oluşturmaktadır. Tablo 11’de geleneksellik değerinin bulunduğu Nasreddin Hoca fıkraları ve değerlerin fıkralarda geçme sıklığı yer almaktadır.

Tablo 11. Geleneksellik Değerinin Bulunduğu Nasreddin Hoca Fıkraları Ve Değerlerin Fıkralarda Geçme Sıklığı

Geleneksellik	Sıklık	Fıkra No
Dindar Olmak	12	24, 30, 46, 59, 69, 70, 72, 83, 99, 110, 112, 120
Geleneklere Saygılı Olmak	10	5, 16, 17, 25, 27,31, 93, 98, 122,124
Hayatın Bana verdiklerini Kabullenmek	7	6, 31, 33, 57, 61,69, 120,
Mahremiyet	4	11,21, 31, 108

Tablo 11’de değerler, en yüksek olandan en düşük olana doğru sıralanarak sunulmuştur. Fıkralarda “dindar olmak”, diğer değerlere oranla en fazla yer alan değerdir. Dindar olmak (12) değerini sırasıyla geleneklere saygılı olmak (10), hayatın bana verdiklerini kabullenmek (7), mahremiyet (4) değerleri takip etmektedir.

Dindar Olmak Değerine Yönelik Örnek Fıkra

70. Aynı Merdiveni Kullandı

Günün birinde Nasreddin Hoca, Akşehir’i ziyaret eden bir papazla tanışır. Papaz, Hoca’nın ününü daha önce duyduğu için onu denemek ister ve;

"Hoca Efendi, bana söyler misin, Peygamberiniz Hazreti Muhammed Miraç'a nasıl yükseldi?" diye sorar.

Sorudaki inceliği anlayan Hoca da Papaz'a bir soru sorar: "Papaz Efendi, Papaz Efendi! Sizin Peygamberiniz Hz. İsa göğe yükselmedi mi?"

Papaz şaşkın vaziyette ne diyeceğini düşünürken, Hoca hemen cevabı yapıştirir:

"Peygamberimiz Hazreti Muhammed, Miraç'a giderken sizin Peygamberiniz Hazreti İsa için hazırlanan merdiveni kullandı."

Dinî bilgi, sadece kendi mensubu olduğu dine ait bilgileri bilmek değildir. Bu fıkrada Nasreddin Hoca'nın dinî bilgisinin başka bir dinin âlimiyle bile tartışabilecek düzeyde olduğunu görmekteyiz. Ayrıca fıkrada Hazreti Muhammed, Hz. İsa, Miraç olayları konusunda da kısa bilgilerin yer aldığı görülmektedir.

Hayatın Verdiklerini Kabullenmek Değerine Yönelik Örnek Fıkra

33. Gençlikle Yaşlılığın Hiç Farkı Yokmuş

Nasreddin Hoca komşuları ile bir sohbeti esnasında;

"Gençlikle yaşlılık arasında hiçbir fark yokmuş." der. Bunun üzerine çevresindekiler; "Olur mu Hocam, hem de dağ gibi fark var." deyince Hoca;

"Komşular ben bunu denedim, gençliğimde bizim evin önünde bir taş vardı. O zamanlar kaldırmak istedim, kaldıramadım. Geçenlerde aklıma geldi, taşı tekrar kaldırmak istedim, yine kaldıramadım. Bu sebepten anladım ki gençlikle yaşlılığın hiç farkı yokmuş." Der.

Hayat her zaman istenen şekilde devam etmeyebilir. Bu fıkrada Hoca yaşlandığının farkındadır fakat bu durum karşısında yapılacak bir şey olmadığını bildiği için etrafına durumu kabullendiği göstermektedir.

Mahremiyet Değerine Yönelik Örnek Fıkra

108.Sana Ne

Nasreddin Hoca akşam namazından sonra eve doğru giderken geveze bir adamla karşılaşır:

"Hocam, az önce buradan bir tepsi baklava götürüyorlardı."

"Giderse gitsin, bana ne elin baklavasından." deyince adam;

"Yok Hocam, baklava sizin eve gidiyordu." der.

Öfkelenen Hoca;

"Be adam, giderse gitsin, bizim eve giden baklavadan sana ne?" diyerek adamı azarlar.

İnsanlar başkalarının yaşantılarına gereğinden fazla karışmamalıdır. Bu fıkrada da Hoca evi ile ilgili bir durumun başkaları tarafından sorgulanmasını eleştirmektedir.

Geleneklere Saygı Değerine Yönelik Örnek Fıkra

Oğlumun Babası Öldü de Onun Yasını Tutuyorum

Nasreddin Hoca, günün birinde karalara bürünmüş vaziyette sokağa çıkar. Onun bu hâlini görenler; "Hocam, hayırdır, biz seni hep yeşil cübbenin içinde görüyorduk, ne oldu da karalara burundun?" deyince Hoca, soruların ardı arkasının kesilmeyeceğini anlar ve; "Sormayın dostlar oğlumun babası öldü de onun yasını tutuyorum." der.

Geleneksel değerler, toplumun yaşam biçimini yansıttığı için kültürden kültüre değişiklik göstermektedir. Bu fıkra da Nasreddin Hoca, yakınlarını kaybeden insanların yas tutarak siyah giymelerine değinmektedir.

17.Ne Olur Komşu Biraz da Biz Ölelim

Ramazan ayının yazın tam ortasına geldiği yıllar... Gün uzun mu uzun, hava sıcak mı sıcak... Bir komşusu, Nasreddin Hoca'yla birkaç arkadaşını iftara davet eder. İftar saati yaklaşır, sofraya otururlar. Ezan okunduktan sonra iftar edilip yeme içme faslına geçilecektir. Sofraya ilk olarak soğuk bir hoşaf tası konulur. Ancak ortada bir kurnazlık vardır. Evin sahibi, neredeyse kepçe büyüklüğünde bir kaşıkla, hiç nefes almadan hoşafı içmektedir. Misafirlerin ellerinde ise küçücük kaşıklar vardır. Üstelik ev sahibi kepçeye benzeyen koca kaşığı hoşafa her daldırışında tuhaf sesler çıkarır.

"Ohhh... Öldüm!"

Misafirler ise küçücük kaşıklarla ne hoşafın tadına varabilir, ne de kendi susuzluklarını giderebilirler... Nasreddin Hoca bir bakar, iki bakar ve ardından;

"Bu iş böyle olmaz." Diyerek ev sahibinin elindeki kepçeyi kapar ve;

"Be adam, kepçeyle biraz da biz içsek, belki biraz da biz ölürüz." Der.

Türk toplumunda misafirlilik önemli bir kavramdır ve geleneksel değerlerimiz arasında yer almaktadır. Evine misafir gelen kişi, misafirini en iyi şekilde ağırlamak

için ikramlarda bulunur. Bu fıkrada ev sahibi kültürümüzün tam tersi sayılabilecek bir davranışta bulunur. Hazırlanan yemekleri kendisi yiyip, misafirleri aç bırakır. Hoca, durumun farkına varınca nükteli bir ifadeyle ev sahibini uyarır.

4.7. UYMA DEĞERİNE YÖNELİK BULGULAR

Schwartz (1992) değer sınıflamasına göre uyma değeri, başkalarına zarar verebilecek ve toplumsal beklentilere aykırı olabilecek dürtü ve eylemlerin sınırlandırılmasını ifade etmektedir. Kibarlık, itaatkâr olmak, anne-babaya ve yaşlılara değer vermek uyma değerinin alt basamaklarını oluşturmaktadır. Tablo 12’de uyma değerinin bulunduğu Nasreddin Hoca fıkraları ve değerlerin fıkralarda geçme sıklığı yer almaktadır.

Tablo 12. Uyma Değerinin Bulunduğu Nasreddin Hoca Fıkraları Ve Değerlerin Fıkralarda Geçme Sıklığı

Uyma	Sıklık	Fıkra No
Kibarlık	8	17, 20, 27, 28, 37, 93, 108, 124
İtaatkâr Olmak	1	84
Anne-Babaya ve yaşlılara değer vermek	1	14

Tablo 12’ de değerler, en yüksek olandan en düşük olana doğru sıralanarak sunulmuştur. Fıkralarda “kibarlık”, diğer değerlere oranla en fazla yer alan değerdir. Kibarlık, (8) değerini sırasıyla itaatkâr olmak (1), anne-babaya ve yaşlılara değer vermek (1) değerleri takip etmektedir.

Kibarlık Değerine Yönelik Örnek Fıkra

20. Evinizi de Hatırlayın

Nasreddi Hoca günün birinde hastalanır. Yatak yorgan derken, Hoca'ya geçmiş olsun ziyaretleri başlar. Bir gün böyle, iki gün böyle...Bu arada Hoca da yatağın içinde ağrıların etkisiyle kıvrılmaktadır. Geçmiş olsuna gelen komşular da ilk geldiklerinde;

“Hocam, geçmiş olsun, ne oldu, nasılsın?” dedikten sonra hastayı bırakıp kendi aralarında sohbeti koyulaştırmaktadırlar. Hoca’ nın hanımı da gelenlere şerbet ikram etmekte, bu arada vakit de ilerlemektedir. Çünkü her gelen oturmakta, bir türlü kalkmayı hatırlayamamaktadır.

Hocanın ağrısı çoktur ama misafirlere de “Kalkın gidin,” diyemez. Ne kadar inlerse de, sızlarsa da, oflarsa da hepsi boşuna... Bütün bu ofultuların sonunda hiç kimse yerinden bile kıpırdamaz. Vakıt epeyce ilerleyince misafirlerden birisi; “Hocam kusura bakma, geç oldu biz gidelim, daha sonra yine geliriz. Bir emrin olursa haberimiz olsun.” Deyince, Hoca taşı gediğine koyuverir:

“Vallahi komşular bu öğüdümü iyi öğrenin: Bundan sonra hasta ziyaretine gittiğinizde evinizi de hatırlayın, başa bir diyeceğim yok, haydin güle güle.”

Nasreddin Hoca genellikle doğru olmayan işleri, haksızlıkları, görgü kurallarının dışına çıkmayı eleştirir fakat bunu yaparken kibar bir dil kullanır insanları kırmaz. Toplumumuzda hasta ziyaretlerine gitmek yaygın bir davranıştır. Bu fıkrada Hoca, hastanın sağlığının düşünülerek; hasta ziyaretlerinin kısa olması gerektiğini, mizahlı bir anlatımla, kibarca dile getirir.

Anne-Babaya Ve Yaşlılara Değer Vermek Değerine Yönelik Örnek Fıkra

14.Elin Ağız Torba Değilsin ki Büzesin

Günün birinde Nasreddin Hoca ile oğlunun komşu köylerden birine işleri düşer. Birlikte yola çıkarlar. Yolculuk sırasın da Hoca, küçük olduğu için önce oğlunu eşeğe bindirir. Biraz sonra karşılarna çıkan bir adam, eşek ve üstündeki çocuğu iyice bir süzdükten sonra;

"Hey gidi zamane gençleri hey! Hiç utanmadan kendileri eşeğe binerler, yaşlı, bilgin babalarını yürütürler!" diye söylenir.

Adam, yanlarından geçip giderken oğul da utancından kıpkırmızı olur, eşekten iner ve babasını bindirir. Biraz sonra karşılaştıkları adamlar da başlarlar söylenmeye:

"Aman, şuna da bak! Senin yaşın geçmiş, kemiğin kartlaşmış; hem işte geldin, işte gidiyorsun. Şu taze fidanı eşeğe bindir de yorma zavallıyı!"

Bu söz üzerine Hoca Efendi oğlunu da eşeğe bindirir ve baba oğul eşeğin üstünde yollarına devam ederler.

Bir süre bu şekilde yol aldıktan sonra birkaç kişi daha karşılına gelir. Bunlar da başlarlar konuşmaya: "Amm acımasız adamlar var şu dünyada!" "Bu zavallı eşek ikinizi nasıl taşıyın?" Bu söz üzerine Hoca Efendi ve oğlu eşekten inerler. Eşegi önlerine katarak kırta kırta giderlerken karşılaştıkları adamlar da bu duruma karışmadan duramazlar: "Allah Allah, bu ne budalalık yahu!" "Bak yahu, eşek önlerinde bomboş, hoplaya zıplaya keyifle gidiyor."

Bütün bunları duyan Hoca, adamlar uzaklaştıktan sonra oğluna der ki:

"Bak oğul, adamları gördün işte... Hiçbirini memnun edemedik... Ne yapalım elin ağzı torba değil ki büzesin."

Bu fıkrada başkalarının sözüyle hareket etmenin yanlışlığının yanısıra zor durumlarda çocuklara ve yaşlılara öncelik verilmesi verilmesinin gerekliliği de dikkat çekmektedir.

4.8. GÜVENLİK DEĞERİNE YÖNELİK BULGULAR

Schwartz (1992) değer sınıflamasına göre güvenlik değeri, toplumun var olan ilişkilerin ve kişinin kendisinin huzur ve sürekliliğini ifade etmektedir. Güvenlik değeri, toplumsal düzenin sürmesini istemek, iyiliğe karşılık vermek, temiz olmak, aile güvenliği, sağlıklı olmak, güvenlik değerinin alt basamaklarını oluşturmaktadır. Tablo 13'te güvenlik değerinin bulunduğu Nasreddin Hoca fıkraları ve değerlerin fıkralarda geçme sıklığı yer almaktadır.

Tablo 13. Güvenlik Değerinin Bulunduğu Nasreddin Hoca Fıkraları ve Değerlerin Fıkralarda Geçme Sıklığı

Güvenlik	Sıklık	Fıkra No
Toplumsal Düzenin Sürmesini İstemek	3	7, 42, 69
İyiliğe Karşılık Vermek	2	3, 124
Temiz Olmak	1	6
Aile Güvenliği	1	8
Sağlıklı Olmak	1	80

Tablo 13'te değerler, en yüksek olandan en düşük olana doğru sıralanarak sunulmuştur. Fıkralarda "toplumsal düzenin sürmesini istemek", diğer değerlere oranla en fazla yer alan değerdir. Toplumsal düzenin sürmesini istemek (3) değerini sırasıyla iyiliğe karşılık vermek (2), temiz olmak (1), aile güvenliği (1), sağlıklı olmak (1), değerleri takip etmektedir.

Sağlıklı Olmak Değerine Yönelik Örnek Fıkra

80.Hekimlik Nedir?

Nasreddin Hoca'ya sormuşlar: "Hekimlik nedir?" O da en güzel cevâbı vermiş:

"Ayağını sıcak tut, başını serin; gönlünü ferah tut, düşünüme derin derin."

Nasreddin Hoca bu fıkrada hem beden sağlığı hem de ruhsal sağlık üzerinde durmaktadır.

Temiz Olmak Değerine Yönelik Örnek Fıkra

6. Kara Karga

Günün birinde Hoca ile hanımı Akşehir Gölü'ne çamaşır yıkamaya giderler. İkili, bir yandan çamaşırıklarını yıkarlarken, bir yandan da oturup sohbet ederler. O sırada yanlarına simsiyah bir karga iner, çamaşırını dağıtır, sabununu da kaptığı gibi uçup gider. Hanım bu duruma üzüldüğü kadar da şaşırır...

Hoca bakar ki eşinin sakinleşeceği yok, onu avutmaya çalışır:

"Hatun, canını sıkma, şimdi gider başka bir sabun getiririm ama, bak o karganın durumu bizden çok daha kötü. Ayrıca onun sabun isteyebileceği bir komşusu yok, sonra üstü başı da bizden çok kirli. Görmüyor musun simsiyah olmuş zavallı."

Bu fıkroda Nasreddin Hoca, çamaşır yıkamaya giderek temizliğe yönelik bir eylemde bulunmuştur. Yaşadıkları olay sonucunda mizahi bir anlatımla karganın da temizliğe ihtiyaç duyduğunu söylemiştir.

Aile Güvenliği Değerine Yönelik Örnek Fıkra

8. Kendim ve Oğlağım İçin Öksürdüm

Nasreddin Hoca ile hanımı tam uykuya daldıkları sırada dışarıdan bazı sesler duyulur:

"Arkadaşlar, haydi içeri girelim."

"Hoca'yı öldürüp karısını kaçıralım."

"Oğlağı da götürüp pişirelim."

Hoca konuşmaları işitip yüksek sesle birkaç defa öksürünce hırsızlar da kaçıp gider. Ortalık sakinleşince Hoca'nın hanımı;

"Efendi, galiba sen korkudan öksürdün!" deyince, Hoca gülümseyerek cevap verir:

"Hayır hatun, hayır, ben korkudan ve senin için değil, kendim ve oğlağım için öksürdüm."

Nasreddin Hoca bu fıkrada ailesinin ve kendisini zarar görmemesi için yaratıcı zekâsıyla ailesini korumayı başarmıştır.

Toplumsal Düzenin Sürmesini İstemek Değerine Yönelik Örnek Fıkra

7.Hırsızın Hiç mi Suçu Yok?

Bir yaz gecesi Hoca ile hanımı sıcağa dayanamadıkları için damda yatmaya karar verirler. Herkesin derin uykuya daldığı sırada hırsızlar Hoca'nın evine girerler ve buldukları her şeyi aldıkları gibi giderler.

Sabahleyin aşağıya, evine inen Hoca, eşyalarının çalındığını görünce, kapıya çıkarak bağırmaya başlar:

"Yetişin komşular, evimize hırsız girmiş; her şeyimizi çalmışlar!"

Hoca'nın sesini duyan komşuları, onun yanına gelirler ve arka arkaya sorular sormaya başlarlar:

"Ah Hocam, ah! Hiç insan geceleyin damda yatar mı?"

"Hocam, kapının arkasına sürgüsünü takmamış mıydın?"

"Hocam, kilit bozuk muydu yoksa?"

Hoca bakar ki soruların ardı arkası kesilmeyecek, dayanamaz;

"Bre komşular, doğru söylüyorsunuz da, bizim hırsızın hiç mi suçu yok?" der.

Hocanın evine hırsız girdikten sonra etrafındaki insanlar hatayı Nasreddin Hoca'nın gerekli önlemleri almamasında bağlarlar. Fakat toplum düzenin sağlıklı bir şekilde devam etmesi için insanların toplumda var olan kurallara uymaları gerekir. İzin olmadan başkasının evine girerek eşyaları almak da doğru bir davranış değildir.

4.9. GÜÇ DEĞERİNE YÖNELİK BULGULAR

Schwartz (1992) değer sınıflamasına göre güç değeri, toplumsal konum, insanlar ve kaynaklar üzerinde denetim gücünü ifade etmektedir. Toplumdaki görüntümü

koruyabilmek, zengin olmak, sosyal güç sahibi olmak, insanlar tarafından benimsenmek güç değerinin alt basamaklarını oluşturmaktadır. Tablo 14'te güç değerinin bulunduğu Nasreddin Hoca fıkraları ve değerlerin fıkralarda geçme sıklığı yer almaktadır.

Tablo 14. Güç Değerinin Bulunduğu Nasreddin Hoca Fıkraları Ve Değerlerin Fıkralarda Geçme Sıklığı

Güç	Sıklık	Fıkra No
Toplumdaki Görüntümü Koruyabilmek	7	14, 21, 38, 51,55, 57, 116,
Zengin Olmak	3	35, 78, 120,
İnsanlar tarafından benimsenmek	2	4, 20

Tablo 14'te değerler, en yüksek olandan en düşük olana doğru sıralanarak sunulmuştur. Fıkralarda "Toplumdaki görüntümü koruyabilmek" diğer değerlere oranla en fazla yer alan değerdir. Toplumdaki görüntümü koruyabilmek (7) değerini, sırasıyla, zengin olmak (3), insanlar tarafından benimsenmek (2) değerleri takip etmektedir.

Toplumdaki Görüntümü Koruyabilmek Değerine Yönelik Örnek Fıkra

116.Bu da Hoca'nın Atışı

Nasreddin Hoca, sağda solda "Ben şöyle yay çekerim, şöyle ok atarım." diye konuşur durur. Bunun gerçek olup olmadığını anlamak isteyen gençler onu yarışmaya davet ederler. Hoca, ilk okunu atar, ama hedefin çok uzağına düşer. Çevreden gülüşme sesleri artınca Hoca;

"Bu bizim subaşının atışı; o, oku böyle atar." der. İkinci olarak oku attığında, hedefi yine vuramaz, yine gülüşme sesleri arasında Hoca;

"Bu da bizim Kadı Efendi'nin atışı..." der. Üçüncü olarak oku atan Hoca hedefi vurunca;
"Bu da Hoca'nın atışı..." deyiverir.

Hoca, toplum tarafından sevilen sayılan bir insandır. Bu fıkrada toplumdaki yetkin, bilgili konumunun zarar görmesini istemez, zekâsı ve yaratıcılığı ile kendisini olumsuz durumlardan kurtararak toplumdaki saygınlığını korumaya çalışır.

Zengin Olmak Değerine Yönelik Örnek Fıkra

120.Dokuz Yüz Doksan Dokuzu Veren Allah Binini de Verir

Hoca'ya rüyasında dokuz yüz doksan dokuz akçe verirler, ancak Hoca;

"Bin olmazsa kabul etmem." diye direnirken uyanmaz mı? Elinin boş olduğunu gören Hoca tekrar yatar ve avuçlarını açarak;

"Verin, kabulümdür, dokuz yüz doksan dokuzu veren Allah binini de verir!" deyiverir."

Hoca, dönemin aydınlarından olmasına rağmen fıkralarından anlaşıldığı üzere zenginlik içinde yaşayan birisi değildir. Maddi değerlere önem vermez, nitekim fıkralarda hocanın alacaklılarla başının belada olduğunu görürüz. Bu fıkrada da Hoca henüz var olmayan akçelerle yetinmekte, daha fazlasını istememektedir.

4.10. BAŞARI DEĞERİNE YÖNELİK BULGULAR

Schwartz (1992) değer sınıflamasına göre başarı değeri, toplumsal standartları temel alan kişisel başarı yönelimini ifade etmektedir. Zeki olmak, sözü geçen biri olmak, başarılı olmak başarı değerinin alt basamaklarını oluşturmaktadır. Tablo 15'te başarı değerinin bulunduğu Nasreddin Hoca fıkraları ve değerlerin fıkralarda geçme sıklığı yer almaktadır.

Tablo 15. Başarı Değerinin Bulunduğu Nasreddin Hoca Fıkraları Ve Değerlerin Fıkralarda Geçme Sıklığı

BAŞARI	Sıklık	Fıkra no
Zeki Olmak	16	1, 4, 5, 7, 10, 16, 26, 36, 44, 48, 50, 71, 88, 95, 112, 115
Sözü Geçen Biri Olmak	1	110
Başarılı Olmak	1	116

Tablo 15’te değerler, en yüksek olandan en düşük olana doğru sıralanarak sunulmuştur. Fıkralarda “zeki olmak” diğer değerlere oranla en fazla yer alan değerdir. Zeki olmak (16) değerini, sırasıyla sözü geçen biri olmak (1), başarılı olmak (1) değerleri takip etmektedir.

Zeki olmak Değerine Yönelik Örnek Fıkra

115.Sana Gelir miydin?

Günün birinde Hoca'nın eşeği çalınır. Bunun üzerine Hoca sokakta yüksek sesle;

"Eşeğimi çaldılar, hırsızlar eşeğimi çaldılar." diye bağıırır.

Sesi işiten Kadı, Hoca'yı yanına çağırarak;

"Eşeği nasıl çaldırdın, kime çaldırdın, ne zaman çaldırdın?" gibi sorular sorar.

Bu sorulara kızan Nasreddin Hoca;

Kadı Efendi, Kadı Efendi! Eğer bu soruların cevabını bilseydim sana gelir miydin?" der.

Bu fıkroda Nasreddin Hoca'nın davranışarında zekânın ve aklın rehberlik ettiğini görürüz. Hoca bu fıkroda da kendisine sorulan sorularda mantık aramaktadır.

Sözü Geçen Biri Olmak Değerine Yönelik Örnek Fıkra

110.İçinde Gitmeyin de Neresinde Giderseniz Gidin

Günün birinde Hoca'yı sıkıştırmak isteyen bir yakını;

"Hocam, biliyorsun hepimiz öleceğiz kabul, buna şüphe yok. Ancak benim aklıma takılan bir soru var, hep düşünürüm, acaba cenazenin namazı kılındıktan sonra tabutun neresinde gitmeliyiz?" der.

Hoca bu, şöyle bir düşünür ve cevabı yapıştırır:

"Tabutun içerisinde gitmeyin neresinde giderseniz gidin"

Nasreddin Hoca imamlığı, kadılığı, medrese hocalığı nedeniyle toplumda birçok konuda sözü geçen birisidir. Hoca'nın komşuları, akrabaları hatta tanımadığı insanlar bile zaman zaman gelip hocadan akıl alırlar. Nasreddin Hoca yaşarken de ulaşılabilirdi öldüğünde de türbesinin açık olması her ana ulaşılabilmesini ifade eder. Yeri gelir devlet adamları bile Nasreddin Hoca'dan fikir alırlar. Hoca, sevilen ve sayılan bir kişidir. Bu fıkrada da niyeti Hoca'yı sıkıştırma da olsa din konusunda bir bilgi için Hoca'ya danışıldığı görülmektedir.

BÖLÜM V: SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1. SONUÇLAR

1. Araştırmada elde edilen bulgular sonucunda inceleme kapsamına alınan her bir fıkrada birden fazla değer unsurunun yer aldığı görülmüştür. Bu sonuç, Nasreddin Hoca fıkralarının öğrencilere duyuşsal becerilerin kazandırılmasında zengin bir içeriğe sahip olduğunu göstermektedir.
2. Araştırmada bir fıkrada farklı alanlara yönelik değer unsurlarının var olduğu tespit edilmiştir. Elde edilen bulgular sonucunda fıkralarda hem yeniliğe açıklık-tutuculuk, hem de özaşkınlık-özgenişletim değer tiplerinin yer aldığı görülmüştür. Bu sonuç Nasreddin Hoca fıkralarının tek yönlü bir değeri kapsamadığı, farklı boyutlardaki değer alanlarına hitap ettiğini göstermektedir.
3. Araştırma sonucunda fıkralarda en fazla özyönelim, uyarılım, hazcılık boyutlarından oluşan yeniliğe açıklık değer tipinin yer aldığı görülmektedir. Bu değer tipini iyilikseverlik, evrenselcilik boyutlarından oluşan özaşkınlık değer tipi, uyma, güvenlik, geleneksellik boyutlarından oluşan muhafazakârlık değer tipi, başarı, güç, hazcılık boyutlarından oluşan özgenişletim değer tipleri takip etmektedir.
4. Nasreddin Hoca fıkralarında özyönelim değerine yönelik 91 fıkra yer almaktadır. Özyönelim değerinin içerisinde ise en fazla yaratıcı olmak değerine rastlanmıştır. Yaratıcı olmak değerini sırasıyla merak duyabilmek, özgür olmak, kendine saygısı olmak, kendi amaçlarını seçebilmek, bağımsız olmak değerleri takip etmektedir.
5. Nasreddin Hoca fıkralarında iyilikseverlik değerine yönelik 39 fıkra yer almaktadır. İyilikseverlik değeri içerisinde ise en fazla bağışlayıcı olmak değerine rastlanmıştır. Bağışlayıcı olmak değerini sırasıyla dürüst olmak, yardımsever olmak, olgun sevgi, sorumluluk sahibi olmak, gerçek dostluk, manevi bir hayat değerleri takip etmektedir.
6. Nasreddin Hoca fıkralarında geleneksellik değerine yönelik 33 fıkra yer almaktadır. Geleneksellik değerleri içerisinde ise; en fazla dindar olmak değerine rastlanmıştır. Dindar olmak değerini sırasıyla geleneklere saygılı olmak, hayatın bana verdiklerini kabullenmek, mahremiyet, değerleri takip etmektedir.

7. Nasreddin Hoca fıkralarında başarı değerine yönelik 18 fıkra yer almaktadır. Başarı değeri içerisinde ise; en fazla zeki olmak değerine rastlanmıştır. Zeki olmak değerini sözü geçen biri olmak, başarılı olmak değerleri takip etmektedir.
8. Nasreddin Hoca fıkralarında evrenselcilik değerine yönelik 16 fıkra yer almaktadır. Evrenselcilik değeri içerisinde ise en fazla toplumsal adalet değerine rastlanmıştır. Toplumsal adalet değerini sırasıyla dünyada barış istemek, açık fikirli olmak, doğayla bütünlük içinde olmak, eşitlik, çevreyi korumak değerleri takip etmektedir.
9. Nasreddin Hoca fıkralarında güç değerine yönelik 12 fıkra yer almaktadır. Güç değeri içinde ise en fazla toplumdaki görüntümü koruyabilmek değerine rastlanmıştır. Toplumdaki görüntümü koruyabilmek değerini zengin olmak, insanlar tarafından benimsenmek değerleri takip etmektedir.
10. Nasreddin Hoca fıkralarında uyma değerine yönelik 10 fıkra yer almaktadır. Uyma değerleri içerisinde ise; en fazla kibarlık değerine rastlanmıştır. Kibarlık değerini sırasıyla itaatkâr olmak, anne-babaya ve yaşlılara değer vermek değerleri takip etmektedir.
11. Nasreddin Hoca fıkralarında güvenlik değerine yönelik 8 fıkra yer almaktadır. Güvenlik değerleri içerisinde ise en fazla toplumsal düzenin sürmesini istemek değeri yer almaktadır. Toplumsal düzenin sürmesini istemek değerini sırasıyla iyiliğe karşılık vermek, temiz olmak, aile güvenliği, sağlıklı olmak, değerleri takip etmektedir.
12. Nasreddin Hoca fıkralarında uyarılım değerine yönelik 3 fıkra yer almaktadır. Uyarılım değerleri içerisinde cesur olmak değerine rastlanmıştır.
13. Nasreddin Hoca fıkralarında hazcılık değerine yönelik 3 fıkra yer almaktadır. Hazcılık değeri içerisinde ise hayattan tat alma değeri yer almaktadır.

5.2. TARTIŞMA

Aşağıda araştırmadan elde edilen bulgular ve sonuçtan yola çıkılarak alanyazındaki çalışmalarla karşılaştırmalar yapılmıştır.

Nasreddin Hoca fıkralarının içinde bulundukları farklı alanlara ait, çok çeşitli değer unsurlarını barındırması nedeniye değerler eğitiminde kullanılabilir edebi ürünlerden olduğu söylenebilir. Yıldırım (2008)'a Hoca, göre yeryüzünde sadece kendi emeği, çalışkanlığı ile ömür sürmüş, bilgiye, dürüstlüğe, çalışkanlığa hoşgörülü olmaya ve emeğe kıymet vermiş, arsızlığı, kibiri, bilgisizliği, cimriliği, adaletsizliği rüşveti ve hırsızlığı ise şiddetle yermiştir. Bu çalışmada Nasreddin Hoca fıkralarının, farklı alanlara yönelik değerlerle dolu zengin bir kaynak olduğunu göstermesi bakımından araştırmanın bulgularını desteklemektedir.

Nasreddin Hoca, fıkralarda tek yönlü bakış açısına sahip bir kişi değildir. Şimşek (2009), hem evrensel hem ulusal değerler taşıyan bu fıkraların tutarlı bir kimliğe işaret etmediğini söyler. Nasreddin hoca fıkraları bu yönüyle farklı kimlikleri, farklı yaşam tarzlarını temsil eden çeşitli bir içeriğe sahiptir. Aşağıda belirtilen araştırmalar da Nasreddin hoca fıkralarının evrensel değerleri barınan metinler olduğunu göstermektedir.

Nasreddin Hoca'nın evrensel fıkra tipi yayılma sınırları tarihi Türk dili imparatorluğu sınırlarını aşması bakımından Şekspir ile kıyaslanabilir. Her ikisi de ait oldukları milletin tarihi coğrafyalarının dışına aşp kendilerinin bilinirlik sınırlarını, yüklendikleri evrensel değer ve işlevler nedeniyle genişletmektedirler (Yıldırım, 2008).

Nasreddin Hoca fıkralarının çoğu başka memleketlerde de tamamıyla bilinen folklor temlerini andırır. Bunların arasında değirmenci, oğul ve eşek, palamutla-kabak, sahibinin yem yememeyi talim ettirdiği fakat tam buna alışacağı sırada ölen eşek, bir filezofla işaretleşerek münakaşe eden Patürge, Aristo'nun hikâyeleri sayılabilir. Bütün bunlar Asya ve Avrupa insanlığının ortak malıdır (Gölpınarlı, 1996).

Nasreddin Hoca, yaşamı iyimserlik yönünden yorumlayarak fıkralarıyla tüm insanlığın kişisel ve toplumsal üzüntülerini, kısa bir süre bile olsa, gidermeyi amaçlar. Böylelikle ulusal değer bağlamından evrensel bir aşamaya ulaşır (Aydın, 1996).

Nasreddin Hoca fıkralarının büyük çoğunluğu sadece Türk insanının değil bütün dünya insanların ortak özellikleri ile ilgilidir (Özçelik, 2005).

Fazıl Hüsnü Dağlarca, “Bir toplumun çıkardığı bir değerın öteki toplumları da kapsaması Nasreddin Hoca fıkralarının uluslararası bir değer olmasını sağlamıştır” der (Karaahmetoğlu, 1990).

Hoca fıkraları günlük değil kalıcıdır. Nasreddin Hoca fıkralarının çoğunda insanın hiç değişmeyen yönlerini göz önüne seren, insanların zayıf yönleriye alay eden bir özellik vardır. Bu dünya edebiyatlarının en soylu yapıtlarında görülen bir özelliktir. Bunun için Nasreddin Hoca fıkraları uluslararası bir değer kazanmıştır (Karaahmetoğlu, 1990).

Ömer Asım Aksoy, Nasreddin Hoca fıkralarının yedi yüz yıldan beri yaşaması ve gücünü yitirmeyerek hep taze kalmasını, ulusal değerlerle yüklü olmasını Hoca'nın yüzyılların eskitemediği, değiştiremediği gerçekleri dehasının ışıklarıyla aydınlatarak ve en ince espirileriyle süsleyerek ortaya koymasına bağlamaktadır (Karaahmetoğlu, 1990).

Nasreddin Hoca fıkralarında hem yeniliğe açıklık-tutuculuk, hem de özaşkınlık-özgenişletim değer tipleri yer almaktadır. Bu değerler Schwartz değer sınıflamasında kimi zaman birbirleriyle uyumlu kimi zaman da birbirleriyle çelişki içinde yer alırlar. Nasreddin Hoca fıkralarında da geleneksellik, uyma ve güvenlik gibi tutucu (muhafazakâr) değer tipine yönelik değerler bulunmasına rağmen özyönelim, uyarılım, hazcılık gibi yeniliğe açıklığı ifade eden değer tipleri de yer almaktadır. Örneğin Naseddin Hoca özaşkınlık değer tipinde maddi kaygılardan uzak manevi bir hayata yönelirken özgenişletim değer tipinde zengin olma, güç sahibi olmanın da hayatta gerekli olduğuna vurgu yapmaktadır.

Nasreddin Hoca fıkralarında özyönelim boyutuna yönelik fıkralar tespit edilmiştir. Özyönelim değerinin kişinin düşünce ve eylemde bağımsızlığını ifade ettiği, yaratıcılık gibi üst düzey düşünme becerilerini kapsadığı göz önünde bulundurulduğunda fıkraların aynı anda hem bilişsel becerilere hem de duyuşsal becerilere hitap ettiği söylenebilir. Nasreddin Hoca fıkralarından da anlaşıldığı gibi bir bilgidir, bu yüzden fıkralarda düşünmeye yönelik ifadelerle sıklıkla karşılaşılmaktadır. Nitekim Temizkan (2011), yaptığı araştırmada Nasreddin hoca fıkralarını incelemiş ve bu fıkraların yaratıcı düşünmeyi geliştirme bakımından Türkçe öğretiminde kullanılabilir zengin metinler olduğu tespit etmiştir. Bu bulgu çalışmanın bulgularını desteklemektedir.

Nasreddin Hoca fıkralarında kişinin etrafındakileri düşünmesi, onların iyiliğini istemesi yani toplum hayatını ilgilendiren sosyal yaşama yönelik olarak iyilikseverlik değerine rastlanmıştır. Behçet Kemal Çağlar, “Nasreddin Hoca halkın içinden gelip halk hikmetini konuşarak halka seslenmiş böylece toplumsal yanı ağır basmıştır der (Karaahmetoğlu, 1990).

Nasreddin Hoca fıkralarında geleneksellik boyutuna yönelik fıkralar da tespit edilmiştir. Geleneksellik değerinin kültür ya da dinsel töre, fikirlere saygı ve bağlılığı ifade ettiği, geleneklere saygılı olmak gibi ulusal ve kültürel değerleri kapsadığı göz önünde bulundurulduğunda fıkraların Türk kültürüne ait değerleri barınan metinler olduğu görülmektedir. Yıldırım (1998) fıkraların sözlü ürünler arasında en az değişime uğrayan tür olduğunu ifade etmektedir. Bu yönüyle fıkralar halkın geleneklerini yaşayışını, kültürünü aktarmada doğrudan bir köprü görevi görmektedir. Nitekim Toygar tarafından (1977) yapılan araştırmada Nasreddin Hoca fıkralarındaki Türk toplumuna ait değer yargıları ele alınmış ve Nasreddin Hoca fıkralarında yer alan değerler tespit edilmiştir. Bu araştırmada değerlere yönelik tespit edilen bulgular, çalışmanın bulgularını desteklemektedir.

Nasreddin Hoca fıkralarında uyma, güç, başarı, uyarılım, haz, güvenlik boyutuna yönelik fıkralar tespit edilmiştir. Bu değerler, kişinin kendisinin ve diğer insanların iyiliğine yönelik davranışlarda bulunma, kişisel başarı elde etmeye yönelik hareket etme gibi eylemlere işaret etmesi bakımından eğitici özellik taşımaktadır. Tör (1990) tarafından yapılan araştırmada Nasreddin Hoca fıkralarındaki eğitim mesajları ele alınmıştır. Araştırma sonucunda incelenen Nasreddin Hoca fıkralarının %35 kadarının eğitici mesajlar taşıdığı görülmüştür. Bu çalışma, Nasreddin Hoca fıkralarının sahip olduğu değerlerin eğitici nitelik taşıması bakımından çalışmanın bulgularını desteklemektedir.

Ayrıca Nasreddin Hoca fıkralarında yer alan değerlerin tespit edilmesi çalışması tartışmaya açık bir alandır. Bunun sebebi, Nasreddin Hoca fıkralarının yazarlar tarafından farklı şekillerde yayımlanması, yoruma açık olması, araştırmalarda kullanılan edebi eserlerin içerik yönünden birbirinden farklılık göstermesi olabilir.

5.3. ÖNERİLER

5.3.1. Araştırmanın Sonuçlarına Yönelik Öneriler

1. Araştırmada özyönelim boyutunda yer alan fıkraların yaratıcı düşünme, eleştirel düşünmeyi, sorgulamayı, olaylara tarafsız bakabilmeyi öğretmesi bakımından üst düzey zihinsel becerilerin kazandırılmasında eğitici metinler olduğu söylenebilir. Bu değerleri taşıyan Nasreddin Hoca fıkralarından, okul içi ve okul dışı etkinliklerde başta Türkçe dersleri başta olmak üzere; Sosyal Bilgiler, Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi gibi derslerde de yararlanılmalı; fıkralar ders kitaplarında yer almalıdır.

2. Araştırmada evrensellik boyutunda yer alan değerler toplumdaki insanların değerlerini ve davranışlarını yansıtmaktadır. Nasreddin Hoca fıkraları çok kültürlü dünyayı anlamak için kullanılabilir iyi örneklerdendir, çünkü toplumun hayallerini, geleneklerini, psikolojisini yansıtmaktadır. Bu doğrultuda Nasreddin Hoca fıkralarının her dilde her kültürde eğitsel ders aracı olarak kullanılabilir metinler olduğu söylenebilir.

3. Araştırmada iyilikseverlik boyutunda yer alan değerlerin insan-insan, insan-toplum ilişkilerinde doğru ve yanlış ayırt etme, muhakeme yeteneği geliştirerek öğrencilerin sosyal gelişimine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu kapsamda yer alan değerler, Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda da belirtilen değerlerle benzerlik göstermektedir. Bu doğrultuda Nasreddin Hoca fıkralarının başta Türkçe öğretiminde değer aktarımı olmak üzere Sosyal Bilgiler, Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi derslerinde de yararlanılabilecek metinler olduğu söylenebilir.

4. Araştırmada geleneksellik boyutunda yer alan fıkralarda dinle ilgili olgu ve kavramlar barındıran metinler, mizah çerçevesi içinde, doğrudan öğreticilikten ziyade dinin akıl yönünü ortaya koyan metinlerdir. Ayrıca Türk kültüründe yer alan gelenekler de fıkralarda yer almaktadır. Bu doğrultuda fıkraların ulusal değerlerimizi aktarmada kullanılabilir metinler olduğu söylenebilir. Bu bakımdan Nasreddin Hoca fıkralarında din ve ahlak eğitiminde yararlanılmalıdır.

5. Araştırmada güç boyutunda yer alan fıkraların günümüz toplumunda bireyin hak ve özgürlüklerini bilmesine, toplumda etkin bir vatandaş olarak yer alabilmesine etki edebilecek eğitici metinler olduğu söylenebilir. Bu bağlamda bu metinler Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi, Sosyal Bilgiler, Hayat Bilgisi derslerinde kullanılabilir metinlerdir.

6. Araştırmada başarı boyutunda yer alan fıkralarının öğrencilerin toplumda başarılı ve yetkin birer birey olmalarına etki edebilecek eğitici metinler olduğu söylenebilir.
7. Araştırmada uyma boyutunda yer alan fıkralarının öğrencilerin toplumla uyum içerisinde toplumsal kurallara uymayı alışkanlık haline getiren birer birey olmalarına etki edebilecek eğitici metinler olduğu söylenebilir.
8. Araştırmada güvenlik boyutunda yer alan fıkralarının öğrencilerin kendilerinin, içinde buldukları milletin ve toplumun huzurunun devamını sağlayacak davranışlarda bulunmalarına etki edebilecek eğitici metinler olduğu söylenebilir.

5.3.2. Araştırmanın Sınırlılıklarına Yönelik Öneriler

1. Araştırmada Türkçe öğretiminde kullanılan edebi türlerden fıkra türü ele alınmıştır. Bundan sonraki araştırmalarda Türkçe öğretiminde değerler eğitiminde kullanılmak üzere farklı türlerden metinler de seçilebilir.
2. Araştırmada Nasreddin Hoca fıkraları ele alınmıştır. Geleceğe yönelik araştırmalarda Türkçe öğretiminde değerler eğitiminde kullanılmak üzere fıkra türü içerisinde yer alan başka metinlere de yer verilebilir.
3. Araştırma sadece Saim Sakaoğlu ve Ali Berat Alptekin tarafından (2009) yayımlanan Nasreddin hoca kitabındaki fıkralar üzerinde yürütülmüştür. Geleceğe yönelik araştırmalarda farklı araştırmacılar tarafından yayımlanan Nasreddin Hoca fıkralarından da yararlanılabilir.

5.3.3. İleride Yapılacak Araştırmalara Yönelik Öneriler

1. Araştırmacılar tarafından ulusal ve evrensel değerleri barındıran Nasreddin Hoca fıkraları ortaya çıkarılarak; bu fıkralar değerler eğitiminde zengin birer ders materyali olarak kullanılmalıdır.
2. Araştırmacılar tarafından Nasreddin Hoca fıkralarının değerler eğitimindeki önemi ve gerekliliği üzerine uygulamalı araştırmalar yapılarak; geleneksel yöntemler dışında metinler aracılığıyla değer aktarma sürecinin olumlu ve olumsuz yanları gözlemlenmelidir.
3. Türkçe derslerinde araç olarak kullanılan edebi ürünlerden Nasreddin Hoca fıkraları okul öncesinde değerler eğitimi, Hayat Bilgisi, Sosyal Bilgiler, Vatandaşlık,

ve Demokrasi Eğitimi, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerinde de değerler eğitimi, karakter eğitimi alanlarına yönelik olarak öğrencilerin yaş seviyesi, ilgi ve ihtiyaçları göz önünde bulundurularak kullanılmalıdır.

4. Öğretmen adaylarının metinlerle değerler eğitimi konusunda yeterli olabilmeleri için başta Türkçe öğretmenleri olmak üzere, özellikle okul öncesi, sınıf öğretmenliği sosyal bilgiler öğretmenliği bölümünde eğitime devam eden öğrencilere bu alanla ilgili dersler verilmelidir.

5. Değer eğitiminde Nasreddin Hoca fıkraları gibi edebi ürünlerin önemi üzerinde yapılan çalışmalar öğretmenlerle paylaşılarak başta Türkçe öğretmenlerinin ve diğer öğretmenlerin bu konuda uzmanlaşması sağlanmalıdır.

6. Öğrencilerin değer kazanma sürecinde ailenin etkisi göz önünde bulundurulduğunda ailelerin de değerler eğitimi, evde edebi eserlerden yararlanarak, kitap okuyarak değere kazanma konularında eğitim alması gerekmektedir. Bu konuda Milli Eğitim Bakanlığı ve konu hakkında araştırma yapan üniversiteler ile işbirliği içinde etkinlikler yürütülmelidir.

KAYNAKÇA

- Akbaş, O. (2004). *Türk Milli Eğitim Sisteminin Duyuşsal Amaçlarının (Değerlerinin) İlköğretim II. Kademedeki Gerçekleşme Derecesinin Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Ankara.
- Akbaş, O. (2008). Değerler Eğitimi Akımlarına Genel Bir Bakış. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6 (16), 9-27.
- Albayrak, N. (2010). *Ansiklopedik Halk Edebiyatı Sözlüğü*. İstanbul: Kapı Yayınları.
- Aydın, M. (1996). Güldürü Ustası Nasreddin Hoca'da Fıkraların Kaynakları Ve Bu Fıkraları Başkalarından Ayıran Özellikler. *V. Milletlerarası Türk Kültürü Kongresi Bildirileri*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Aydın, M. Z. (2008). *Okulda Ahlak Eğitimi ve Ahlak Eğitiminde Örnek Olay İncelemesi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Aytaş, G. (2006). Edebi Türlerden Yararlanma. *Milli Eğitim Dergisi*, 169, 261-275.
- Bacanlı, H. (2006). *Duyuşsal Davranış Eğitimi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Bailey, R. (2000). Teaching Values And Citizenship Across The Curriculum. *Educating Children For The World*. Glasgow: RoutledgeFalmer.
- Balcı, F. A. ve Yelken, T. (2010). İlköğretim Öğretmenlerinin Değer Kavramına Yükladıkları Anlamlar. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 39, 81-90.
- Barın, E. (2008). Yabancılara Türkçenin Öğretiminde Nasrettin Hoca Fıkralarının Yeri. *Türk Yurdu Dergisi*, 225.
- Başgöz, İ. (1997). Nasreddin Hoca Hikâyeleri. *Toplumbilim Nasreddin Hoca Özel Sayısı*, 25-48.
- Başgöz, İ. (2005). *Geçmişten Günümüze Nasreddin Hoca*. İstanbul: Pan Yayıncılık.

- Batur Z. ve Kaya M. (2012). Divânü Lûgâti't-Türk'te Dil Öğretimi Bağlamında Sözel Kültür Ürünleri Aracılığıyla Değer Aktarımı. *Turkish Studies*, 7 (1), 309-324.
- Bayram, Y. (2005). Türk Edebiyatının İlk Çocuk Dergisi: Mümeyyiz. *Hece Dergisi*, 104, 484-500.
- Bolay, S. H. (2007). Değerler ve Eğitimi. *26-28 Kasım Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu Bildiri Kitabı*. İstanbul: Dem Yayınları.
- Boratav, P. N. (1992). *100 Soruda Halk Edebiyatı*. İstanbul.
- Can, Ö. (2008). *Dördüncü ve Beşinci Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Değerler Eğitimi Uygulamalarına İlişkin Görüşleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Ankara.
- Çeçen, M. A. ve Çiftçi, Ö. (2007). İlköğretim 6. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerin Tür ve Tema Açısından İncelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 173, 39-49.
- Çengelci, T. (2010). *İlköğretim Beşinci sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitiminin Gerçekleşmesine İlişkin Bir Durum Çalışması*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Eskişehir.
- Çetişli, İ. (2006). Edebiyat Eğitimi'nde "Edebî Metin"in Yeri ve Anlamı. *Millî Eğitim Dergisi*, 169, 75-84.
- Çiçekler, S. (2006). *Anadil Öğretiminde Fıkra Metinlerinin Kullanılması*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Konya.
- Çiftçi, N. (2003). Kohlberg'in Bilişsel Ahlak Gelişimi Teorisi: Ahlak ve Demokrasi Eğitimi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1 (1), 43-47.
- Çotuksöten, Y. (1996). Bir Anadolu ve Dünya Bilgesi Nasreddin Hoca. *Nasreddin Hoca'ya Armağan*. Koz, S. (editör). İstanbul: Oğlak Yayınları.
- Çotuksöten, Y. (2003). *Anadolu ve Dünya Bilgesi Nasreddin Hoca Fıkraları*. Toroslu Yayıncılık: İstanbul.

- Devrim, F. (2005). *Çocuk Duygusu Dergisi'nin İncelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: İstanbul.
- Dewey, J. (2010). *Günümüzde Eğitim*. Ankara: Pegem Yayınları
- Dilmaç, B. (2007). *Bir Grup Fen Lisesi Öğrencine Verilen İnsani Değerler Eğitimin İnsani Değerler Ölçeği İle Sınanması*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi.
- Durmuş, A. (2007). *1897–1910 Yılları Arasında Çıkan Eski Harfli Çocuk Dergilerinin Çeviri Metinleri Üzerine*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Sakarya.
- Eker, G. Ö. (2003). Fıkra. *Türk Dünyası Edebiyatı Tarihi*, 3. İstanbul: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.
- Ekşi, H. (2003). Temel İnsanî Değerlerin Kazandırılmasında Bir Yaklaşım: Karakter Eğitimi Programları. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1 (1), 79-96.
- Ekşi, H. ve Katılmış H. (2011). *Karakter Eğitimi El Kitabı*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Elçin, Ş. (1986). *Halk Edebiyatına Giriş*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Enginün, İ. (2000). *Araştırmalar ve Belgeler*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Erdem, A. R. (2003). Üniversite Kültüründe Önemli Bir Unsur: Değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1 (4), 55-72.
- Esmer, S. K. (2007). *Cumhuriyet Dönemi'nin İlk Yıllarında (1923 – 1928) Yayımlanan Çocuk Dergilerindeki Tahkiyeli Metinlerin Çocuklara Değer Aktarımı Açısından Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi Eğitimi Bilimleri Enstitüsü: Ankara.
- Göçer, A. (2010). Türkçe Öğretiminde Çok Uyaranlı Bir Öğrenme Ortamı Oluşturmak İçin Seçkin Edebî Ürünlerden Yararlanma. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 27, 341-369.
- Gökalp, Z. (1973). *Terbiyenin Sosyal ve Kültürel Temelleri* (Hazırlayan: Rıza Kardeş). İstanbul: Millî Eğitim Basımevi.
- Gökşen, E. N. (1980). *Örnekleriyle Çocuk Edebiyatı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

- Gölpınarlı, A. (1996). *Nasreddin Hoca*. İstanbul: İnkilap Kitabevi.
- Gurbetoğlu, A. (2007). *II. Meşrutiyet Dönemi Çocuk Dergilerinde Ahlak Eğitimi ve Ahlaki Değerler(1908-1918)*, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 4 (1), 81-101.
- Güleryüz, H. (2002). *Yaratıcı Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Pegem Yayınları.
- Gündüz, M. (2005). *Ahlak Sosyolojisi*. Ankara: Anı Yayınları.
- Gündüz, O. (2009). *İlköğretimde Türkçe Öğretimi*. Konuşma Eğitimi. Kırkkılıç, A. ve Akyol, H. (Editörler). 2. Baskı. 93-134. Ankara: Pegem Yayınları.
- Güney, E. C. (1974). Folklor ve Eğitim. *Uluslararası Türk Folklor Semineri Bildirileri 8-14 Ekim 1973*. Ankara: Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı Milli Folklor Araştırma Daire Yayınları: 9.
- Güngör, E. (1993). *Değerler Psikolojisi*. Amsterdam: Hollanda Türk Akademisyenler Birliği Vakfı Yayınları: 8.
- Gürel, Z., Temizyürek, F., Şahbaz, N. K. (2007). *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Öncü Kitap.
- Güzel, A. (2006). Edebiyat Eğitiminde Amaçlar ve Bu Amaçlara Yönelik Yöntem Teknik ve Örnek Uygulamalar. *Millî Eğitim Dergisi*, 169, 85-106.
- Jacob, L. (1959). *Curriculum Letter*, N. 20. Çeviren (Oğuzkan, F. O).
- Kale, N. (2007). Nasıl Bir Değerler Eğitimi? *.Değerler Ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu (26-28 Kasım 2004)*, 313-322, İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları.
- Karaahmetoğlu, İ. I. (1990). *Nasreddin Hoca Özgünlüğü*. Ankara: Milletlerarası Nasreddin Hoca Sempozyumu Bildirileri Kitapçığı.
- Karadüz, A. (2009). *İlköğretimde Türkçe Öğretimi*. Dil Bilgisi Öğretimi. Kırkkılıç, A. ve Akyol, H. (Editörler). 2. Baskı. 286-318. Ankara: Pegem Yayınları.
- Karasar, N. (2009). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Karatay, H. (2011). Karakter Eğitiminde Edebi Eselerin Kullanımı. *Turkish Studies*, 6 (1). 1398-1412.

- Kavruk, H. ve Sönmez, H. (2010). Ahmed-i Dâ'î'nin Vasiyyet-Nâme-i Nûşirevân'ındaki Eğitici Değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 8 (20), 171-202.
- Kirschenbaum, H. (1992). *A Comprehensive Model For Values Education And Moral Education*. Phi Delta Kappan, 73 (10).
- Kolaç, E. (2010). Hacı Bektaş Velî Mevlana Ve Yunus Felsefesiyle Türkçe Derslerinde Değerler Ve Hoşgörü Eğitimi. *Türk Kültürü Ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 55, 193-208.
- Köprülü, F. (2004). *Nasreddin Hoca*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Kuşdil, M. E. ve Kağıtçıbaşı, Ç. (2000). Türk Öğretmenlerinin Değer Yönelimleri Ve Scwartz Değer Kuramı, *Türk Psikolojisi Dergisi*, 45, 59-76.
- Küçük, S. (2010). İlk Türkçe Çocuk Dergileri Ve Çocuklara Mahsus Gazete. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 24, 221-257.
- Lovat, T. J. ve Clement, N. D. (2008). The Pedagogical Imperative Of Values Education. *Journal Of Beliefs & Values*, 29 (3), 273-285.
- Lyons, S. (2003). *An Exploration Of Generational Values In Life And At Work*. Unpublished Doctoral Dissertation. Canada: Carleton University.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2004). *Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ve Kılavuzu*.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2006). *Türkçe Öğretim Programı ve Kılavuzu*.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2010). *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programı ve Kılavuzu*.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2010). *Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Öğretim Programı ve Kılavuzu*.
- Nalcıoğlu, B. U. (2006). *Mümeyyiz İlk Türkçe Çocuk Gazetesi (1869-1870)*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları.
- Okur, A. (2010). *Türkçe Ders Kitabı Çözümlemeleri*. Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin Türsel Özellikleri. Ülper, H. (editör). 115-140. Ankara: Pegem Yayınları.

- Öğüt, N. (2006). *Eski Harfli Çocuk Dergilerinden Yeni Yol Dergisinin Çocuk Eğitimindeki İşlevi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü: İzmir.
- Özbay, M. (2003). Türkçe Öğretiminde İhmal Edilmiş Bir Alan: Dinleme Eğitimi. *Cumhuriyetin Kuruluşunun 80. Yılında Türkçe Öğretimi*. Ankara Ticaret Odası. Anadolu Çağdaş Eğitim Vakfı. 93-104.
- Özbay, M. (2005). Türkçe Öğretimi Açısından Nasreddin Hoca Fıkraları. *I. Uluslararası Akşehir Nasreddin Hoca Sempozyumu (Bilgi Şöleni) Bildiri Kitapçığı*. Akşehir.
- Özbay, M. (2010). *Türkçe Öğretimi Yazıları*. Ankara: Öncü Kitap.
- Özbay, M. ve Çeçen, M. A. (2012). Türkçe Ders Kitaplarında (6-8. Sınıflar) Yer Alan Metinlerin Tür ve Tema Açısından İncelenmesi. *Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi*, 1 (1), 67-76.
- Özbay, M. ve Tayşi, E. (2011). Dede Korkut Hikâyelerinin Türkçe Öğretimi ve Değer Aktarımı Açısından Önemi. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 1 (1), 21-31.
- Özcan, H. (2008). Halk Edebiyatı Metinlerinin Çocuk Edebiyatına Kaynak Olması Ve Örneklem Olarak Dede Korkut Hikâyeleri. *Turkish Studies*. 3 (2).
- Özçelik, M. (2005). *Nasreddin Hoca*. Eskişehir: Odunpazarı Belediyesi Kültür Yayınları.
- Özkan, R. (2010). Türk Eğitim Sisteminde Himayeci Değerler: İlköğretim Ders Kitapları Örneği. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 7, 1124-1141.
- Poyraz, H. (2007). Değerlerin Kuruluşu ve Yapısı. *26-28 Kasım Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu Bildiri Kitabı*. İstanbul: Dem Yayınları.
- Rokeach, M. (1973). *The Nature Of Human Values*. New York: Free Press.
- Ryan, K. (1991). Moral And Values Education. Arie Lewy(Ed.). *The International Encyclopedia Of Curriculum Advances In Education*. Pergaman.
- Sakaoğlu, S. (1992). *Türk Fıkraları ve Nasreddin Hoca*. Konya: Selçuk Üniversitesi Yayınları.

- Sakaoğlu, S. ve Alptekin A.B. (2007). Klasik Sonrası Dönem Anonim Halk Edebiyatı. *Türk Edebiyatı Tarihi*. İstanbul: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2.
- Sakaoğlu, S. ve Alptekin. A.B. (2009). *Nasreddin Hoca*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi.
- Schwartz, S. H. (1992). Universals in The Content And Structure Of Values: Theoretical Advances And Empirical Tests in 20 Countries. *Advances In Experimental Social Psychology*, 25,1-65, San Diego: Academic Press.
- Schwartz, S. H.(1994). Are There Universal Aspects in The Structure And Contents Of Human Values. *Journal Of Social Issues*. 50 (4), 19-45.
- Schwartz, S. Melech, H., Lehmann G., Burgess, A., Haris, M. ve Owens,V. (2001). Extending The Cross-Cultural Validity Of The Theory Of Basic Human Values With A Different Method Of Measurement. *Journal Of Cross-Cultural Psychology*, 32, 519-542.
- Senemoğlu, N. (2011). *Gelişim Öğrenme ve Öğretim Kuramdan Uygulamaya*. Ankara: Pegem Yayınları.
- Sinanoğlu, O. (2002). *Bir New York Macerası*. İstanbul: Otopsi Yayınları.
- Sönmez, V. (2007). *Program Geliştirmede Öğretmen El Kitabı*. Ankara: Pegem Yayınları.
- Stein, R., Richin, R., Banyon, R., Stein, M. (2000). Connecting Character To Conduct Helping Students Do The Right Things. *Association For Supervision And Curriculum Development*.
- Şen, Ü. (2007). *Milli Eğitim Bakanlığının 2005 Yılında Tavsiye Ettiği 100 Temel Eser Yoluyla Türkçe Eğitiminde Değer Öğretimi Üzerine Bir Araştırma*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Ankara.
- Şimşek, L. (2009). Kollektif Kimliğimizin Tezahürü Olarak Nasreddin Hoca Fıkraları. *21. Yüzyılı Nasreddin Hoca ile Anlamak*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.

- Tekin, A. (2010). *Edebiyatımızda İsimler ve Terimler*. İstanbul: TC Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Tekindal, S. (2009). *Duyuşsal Özelliklerin Ölçülmesi İçin Araç Oluşturma*. Ankara: Pegem Yayınları.
- Temizkan, M. (2011). Türkçe Öğretiminde Yaratıcı Düşünmeyi Geliştirme Bakımından Nasreddin Hoca Fıkraları. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8 (16). 195-223.
- Temizkan, M. (2012). *Türkçe Eğitimi Açısından Dil Bilgisi Öğretimi*. Metin Temelli Dil Bilgisi Öğretimi ve Uygulamaları. Özbay, M. (editör). 129-150. Ankara: Pegem Yayınları
- Temizyürek, F. (2005). Konuşma Eğitiminde Nasreddin Hoca Fıkralarının Yeri ve Önemi. *I. Uluslararası Akşehir Nasreddin Hoca Sempozyumu Bilgi Şöleni Kitapçığı*. Akşehir.
- The Six Pillars Of Character*. (T.Y). 13 Haziran 2011 tarihinde <http://Josephsoninstitute.org/sixpillars.html> adresinden erişilmiştir.
- Tokmakçioğlu, E. (1981). *Bütün Yönleriyle Nasreddin Hoca*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Toygaz, K. (1977). Nasreddin Hocamız ve Biz Türklerle İlgili Değer Yargıları. *Uluslararası Yunus Emre, Nasreddin Hoca, Karamanoğlu Mehmet Bey ve Türk Dili Semineri Bildirileri*. Konya.
- Tör, N. (1990). Nasreddin Hoca Fıkralarındaki Eğitim Mesajları. *Milletlerarası Nasreddin Hoca Sempozyumu Bildirileri Kitapçığı*. Ankara.
- Türk Dil Kurumu. (2011). *Türkçe Sözlük*. Ankara: TDK.
- Yaman, H., Taflan, S., Çolak, S. (2009). İlköğretim İkinci Kademe Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 7 (18), 107-120.
- Yazıcı, K. (2006). Değerler Eğitimine Genel Bir Bakış. *TÜBAR*, XIX, 499.
- Yener, M. (2002). Çocuk ve Kitap. *ABC Dergisi*, 195, Ankara.
- Yeşil, A.ve Aydın, R, D. (2007). Demokratik Değerlerin Eğitiminde Yöntem Ve Zamanlama. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11 (2).

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.

Yıldırım, D. (1998). *Türk Bitiği*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Yıldırım, D. (1999). *Türk Edebiyatında Bektaşî Fıkraları*. Ankara: Akçağ Yayınevi.

Yıldırım, D. (2008). *Nasreddin Hoca Fıkralarından Seçmeler*. Ankara: MEB Yayınları.

EKLER

EK 1. NASREDDİN HOCA FIKRALARI

1.Ciğeri Yiyen Kedi Yüz Akçelik Baltayı Yemez mi?

Nasreddin Hoca zaman zaman evine ciğer getirir. Fakat ne tuhaftır ki akşam sofrada ciğer kebabının yerine başka yemeklerle karşılaşır. Bir gün böyle, iki gün böyle derken Hoca dayanamaz ve hanımına sorar:

"Yahu hatun, getirdiğim ciğerlere ne oldu?"

Hoca'nın hanımı hiçbir şey olmamışçasına;

"Aman Hocam, sorma her defasında ciğerin kokusunu alan tekir, ben mutfağa girmeden yiyip bitiriyor." der.

Bu sözleri işiten Hoca birdenbire yerinden kalkar ve köşedeki baltayı kaptığı gibi koşmaya başlar, bir süre sonra da hanımının yanına gelir:

"Hoca baltayı nettin?"

"Sakladım."

"Niçin?"

"Kedi yemesin diye."

Hoca'nın hanımı dayanamayıp itiraz eder.

"Yahu Hocam, kedi baltayı yer mi?"

Hoca, hanımını şöyle bir süzdükten sonra cevabını verir:

"Yer hanım yer, üç beş akçelik ciğeri yiyen kedi, acaba yüz akçelik baltayı yemez mi?"

2.Mavi Boncuk Kimdeyse Benim Gönlüm Ondadır

Hoca, birden fazla eşi olan kişilere sanki bir psikolog edasıyla seslenerek sorunlarını çözmeye çalışır. Hoca'nın iki evli olduğu günlerde hanımları merakla sorarlar:

"Hocam, hangimizi daha çok seviyorsun?" Hoca daha önce, hanımlarına birbirinden habersizce birer mavi boncuk verdiği için rahat bir şekilde cevabını verir:

"Mavi boncuk kimdeyse benim gönlüm ondadır."

3. Yorgan Gitti Kavga Bitti

Bir gece Nasreddin Hoca ile hanımı odalarına çekilirler. Ancak bir süre sonra dışarıdan gelen gürültü patırtı sesleri ile uyanırlar. Mevsim kıştır, Hoca Efendi aceleyle üzerine yorganını alarak dışarıya çıkar. Bakar ki birkaç genç kavga etmektedir. Hemen onlara öğüt vermeye başlar.

"Yapmayın, etmeyin." derken, olacak bu ya, Hoca'nın üzerindeki yorgan da bir taraflara düşer. Gürültü patırtı çıkaranların bir kısmı kavga eder gibi görünürken bir kısmı da yorganı kaptıkları gibi kaçarlar. Bir süre sonra adamlar kavgayı bıraktıklarında Hoca bir de ne görsün? Yorgan gitmiş. Hanımı, üzgün bir şekilde eve dönen Hoca'ya sorar:

"Ne oldu Efendi? Hani yorganın nerede?"

Hoca yorganı kaybetmenin üzüntüsüyle;

"Sorma hatun, kavganın sebebi bizim yorganmış; yorgan gitti, kavga bitti." diye cevap verir.

4. Bizim Eve de Uğrardı

Nasreddin Hoca'nın hanımı olmak zor mu zor; geleni olur, gideni olur. Hoca'nın hanımı gündüzleri hep komşuları tarafından ev oturmalarına çağırılır. Gitse olmaz, gitmese olmaz, ne de olsa Hoca hanımı... Belki de Hoca hanımı olmanın verdiği sorumluluktan dolayı kimsenin gönlünü kırmaz ve davetlere gider.

Hanımının çok gezdiğini bilen bir komşusu günün birinde Hoca'ya;

"Hocam, yanlış anlamayın ama sizin hanım galiba çok geziyor..." der.

Nasreddin Hoca, komşusunun sözü nereye getirmek istediğini bildiği için;

"Adam sen de! Eğer sizin dediğin gibi çok gezmiş olsaydı arada sırada bizim eve de uğrardı!" deyiverir.

5. Ben Senin Düğün Evinden Gelişini de Hatırlarım

Nasreddin Hoca akşamüzeri evine gelince hanımının suratının asık olduğunu görür ve sorar: "Hanım, hayırdır, ne oldu sana?" Hanım daha da üzgün bir tavırla cevap verir: "Daha ne olsun Hoca, sana

söylemiştim ya!" "Neyi söylemiştin hanım, adamı meraklandırma!" "Biliyorsun ya, bizim komşu hastaydı..." "Eee... Ne olmuş bizim komşuya?" "Sizlere ömür, komşu ölmüş!" Hoca şöyle bir başını kaşıdıktan sonra; "Hanım, komşumuza Allah rahmet etsin; fakat ben senin düğün evinden gelişini de hatırlarım!" der.

6. Kara Karga

Günün birinde Hoca ile hanımı Akşehir Gölü'ne çamaşır yıkamaya giderler. İkili, bir yandan çamaşırıklarını yıkarlarken, bir yandan da oturup sohbet ederler. O sırada yanlarına simsiyah bir karga iner, çamaşırını dağıtır, sabunu da kaptığı gibi uçup gider. Hanım bu duruma üzüldüğü kadar da şaşırır...

Hoca bakar ki eşinin sakinleşeceği yok, onu avutmaya çalışır:

"Hatun, canını sıkma, şimdi gider başka bir sabun getiririm ama bak o kargamın durumu bizden çok daha kötü. Ayrıca onun sabun isteyebileceği bir komşusu yok, sonra üstü başı da bizden çok kirli. Görmüyor musun simsiyah olmuş zavallı."

7.Hırsızın Hiç mi Suçu Yok?

Bir yaz gecesi Hoca ile hanımı sıcağa dayanamadıkları için damda yatmaya karar verirler. Herkesin derin uykuya daldığı sırada hırsızlar Hoca'nın evine girerler ve buldukları her şeyi aldıkları gibi giderler.

Sabahleyin aşağıya, evine inen Hoca, eşyalarının çalındığını görünce, kapıya çıkarak bağırmağa başlar:

"Yetişin komşular, evimize hırsız girmiş; herşeyimizi çalmışlar!"

Hoca'nın sesini duyan komşuları, onun yanına gelirler ve arka arkaya sorular sormaya başlarlar:

"Ah Hocam, ah! Hiç insan geceleyin damda yatar mı?"

"Hocam, kapının arkasına sürgüsünü takmamış mıydın?"

"Hocam, kilit bozuk muydu yoksa?"

Hoca bakar ki soruların ardı arkası kesilmeyecek, dayanamaz;

"Bre komşular, doğru söylüyorsunuz da, bizim hırsızın hiç mi suçu yok?" der.

8 .Kendim ve Oğlağım İçin Öksürdüm

Nasreddin Hoca ile hanımı tam uykuya daldıkları sırada dışarıdan bazı sesler duyulur:

"Arkadaşlar, haydi içeri girelim.

"Hoca'yı öldürüp karısını kaçıralım."

"Oğlağı da götürüp pişirelim."

Hoca konuşmaları işitip yüksek sesle birkaç defa öksürünce hırsızlar da kaçıp gider. Ortalık sakinleşince Hoca'nın hanımı;

"Efendi, galiba sen korkudan öksürdün!" deyince, Hoca gülümseyerek cevap verir:

"Hayır hatun, hayır, ben korkudan ve senin için değil, kendim ve oğlağım için öksürdüm."

9. Onu Bana Sorun Bana

Nasreddin Hoca'nın hanımı ölür, öğle namazından sonra defnedilecektir. Namazdan sonra cami hocası yüksek sesle sorar:

"Merhumeyi nasıl bilirdiniz?"

Cemaat de hep bir ağızdan;

"Allah rahmet eylesin, iyi biliriz." der.

Ardından da cenaze omuzlara alınıp giderken Nasreddin Hoca bir cemaate, bir de tabuta baktıktan sonra derin bir ah çeker ve sessizce;

"Yahu siz, kimi kimden soruyorsunuz, siz onu bana sorun bana." der.

10. Biliyorsun Savurganlığı Sevmem

Nasreddin Hoca ateş yakacaktır. Belli ki hanımı da yemek yapma hazırlığındadır. Hoca, duvarda asılı olan körüğü alır ve ateşi körüklemeye başlar, işini bitirdikten sonra da körüğün ağzını iyice bağlayarak yerine asar. Bütün bu olanlara bir anlam veremeyen Hoca'nın hanımı;

"Yahu Hoca Efendi, bu körüğün ağzını niçin bağlıyorsun?" der.

Hoca bu, lafın altında mı kalır;

"Yahu hatun, bunu bilmeyecek ne var? Eğer körüğün ağzını tıkamasam içerisindeki hava uçup gidecektir. Biliyorsun ben savurganlığı sevmem." der.

11.Bana Görünme de Kime Görünürsen Görün

Ahbapları Hoca'yı çirkin bir kadınla evlendirirler. Akşam olunca Hoca evlendirildiği kadını görünce şaşkınlığını gizleyemez ama yapacağı da fazla bir şey yoktur. Sabah olunca, Hoca evden ayrılırken hanımı sorar:

"Hoca Efendi, yakınlarından kime görüneyim, kime görünmeyeyim?"

Bu söz karşısında Hoca;

"Hanım hanım, bana görünme de kime görünürsen görün." deyiverir.

12.Daha Şimdiden Yolu Yarıladık

Nasreddin Hoca ile hanımı seyahate çıkarlar. Bir süre gittikten sonra Hoca, hanımına sorar:

"Hanım, daha ne kadar yolumuz var?"

Hanımı şöyle bir düşündükten sonra;

"Efendi, bugün ve yarın da gidersek iki günlük yolumuz kaldı." der.

Bunun üzerine hanımına dönen Hoca;

"Desene hanım, daha şimdiden yolu yarıladık."

13.Seninle de Konuşulmuyor ki

Bir akşamüzeri Nasreddin Hoca ile hanımı avluda oturmuş, sohbet etmektedirler. Tuhaf bir hâli olan Hoca, hanımına sorar:

"Hanım, bizim komşu değirmenci Ahmet Efendi'nin adı neydi?"

Kocasının dalgın hâlini merak eden hanım bu soru karşısında şaşırarak;

"Hoca Efendi, bu nasıl söz? 'Ahmet Efendi' dedin ya." der.

Bozuntuya vermeyen Hoca soruyu değiştirir:

"Dilim sürçtü. Ne iş yaptığımı soracaktım."

"Efendi, sana ne oldu? 'Değirmenci' dedin ya."

Üste çıkmaya çalışan Hoca;

"Hatun nerede oturuyor diye soracaktım." der.

Şaşkına dönen hanım dayanamaz ve;

"Efendi, sana bir şeyler mi oldu ne... Az önce 'komşu' dedin ya."

Hanımının her sorusuna karşı çıktığını gören Hoca biraz da kızarak;

"Yahu hanım, iki söz edelim dedik, burnumdan getirdin. Seninle de konuşulmuyor ki!" deyiverir.

14.Elin Ağzı Torba Değil ki Büzesin

Günün birinde Nasreddin Hoca ile oğlunun komşu köylerden birine işleri düşer. Birlikte yola çıkarlar. Yolculuk sırasın da Hoca, küçük olduğu için önce oğlunu eşeğe bindirir. Biraz sonra karşılarına çıkan bir adam, eşek ve üstündeki çocuğu iyice bir süzdükten sonra;

"Hey gidi zamane gençleri hey! Hiç utanmadan kendileri eşeğe binerler, yaşlı, bilgin babalarını yürütürler!" diye söylenir.

Adam, yanlarından geçip giderken oğul da utancından kıpkırmızı olur, eşekten iner ve babasının bindirir. Biraz sonra karşılaştıkları adamlar da başlarlar söylenmeye:

"Aman, şuna da bak! Senin yaşın geçmiş, kemiğin kartlaşmış; hem işte geldin, işte gidiyorsun. Şu taze fidanı eşeğe bindir de yorma zavallıyı!"

Bu söz üzerine Hoca Efendi oğlunu da eşeğe bindirir ve baba oğul eşeğin üstünde yollarına devam ederler.

Bir süre bu şekilde yol aldıktan sonra birkaç kişi daha karşılarına gelir. Bunlar da başlarlar konuşmaya: "Amma acımasız adamlar var şu dünyada!" "Bu zavallı eşek ikinizi nasıl taşısın?" Bu söz üzerine Hoca Efendi ve oğlu eşekten inerler. Eşeği önlerine katarak kırta kırta giderlerken karşılaştıkları adamlar da bu duruma karışmadan duramazlar: "Allah Allah, bu ne budalalık yahu!" "Bak yahu, eşek önlerinde bomboş, hoplaya zıplaya keyifle gidiyor."

Bütün bunları duyan Hoca, adamlar uzaklaştıktan sonra oğluna der ki:

"Bak oğul, adamları gördün işte... Hiçbirini memnun edemedik... Ne yapalım elin ağzı torba değil ki büzesin."

15. Haydi Sen de Dışını Çektir

Günün birinde pazardan dönmekte olan Hoca'nın önünü bir komşusu keser ve derdini bir bir anlatır. Hoca onu biraz oyalamak isteyince komşusu tekrar;

"Ama Hocam, başım çok ağrıyor." der. Hoca şöyle sağma soluna baktıktan sonra, düşünür gibi yapar ve ardından cevabını verir:

"Bak komşu, senin derdinin dermanını şimdi hatırladım. Bundan birkaç hafta önce benim de dişim ağrımıştı, epeyce direndikten sonra baktım olacak gibi değil, gittim dişçiye, dişimi çektirdim. Meğer başımın ağrısının dermanı buymuş. Haydi git sen de dişini çektir."

16.Bilen Var Bilmeyen Var, On Altısı Bir Kile

Hoca, günün birinde başını alıp kırlara gezmeye çıkar. Epeyce dolaştıktan sonra nasıl olduysa önünden geçmekte olan bir tavşanı yakalar. Tavşanı hemen yanında bulunan heybenin gözüne koyar ve evine dönmeye karar verir. Hoca'nın amacı, tavşanı eşine dostuna gösterip onların tanıyıp tanımadıklarını öğrenmektir. Komşularına haber göndererek;

"Bu akşam bize gelin, sizlere tuhaf bir yaratık göstereceğim." der.

Hoca'nın hanımı da çok meraklı biridir. Heybeyi açar, fakat açmasıyla beraber tavşan heybenin gözünden zıplayarak kaçırır.

"Eyyvah, Hoca buna çok kızacak!" diye düşünür dururken aklına bir fikir gelir. Aceleyle karşısındaki rafta duran buğday tasını heybenin gözüne kor ve ağzını sıkıca bağlar.

Akşam olur. Davetliler bir bir Hoca'nın evine gelirler. Herkes merakla bir şeyleri beklemeye koyulur. Derken Hoca, heybeyi eline alır, ağır aksak açmaya çalışır. Fakat bu sırada buğday ölçeği "Pat!" diye yere düşürmesin mi? Herkesin birbirine şaşkın şaşkın baktığı bir anda Hoca, hemen söze girer ve;

"İşte arkadaşlar; bilen var, bilmeyen var. Bunun on altısı bir kile eder!" deyiverir.

17.Ne Olur Komşu Biraz da Biz Ölelim

Ramazan ayının yazın tam ortasına geldiği yıllar... Gün uzun mu uzun, hava sıcak mı sıcak... Bir komşusu, Nasreddin Hoca'yla birkaç arkadaşım iftara davet eder.

İftar saati yaklaşır, sofraya otururlar. Ezan okunduktan sonra iftar edilip yeme içme faslına geçilecektir. Sofraya ilk olarak soğuk bir hoşaf tası konulur. Ancak ortada bir kurnazlık vardır. Evin sahibi, neredeyse kepçe büyüklüğünde bir kaşıkla, hiç nefes almadan hoşafı içmektedir. Misafirlerin ellerinde ise küçücük kaşıklar vardır. Üstelik ev sahibi kepçeye benzeyen koca kaşığı hoşafa her daldırışında tuhaf sesler çıkarır.

"Ohhh... Öldüm!.."

Misafirler ise küçücük kaşıkla ne hoşafın tadına varabilir, ne de kendi susuzluklarını giderebilirler... Nasreddin Hoca bir bakar, iki bakar ve ardından;

"Bu iş böyle olmaz." diyerek ev sahibinin elindeki kepçeyi kapar ve;

"Be adam, kepçeyle biraz da biz içsek, belki biraz da biz ölürüz." der.

18. İnsanın Hayalindeki Çorbayı Bile İstiyorlar

Günün birinde Nasreddin Hoca'nın canı sıcacık bir çorba ister. Tencereleri şöyle bir açıp bakar, çorba yoktur. Bunun üzerine dumanı üzerinde, kokusu etrafa yayılan mis gibi leziz mi leziz bir çorba hayal etmeye başlar. Çorbanın kendisi olmasa da hayali bile güzeldir.

Hoca Efendi tam bu hayallerle kendisini avuturken birdenbire kapısı çalınır. Gelen komşusunun oğludur.

"Hocam, babam hasta yatıyor. Varsa bir tas çorba verseniz de içirsek..." deyince, Hoca üzüntülü bir tavırla cevap verir:

"Ah oğlum, keşke bir değil iki tas çorba olsaydı da verseydim. Babana 'geçmiş olsun' deyiver."

Hoca, komşunun oğlunu uğurlayıp kapıyı da kapattıktan sonra kendi kendine söylenmeye başlar:

"Buna da pes doğrusu! Şu bizim komşular da amma adamlar yahu... İnsanın hayalindeki çorbanın bile kokusunu alıyorlar."

19. Damdan Düşenin Hâlimden Damdan Düşen Anlar

Hoca evinin damında çalışırken, olacak bu ya, aşağıya düşüverir. Haberi duyan komşuları;

"Hocam, geçmiş olsun, damdan düşmüşsün, çok üzüldük." derler ve ardından soru üstüne soru sorarlar:

"Nasıl oldu?"

"Neden dikkat etmedin?"

"Bir daha dikkatli ol..."

Sorular uzadıkça, Hoca'nın da canı sıkılmaya başlar. Düşünür, taşınır ve bunların hepsini birden susturmak için komşularına;

"Komşular, sizin içinizde damdan düşeniniz var mı?" deyince, misafirler hep bir ağızdan;

"Yook..." diye cevap verir. Bu defa Hoca;

"Öyleyse boşuna konuşmayın, benim hâlimden ancak damdan düşen anlar!" der.

20.Evinizi de Hatırlayın

Nasreddin Hoca günün birinde hastalanır. Yatak yorgan derken, Hoca'ya geçmiş olsun ziyaretleri başlar. Bir gün böyle, iki gün böyle... Bu arada Hoca da yatağın içerisinde ağrıların etkisiyle kıvrılmaktadır. Geçmiş olsuna gelen komşular da ilk geldiklerinde;

"Hocam, geçmiş olsun, ne oldu, nasılsın?" dedikten sonra hastayı bırakıp kendi aralarında sohbeti koyulaştırmaktadırlar. Hoca'nın hanımı da gelenlere şerbet ikram etmekte, bu arada vakit de ilerlemektedir. Çünkü her gelen oturmakta, bir türlü kalkmayı hatırlayamamaktadır.

Hocanın ağrısı çoktur ama misafirlere de "Kalkın gidin," diyemez. Ne kadar inlerse de, sızılırsa da, oflarsa da hepsi boşuna... Bütün bu ofultuların sonunda hiç kimse yerinden bile kıpırdamaz. Vakit epeyce ilerleyince misafirlerden birisi;

"Hocam, kusura bakma, geç oldu biz gidelim, daha sonra yine geliriz. Bir emrin olursa haberimiz olsun." deyince, Hoca taşı gediğine koyuverir:

"Vallahi komşular bu öğüdümü iyi öğrenin: Bundan sonra hasta ziyaretine gittiğinizde evinizi de hatırlayın, başka bir diyeceğim yok, haydin güle güle."

21.Cübbenin İçinde Ben de Vardım

Nasreddin Hoca şehre inmek için evinden çıkar. Bu sırada bahçe kapısında bir komşusuyla karşılaşır. Komşusu Hoca'ya;

"Hocam, geceleyin sizin evden gürültüler geliyordu, merak ettim, hayrola?" deyince Nasreddin Hoca da;

"Bir şey yoktu, hatunla biraz tartışmıştık, demek ki ağız dalaşımızı duymuşsun." der.

"Hoca Efendi, öyle küçük bir tartışma gibi değildi sanki..."

Bu defa Hoca şöyle bir sakalını sıvazladıktan sonra; "Haa! Hanımın ayağı benim cübbeye takıldı, yırtıldı, demek ki o sesi duymuşsunuz." der.

Komşusu ısrarlıdır, sormayı sürdürüp;

"Hocam, cübbeden hiç öyle ses çıkar mı?" deyince, Nasreddin Hoca dayanamaz; "Yahu komşu, ne uzatıp duruyorsun, cübbenin içinde ben de vardım." der.

22. Hanım İpe Un Sermiş

Günün birinde komşularda biri Nasreddin Hoca'dan çamaşır ipini ister. Komşunun tavrı Nasreddin Hoca'nın hiç hoşuna gitmez, çünkü komşu aldığı emaneti geri vermeyen biridir. Hoca;

"Komşucuğum biraz bekle; ben ipi bulayım" der.

Bir süre sonra Hoca kapıda görünür.

Vallahi komşum, bizim hanım ipe un sermiş."

"Yahu Hoca Efendi; alay mı ediyorsun sen, hiç ipe un serilir mi?" der.

Hoca adamı umursamayan bir tavırla cevap verir:

"Ee!..İnsanın canı vermek istemeyince ipine un da serer, buğday da..."

23. İsteddiğin Kadar Vade Vereyim

Günün birinde Nasreddin Hoca bahçesinde fidanları budarken birdenbire bahçe kapısı açılır ve komşularından biri içeriye girer. Biraz hoşbeş ettikten sonra oradan buradan konuşmaya başlar.

Komşunun niyetini anlayan Nasreddin Hoca ona döner ve;

"Hayırdır komşu, bir arzun, isteğın mi var?" diye sorar.

Hoca'nın bu sorusundan cesaret alan adam;

"Hocam, biraz paraya ihtiyacım oldu, bana kısa bir süre sonra ödemek üzere biraz borç verebilir misin? Vadesi gelince öderim." der.

Hoca, komşusunu iyi tanıdığı için der ki:

"Aman komşum, sen hem borç para istiyorsun hem de vade... Bunun ikisi birden olmaz, sen istediğinden borç para al da ben sana istediğın kadar vade vereyim."

24. Ayaklarımı Dörde Çıkarabilirim

Nasreddin Hoca'dan hoşlanmayan komşularından birisi günün birinde onu yolu üzerinde durdurur ve bilmiş bilmiş konuşmaya başlar:

"Hoca Efendi, senin için 'Evliya oldu, erdi' diyorlar. Doğrusu inanmadım, eğer kerametın varsa benim dört ayaklı eşeğimi iki ayaklı yap da inanayım." der.

Adamın sözlerine sinirlenen Nasreddin Hoca;

"Be adam, ben eşeğin ayaklarını dörtten ikiye indirebilir miyim, bilmem. Fakat sen biraz daha konuşursan senin ayaklarım dörde çıkarabilirim." deyiverir.

25.Ekmek Arası Kar

Günün birinde Hoca komşularını yemeğe davet eder. Misafirler sofraya oturduklarında görürler ki yemekler ziyafet yemeği filan olmayıp, günlük yemekler... İçlerinden biri Hoca'ya takılır:

"Yahu Hoca, sen koskoca Nasreddin Hoca'sın, bugüne kadar hiç yeni yemek icat etmedin mi?"

Hoca şaşkınlığını gizleyerek biraz düşünür gibi yapar ve adama dönerek;

"Haklısınız, vaktiyle bir yemek icat etmek istedim, ancak pek tadı tuzu olmadı, tuhaf bir şey oldu." der.

Misafirler merakla sorarlar:

"Hocam, Hocam yeni keşfettiğin yemek neydi?"

Hoca şöyle bir düşündükten sonra;

"Ekmeğin arasına kar koyup yemek." der.

26.Kırk Yıllık Sirke

Nasreddin Hoca'nın komşularından birisi turşu kurmak ister, fakat bakar ki evde keskin sirke yok. Hemen oğlunu çağırır;

"Oğlum, Nasreddin amcalarına git ve kırk yıllık bir keskin sirke al gel." der.

Babasından emri alan çocuk, Hoca'nın kapısını çalır;

"Hoca amca, babam turşu kuruyordu, evde sirke kalmamış; bana, 'Hoca amcanlardan kırk yıllık sirke al gel' dedi." der. Hoca şöyle bir sakalını sıvazlar ve çocuğa dönerek;

"Babana selam söyle, kırk yıllık sirkeyi veremem, eğer her gelene verseydim, evde hiç kırk yıllık sirke kalır mıydı?" der.

27. Senin İçin Yanıyorsa Bilmem

Günün birinde komşularından biri Nasreddin Hoca'yı yemeğe çağırır. Hoşbeşten sonra sofraya kurulur, Hoca da tabaktakileri afiyetle yer. Yemek faslı bittikten sonra ev sahibi Hoca'nın önüne kara kovan balından bir tabak kor. Balın kaliteli olduğunu anlayan Hoca, kaşık kaşık balı yemeye başlayınca ev sahibi dayanamaz;

"Hocam, eğer balı ekmezsiz yersen içini yakar." der.

Hoca, şöyle bir arkaya doğru yaslanır ve ardından da ekler:

"Vallahi komşu, benim içimin filan yandığı yok, senin için yanıyorsa bilmem."

28. Başını Pencerede Unutmasın

Hemşehrileri bazen candan, bazen de sahte olarak Hoca'ya saygı gösterirler. Günün birinde sahte saygı gösterenlerden biri Hoca'yı evine davet eder. Hoca da konumu gereği davete gider. Gider gitmesine de eve yaklaşınca ev sahibinin başını pencereden içeriye doğru çektiğini görür.

Hiçbir şey olmamış gibi evin kapısına çalan Hoca;

"Komşu, komşu ben geldim." deyince, kapının arkasından değiştirilmiş bir ses duyulur:

"Ah Hocam, ah! Evin sahibi buradaydı, az önce gitti, ben sizin geldiğinizi söylerim, mutlaka çok üzülecektir."

Hoca bu söz karşısında iyice sinirlenir ve;

"Ev sahibine söyleyin, bir daha bir yere giderken başını pencerede unutmasın." der.

29. Belki de Barışmışlardır

Nasreddin Hoca evinin bahçesindeki ağacın gölgesinde namaz saatini beklerken telaşlı bir şekilde kapısının tokmağına vurulduğunu işitir. Hoca, kapıyı açınca komşusunu görür ve;

"Buyur komşu, nedir bu telaşın?" deyince komşusu;

"Sorma Hocam, karımla baldızım saç saça, baş başa dövüyorlar." der.

Bunun üzerine Hoca merakla;

"Komşu, ayıramadın mı?" deyince, komşusu sızlanarak cevap verir:

"Ne mümkün Hocam, bırak ayırmayı yanlarına bile yaklaşamadım."

"Peki, bu hanımlar ne diye kavga ediyorlar?" deyince komşusu;

"Bilmiyorum Hocam!" der.

Hoca bir defa daha sorar:

"Sakın, 'sen yaşlısın, ben yaşlıyım' diye kavga etmesinler?" deyince komşusu;

"Yok Hocam, yok başka bir konuda kavga ediyor olmalılar!" der.

Bunun üzerine Hoca rahat bir şekilde konuyu çözüverir:

"Komşum, o zaman telaşlanmaya gerek yok! Konu yaş değilse çabucak barışlılar, belki de şimdiye barışmışlardır bile." der.

30. Allah'ın Rahmetinden Kaçılmaz

Günün birinde bardaktan boşanırcasına yağmur yağmaktadır. Elbette yağmur yağdığı vakit ya koşulur, ya da bir yerlere sığınılır. Nasreddin Hoca da yağmurun yağışını ve sokakların yalnızlığını pencereden seyrederken bir de bakar ki yağmurdan kaçan bir adam... Hoca biraz dikkatli baktığında bunun bir komşusu olduğunu anlar ve pencereyi açarak;

"Komşu, komşu, utanmıyor musun, niçin Allah'ın rahmetinden kaçyorsun?" deyince adam koşmayı bırakır ve yavaş yavaş evine doğru gider. Bu arada adamın da ıslanmadık yeri kalmaz.

Ertesi gün hava yine yağmurludur. Bu defa Hoca Efendi alışveriş için sokağa çıkmıştır. O, işini bitirip de hızlı adımlarla evine doğru giderken bir gün önceki komşusunun evinin önünden geçer. Bu sefer komşusu

"Hoca Efendi, Hoca Efendi, sen dün bana 'Allah'ın rahmetinden kaçılmaz.' demiştin; bak şimdi kendin kaçyorsun." deyince, Hoca komşusuna doğru döner ve;

"Be adam! Ben Allah'ın rahmetinden kaçmıyorum, Allah'ın rahmetini çiğnemek için koşuyorum." der. .

31. Elbette Şükredeceğim

Günün birinde Hoca'nın bir çocuğu olur. Bu sırada Hoca da bir yolculuktan dönmektedir. Komşularından birisi Hoca'yı karşılar;

"Hoca Efendi, oğlun oldu; müjdem ver." der.

Haberi alan Hoca;

"Çok şükür ya Rabbi." diye karşılık verir.

Bunun üzerine komşusu;

"Hocam, şükredeceğine müjdem versem." deyince o, da;

"Yahu komşu, doğduysa benim çocuğum doğdu, sana ne, elbette şükredeceğim." der.

32. Peşin Parayı Görünce Ne de Güzel Gülüyorsun

Nasreddin Hoca komşularından birine borçlu olup bir türlü ödeyememektedir. Alacaklı birkaç defa kapıyı çalınca Hoca;

"Komşu, çok kısa bir süre içerisinde borcumu sana ödeyeceğim." der.

Komşusu biraz şaşkın vaziyette;

"Bu iş nasıl olacak, ne zaman ödeyeceksin?" deyince Hoca;

"Bak komşu, kapının önüne çalı ekdim, çalılar ilkbaharda yeşerecek, sonra çalıları sertleştirecek..."

"Eee..."

"Kapının önünden geçen koyunların yünleri çalılara takılacak..."

"Sonra?"

"Sonra mı, bu yünleri toplayacağız, hatunla birlikte kabartacağız, sonra kirmanda eğireceğiz, son olarak da pazarda satacağız. O zaman senin paramı ödeyeceğim." deyince alacaklı acı acı gülmeye başlar.

Alacaklısının bu tavrı üzerine Hoca;

"Ah komşu ah, peşin parayı görünce ne de güzel gülüyorsun." der.

33. Gençlikle Yaşlılığın Hiç Farkı Yokmuş

Nasreddin Hoca komşuları ile bir sohbeti esnasında;

"Gençlikle yaşlılık arasında hiçbir fark yokmuş." der. Bunun üzerine çevresindekiler; "Olur mu Hocam, hem de dağ gibi fark var." deyince Hoca;

"Komşular ben bunu denedim, gençliğimde bizim evin önünde bir taş vardı. O zamanlar kaldırmak istedim, kaldıramadım. Geçenlerde aklıma geldi, taşı tekrar kaldırmak istedim, yine kaldıramadım. Bu sebepten anladım ki gençlikle yaşlılığın hiç farkı yokmuş." der.

34. Bahardan Hoşnut Olmayan Var mı?

Hoca ve arkadaşları bahar mevsiminde bir çınarın altında oturmuş, çaylarını içerlerken aralarından biri Hoca'yı sözüm ona imtihan etmek ister:

"Yahu Hocam, bu insanlar yaz aylarında sıcaktan, kış aylarında ise soğuktan şikâyet ederler; sizce bu şikâyetin sebebi nedir?" Hoca bu, hemen cevabını verir:

"Komşu, komşu, sen onlara kulak asma, bak içinde yaşadığımız bahardan hiç hoşnut olmayan var mı? Sen hayatını yaşamaya devam et."

35. Borç Para İsteme

Nasreddin Hoca bir gün yolda giderken arkadaşlarından biri yanına yaklaşır ve Hoca'ya;

"Hocam, senden bir isteğim var..." diye söze başlar.

Hoca, arkadaşının niyetini hemen anlar; kendi kendine; "Mutlaka yine para isteyecektir." diye düşünür ve ona;

"Benim de senden bir arzum var, gel ilk önce sen onu yerine getir, sonra ben seninkini dinleyeyim." der. Arkadaşı;

"Peki Hocam, nedir benden isteğin?" deyince Hoca;

"Ne olursun, benden borç para isteme de ne istersen iste." Deyiverir.

36. Ne Zaman Teke Olacak

Arkadaşları bir gün Hoca'ya;

"Hocam, senin burcun nedir?" diye sorarlar. Hoca da;

"Teke!" cevabını verir.

Bunu duyan arkadaşları hayret içinde;

"Hocam, böyle bir burç var mı? Biz bilmiyoruz da..." der.

"Rahmetli anam bana, 'Benim burcum dedi, seninki de dedi olsun.' demişti."

"Hocam, sen daha iyi bilirsin ama dedi 'oğlak' değil mi? Öyleyse burcun oğlaktır."

Arkadaşının sözlerini dinleyen Hoca cevabını veriverir: "Doğru söylüyorsun, burcum bir zamanlar oğlaktı. Aradan yıllar geçti, bu oğlak ne zaman teke olacak?" der.

37. Bu Adam Dediğini Yapar O

Nasreddin Hoca bir gün cami çıkışında cemaatten birisiyle tanışır. Birbirlerine hâl hatır sorarlar, sohbeti ilerletirler. Hoca, adamın hoşuna gider. Adam;

"Hocam, sen çok hoşuma gittin; bugün akşam bizim fakirhaneye buyur da beraber tuz ile ekmek yiyelim." der.

Nasreddin Hoca akşama doğru yemek vakti gelince adamın evine varır ve sohbeti koyulaştırırlar. Derken sofraya kurulur, ortaya da güzel bir sini konulur. Sininin üzerinde ise tuz ve ekmekten başka hiçbir şey yoktur. Hoca, yemeklerin gelmediğini zannederek sohbeti sürdürünce ev sahibi Hoca'yı sofraya davet eder:

"Hocam, soframıza buyurun."

Tam sofraya oturdukları sırada kapıya bir dilenci gelip ev sahibinden ekmek istemez mi? Ev sahibi her ne kadar, "Hadi hadi, Allah versin" deyip uzaklaştırmak isterse de dilenci bir türlü gitmez. Bu duruma kızan ev sahibi, pencereden kafasını çıkararak dilenciye bağırmaya başlar.

"Defol git, bak, şimdi gelirse, kafanı kırarım!.." Bu sırada tuzu ekmeğe katık etmekte olan Nasreddin Hoca yerinden kalkıp dilencinin yanına gider ve ona;

"Aman arkadaş, çabuk buradan kaç; vallahi bak bu adam dediğini yapar, kafanı filan kırar, maazallah" der.

38. On Yıllık Sözümden mi Döneyim

Hoca bir gün dostlarıyla sohbet ederken konu döner dolaşır Hoca'nın yaşına gelir ve arkadaşlarından biri sorar:

"Hoca Efendi, kaç yaşındasın?"

Hoca hiç düşünmeden;

"Elli..." deyiverir.

Bir başka arkadaşı da;

"Yahu Hocam! Sen on yıl önce de 'elli' diyordun. On yıl geçti hâlâ 'elli' diyorsun. Bu nasıl iştir?" diye sorar.

Hoca hiç istifini bozmadan cevabını verir:

"Beyler, söz ağızdan bir kere çıkar. Siz istiyorsunuz diye, bu yaştan sonra on yıllık sözümden mi döneyim?"

39. Bir Gram Bal İçin Birkaç Kilo Odun Yiyemem

Bir dostu Nasreddin Hoca'ya birkaç kilo keçi boynuzunu hediye getirir ve; "Hocam, çam sakızı çoban armağanı, bizim oralarda olanlardan sana hediye getirdim." der. Hoca Efendi, keçi boynuzlarını ve dişlerini şöyle bir kontrol ettikten sonra; "Sağ ol komşu, bir gram bal için bir birkaç kilo odun yiyemem." der.

40. Kokusuna Ne Diyeceksin?

Nasreddin Hoca ile dostları sohbet ederlerken misafirlerden biri yelleniverir. Bu duruma çok üzülen misafir, sesin mest sesi olduğunu ima etmek için mestlerini birbirine sürter. Adamın ne yapmak istediğini anlayan Hoca, onu mahcup etmeden kulağına eğilir ve;

"Komşu, tamam anladık sesini benzettin, ya kokusuna ne diyeceksin?" der.

41. Ona İyi Bir Koca Bul

Nasreddin Hoca'nın komşularından birisinin kızı vardır. Anne ve baba kızlarından yaka silkmektedirler. Düşünürler, taşınırlar ve Nasreddin Hoca'ya gitmeye karar verirler.

"Hocam, benim kıza muska mı yapacaksın, yoksa kendinden daha güçlü bir hocaya mı göndereceksin? Ne yaparsan yap!" deyince, Hoca sakalını şöyle bir sıvazlar ve;

"Komşu, komşu, sen hocayı, muskayı bırak da ona iyi bir koca bul, o zaman onun dertleri kökünden sona erer." der.

42. İnce Eleyip Sık Dokumayı Sevmem

Nasreddin Hoca, günün birinde bahçesinin ortasında bir çukur kazmaya başlar. Komşularından biri;

"Hocam, hayırdır, ne yapıyorsun?" deyince Hoca;

"Yahu komşu, sokağın ortasındaki toprağı buraya gömeceğim, biliyorsun gelen geçen şikâyet ediyor." der. Komşusu bu defa;

Pekiye komşu, buradan çıkan toprağı ne yapacaksın?" deyince Hoca cevabı yapıştırır:

"Komşu, komşu, ben öyle ince eleyip sık dokumayı sevmem." der.

43.Sapasağlam Ölüyorum

Nasreddin Hoca günün birinde hastalanır ve yorgan döşek yatar. Nasreddin Hoca bu, sevilen birisi, bütün eş dost ziyaretine gelir ve;

"Hocam, geçmiş olsun."

"Hayırdır Hocam, dün sapasağlamdın, birdenbire ne oldu?" diye sorarlar.

Hoca, ziyaretçilerin gelip gitmesinden memnundur, ancak soruların ardı arkası kesilmeyince;

"Sormayın dostlarım, ben sapasağlam ölüyorum." der.

44.Aynı Yaştayız

Arkadaşları zaman zaman Nasreddin Hoca'ya takılırlarmış, çünkü onun cevaplarından hisse çıkarırlarmış. Gene böyle bir günde Hoca'ya;

"Hoca Efendi, sen mi büyüksün, yoksa kardeşin mi?" diye sorarlar.

Hoca arkadaşlarının yine kendisine takıldıklarını anlayınca şöyle bir düşündükten sonra gülümseyerek şu cevabı verir:

"Geçen yıl anneme bu soruyu sormuştum, o da; 'Kardeşin senden bir yaş küçük.' demişti. O zamandan bu yana bir yıl geçtiğine göre şimdi aynı yaştayız."

45.Kırpıp Kırpıp Yıldız Yaparlar -

Nasreddin Hoca bir akşamüzeri arkadaşlarıyla ayaküstü sohbet ederlerken yeni doğmakta olan ayı görürler. Arkadaşları muziplik olsun diye Hoca'ya sorarlar:

"Hocam, yeni ay doğunca eskisini ne yaparlar?" Hoca bu, sorunun altında kalacak değil ya, hemen cevabım veriverir:

"Bunu bilmeyecek ne var arkadaşlar, kırpıp kırpıp yıldız yaparlar."

46.Hangi Kıyamet

Günün birinde Hoca'nın ahbabları Hoca'ya;

"Hocam, kıyamet ne zaman kopacak?" dediklerinde Hoca;

Hangi Kıyamet ?" diye sorar

Bu defa Hoca'nın dostları;

"Hocam, kaç kıyamet var ki?" deyince Hoca;

"Arkadaşlar iki kıyamet var. Hanım öldüğünde küçük, ben öldüğümde büyük kıyamet kopar. Siz bunlardan hangisini soruyorsunuz?" deyiverir.

47.Karşılama Geldik

Günün birinde Hoca eşeğine biner ve komşu köydeki bir ahbabını ziyarete gider. Orada epeyce bir hâl hatır ettikten sonra izin ister ve tekrar evinin yolunu tutar. Yolu üzerinde karşılaştığı sözde muzibin biri;

"Aman Hocam, iki kardeş nereden gelip nereye gidiyorsunuz?" der.

Hoca kendinin eşek yerine konulduğunu anlayınca hemen cevabını verir:

"Aman efendim, bunu bilmeyecek ne var, ağabeyimizin geldiğini duyduk, biz de onu karşılamaya geldik."

48. Kimin Çaldığını Bilseydim?

Günün birinde, nasıl olmuşsa Nasreddin Hoca'nın eşegini çalmışlar. Eşek bu ya! Hoca'nın da eli, ayağı... Kısacası her şeyi... Hem Hoca'nın daha eşekle yapılacak onca işi var. Eşine dostuna bu durumdan yakınır:

"İşlerim yarım kaldı, ne yapacağım bilmiyorum!"

Hoca eşeginin derdiyle oflayıp puflarken, komşuları başlarlar gereksiz sorularla canını sıkıma:

"Hayırdır Hoca Efendi, eşegini mi çaldılar?" "Hocam, hem kim çalmış, biliyor musun?" "Ne zaman çalınmış senin eşek?"

Bu gereksiz sorulardan canı fena hâlde sıkılan ve bunalan Hoca dayanamaz, patlayıverir:

'Be hey komşular, kimin çaldığını bilseydim ben eşeği hiç çaldırır mıydım?'

49. Eşegin Ayaklan

Günün birinde Nasreddin Hoca sabah erkence evinden çıkar, Akşehir Çarşısı'na gider. Karşısına gelen bir adam selâm verdikten sora Hoca'ya hiç beklemediği bir soru sorar: Hoca Efendi, acaba eşeginin kaç ayağı vardır?"Eşeginden inen Hoca bastonuyla eşeginin ayaklarını teker teker saymaya başlar:

"Bir..., iki... üç... dört... Eşegimin dört ayağı varmış!" Bu olaya yakından tanık olanlar şaşırıp kalırlar. İçlerinden biri dayanamayıp Hoca'ya tekrar sorar:

"Aman Hocam, eşegin kaç ayağı olduğunu bilmiyor muydun? Niçin teker teker saydın?"

Hoca, gülererek etrafındakileri şöyle bir baktıktan sonra; "Elbette biliyorum, hiç bilmez olur muyum? Ama bu sabah eşegimin ayaklarına bakmayı unuttuğum. 'Belki sayısında bir değişiklik olmuştur.' diye tekrardan sayıverdim!" der.

50. Önden Buyur Yiğidim

Günlerden bir gün Hoca, ziyaret için mezarlığa doğru yola koyulur. Oraya varınca birdenbire karşısına kocaman bir köpek çıkar.

Hoca korkudan ne yapacağını şaşırır. Bulduğu taşı kaptığı gibi köpeğe fırlatır.

Köpeğe "hoşt hoşt" diye bağırarak onu korkutup uzaklaştırmak ister. Köpek de köpek ha! Korkup kaçacağı yerde daha çok hırlar ve Hoca'nın üzerine doğru hücum eder.

Hoca, bakar ki köpeğin kaçmaya hiç niyeti yok. Çareyi bir mezar taşının arkasına sığınmakta bulur ve;

"Anlaşıldı. Mademki bana senden önce geçiş yok, sen önden buyur yiğidim." der.

51.Ben Senin Delikanlılığımlı da Bilirim

Günlerden bir gün Nasreddin Hoca, alışveriş yapmak için şehre gidecektir.

Ahırdan eşeğini çıkarır, evin önüne getirir. Şehirden siparişı olan komşular Hoca'nın başına toplanırlar.

Hoca, eşeğine binmeye çalışır, fakat her çaba boşunadır. Bir kez daha denemek ister "Ha gayret" deyip bir daha eşeğin üstüne sıçrar ama bu kez de eşeğin üzerinden öbür tarafına düşüverir.

Komşuları Hoca'nın gayretlerinin bu şekilde bitmesine bir taraftan üzülrler, bir taraftan da ellerinde olmadan gülmeye başlarlar.

Bu durum karşısında canı iyice sıkılan Hoca komşularına dönerek;

"Yahu komşular, benim delikanlılığımlı görmedinüz. Ben, bir sıçrayışta değil eşeğe binmek damın üzerine bile atlardım." der.

Hoca, böyle der demesine de bir yandan da kendi kendine;

"Hey gidi Hoca, ben senin delikanlılığımlı da bilirim." der

52.Eşeğimin Gönlü Olmadan Vermem

Günlerden bir gün Hoca'nın hoşlanmadığı bir köylüsü değirmene gitmek için Hoca'dan eşeğini ister.

"Hoca Efendi, evde un kalmadı, eşeğini versen de bir değirmene gitsem, buğdayımı öğütsem, gelsem." der.

Hoca'nın niyeti eşeği vermemektir.

"Komşum, bu işte birinci derecede sorumlu olan eşektir, gideyim ona bir sorayım, ona göre ben de sana bir cevap vereyim." der ve ahırın yolunu tutar.

Nasreddin Hoca'nın komşusu olanlara anlam veremez ama beklemekten başka da çaresi yoktur.

Biraz sonra Hoca ahırın kapısında görünür.

"Vallahi komşum, gözlerinle gördün işte, gittim eşeğe sordum. Hayvan diremiyor, gelmek istemiyor. Bana; 'Sen beni her defasında köylülerin işlerine yolluyorsun da, neler olduğunu bilmiyorsun. Beni en ağır işlerde çalıştırıyorlar, dövüyorlar; o da yetmiyormuş gibi bir de sana küfrediyorlar.' dedi." Hoca'nın ne demek istediğini anlayan komşusu; "Hoca vermeyeceksen açık söyle. Hiç eşek konuşur mu?" deyince Nasreddin Hoca;

"Komşum, eşek her zaman konuşmaz ayda yılda bir konuşur, o da bugüne rastgeldi, eşeğimin gönlü olmadan veremem." der.

53. Katır Nereye Götürürse

Zor işlerinde kullanmak üzere Nasreddin Hoca bir katır alır. Katır alır almasına da katır oldukça huysuzdur, yanına kimseyi yaklaştırmaz, üzerine kimseyi bindirmez. Ancak Nasreddin Hoca çok zor şartlarda da olsa günün birinde katırın sırtına binmeyi başarır. Huysuz katır da Hoca sırtına biner binmez koşmaya başlar. Hoca üzerinde, katır altında o sokak bu sokak derken bir adam durumu görür;

"Hocam, hayırdır nereye böyle?" diye sorar.

Katırın üzerinde söylenenleri yarım yamalak anlayan Hoca;

"Vallahi ben de bilmiyorum, katır nereye götürürse oraya gidiyorum." der.

54. Neler Çektiğimi Görün

Nasreddin Hoca eşeğinin dışında zaman zaman katır ve ata da biner. Uzak yolculuklarında tercih ettiği atı biraz huysuz olunca Hoca bunu satmak ister. Atı pazara çekince, alıcılar yaşını belirlemek için, atın dişine bakarken hayvan şaha kalkıverir. Ayaklarına baktıklarında çifte atar. Kısacası at huysuz mu huysuz... Etraftan;

"Yah Hocam, huysuz atı kim alır?" filan deyince, attan canı yanan Hoca;

"Ben de biliyorum huysuz atı kimsenin almayacağını, ancak benim neler çektiğimi görmemiz için pazara getirdim." der.

55. Ne Fark Eder ki

Nasreddin Hoca günün birinde pazara gitmeye niyetlenir ve ahırdan eşeğini dışarı çıkardıktan sonra binmek için birkaç hamle yapar. Ancak her defasında başarısız olur. Kendisini iyice toparlayan Hoca son bir hamle daha yaptığında eşeğe bineceğim derken öbür tarafa, burnunun üzerine düşmesin mi? Hoca'nın eşekten düştüğünü gören çocuklar hep bir ağızdan;

"Hoca eşekten düştü, Hoca eşekten düştü." diye bağırsınca, o da kendisini şöyle bir toparlar ve;"Yahu çocuklar, ne bağıryorsunuz... Ben zaten eşeğin öbür tarafında da yerdeydim, şimdi de yerdeyim. Ne fark eder ki" deyiverir.

56.Eşeğin Başı Değişmiş

Hoca eşeğini bir ağaca bağladıktan sonra şöyle bir gezmek ister. Gezer tozar, ziyaretlerini yapar gelir ki ne görsün, eşeğinin yuları çalınmış.

Duruma çok üzölen Hoca pazarda dolaşırken bir taraftan da eşeklerin başındaki yularları kontrol eder. Tam bu sırada bir bakar ki eşeğin birinin kafasında kendi eşeğinin yuları... Doğruca eşeğin yanına varan Nasreddin Hoca eşek sahibinin duyacağı bir ses tonuyla;

"Yahu, yular bizim eşeğin yularına benziyor, fakat eşeğin başı değişmiş!" deyiverir.

57.Ben Zaten İnecektim

Günün birinde Hoca Efendi pazara gitmek için eşeğine biner ve yola koyulur. Bir süre gittikten sonra eşek huysuzlanır ardından hoplayıp zıplamaya başlar. Derken Nasreddin Hoca'da eşekten düşöverir. Düşer düşmesine de çevresine toplanan çocuklar toplu hâlde bağırmaya başlarlar: "Nasreddin Hoca eşekten düştü, Nasreddin Hoca eşekten düştü."

Hoca, şöyle bir sağına soluna baktıktan sonra büyüklerden kimselerin olmadığını görünce eşe dosta rezil olmamak için;

"Çocuklar, eşekten düşmedim, ben zaten eşekten inecektim." deyiverir.

58. Ördek Çorbası İçiyorum

Nasreddin Hoca hayattayken büyük bir kıtlık olur. Bırakın eti, bir lokma ekmeği bile bulmak çok zordur. Evde bulduğu kuru ekmeğ parçalarını alan Hoca, Akşehir Gölü'nün kenarına geldiğinde bir de ne görsün, gölde ördekler yüzüyor. Hoca, bunlardan birkaçını yakalamak isterse de başaramaz. Ardından da yorgun argın bir ağacın gölgesine oturur ve evinden getirdiği kuru ekmeği suya bandıra bandıra yemeye başlar.

O sırada çevreden geçmekte olan insanlar, Hoca'nın bu garip hâlini görünce dayanamaz ve sorarlar:

"Hayrola Hocam, ne yapıyorsun?"

Nasreddin Hoca:

"Görmüyor musunuz, ördek çorbası içiyorum." diye cevap verir.

59. Yağım, Biberim, Tuzum, Ateşim Ne Olacak?

Nasreddin Hoca yakaladığı bildircinleri temizledikten sonra bunlardan güzel bir yemek yapar ve komşularını davet etmek için evden çıkar. Hoca'yı takip eden bir komşusu da yemeği tenceresine boşaltıp, yakaladığı canlı bildircinleri tencerenin içerisine bırakıp gider.

Hoca, komşularını davet ettikten sonra, yemeği koymak için tencerenin kapağını açtığında bir de ne görsün, yemeğin yerinde yeller esiyor. Bu arada canlı bildircinler da uçup giderler.

Hoca kısa bir süre içerisinde kendisini toplar ve elini açarak;

"Allahım, inanıyorum, senin her şeye gücün yeter. Buna Hiç şüphe yok Bildircinlere can verdiğine inanıyorum, onları kurtardığına da inanıyorum. Pekiyi, benim; yağım, biberim, tuzum, ateşim ne olacak?" deyiverir.

60. Kurt Yokuş Yukarı Koşmasın

Hoca'nın yolu bir gün ormana düşer. Eşeğini bir kenara bırakıp şöyle temiz bir hava almak için çevreyi dolaşmaya çıkar. Bir süre sonra eşeğinin anırma sesleriyle birlikte geriye döner. Geriye döner dönmesine de eşeğini kurt çoktan yemiş ve yokuşa doğru kaçmaya başlamıştır bile. Tam bu sırada komşularından birisi;

"Hocam, koş kurt kaçıyor!" diye bağırma başlarken Hoca da;

"Komşum, boş yere bağırıp çağırma, ne de olsa bizim eşek gitti, hiç olmazsa tok karnına kurt yokuş yukarı koşmasın." der.

61. Tarifesi Bende Kaldı

Çiğeri çok seven Hoca bir gün bir okka ciğer ile evine dönerken yolda karşılaştığı bir dostu Hoca'ya bir yemek tarifi vermek ister:

"Hocam, sana öyle bir tarif vereceğim ki parmaklarını yiyeceksin." Dostu tarife başlayınca Hoca;

"Tarif karışık iş, bu benim aklımda kalmaz. Sen bunu bir kâğıda yazıver." der.

Tarifi alan Hoca yiyeceği ciğerin hayali ile eve doğru ilerlerken bir çaylak alçalır ve oldukça dalgın olan Hoca'nın elinden ciğeri kaparak kaçar. Bu durumda yapacak bir şeyi olmayan Hoca, çaylağın ardından bakabilir ve elindeki tarifi yazılı olduğu kâğıdı havaya kaldırarak;

"Boşuna sevinme, tarifesi bende kaldı. Ağız tadıyla yiyemeyeceksin." Deyiverir.

62.El Elin Eşegini Türkü Çağıra Çağıra Arar

Bir gün subaşının eşeği kaybolur. Hoca, birkaç komşusu ile birlikte eşeği aramaya çıkar. Hoca hem eşeği aramakta hem de türkü söylemektedir. Bu durumu yadırgayan komşularından biri Hoca'ya;

"Hocam, bu nasıl iş, insan kaybolan eşeği böyle türkü söyleyerek mi arar?" diye sorar. Hoca bu lafın altında kalır mı?

"El elin eşeğini türkü çağıra çağıra arar." der.

63.Hocam Hiç Âşık Oldunuz mu?

Bir gün Hoca ve öğrencileri ders sırasında sohbet ederlerken, muzibin biri Hoca'ya sorar:

"Hocam!"

"Buyur evladım."

"Hocam, hayatınızda hiç âşık oldunuz mu?" Soru Hoca'nın hoşuna gider gitmesine de, bazı aile sırlarının da açığa çıkmasına gönüllü razı değildir. Bu sebepten düşünür, taşınır ve; "Çocuğum, bir keresinde tam âşık olacaktım, o sırada üzerime geldiler." deyiverir.

64.Birinin de Bininin de Tadı Aynı Değil mi?

Hoca günün birinde Akşehir'deki bağına üzüm kesmeye gider. Kestiği üzümleri bir sepete doldurduktan sonra eşeğine binerek evinin yolunu tutar. Bağ dönüşü karşılaştığı mahallenin çocukları Hoca'nın eşeğinin başını tutarlar;

"Hocam üzüm, Hocam üzüm..." demeye başlarlar.

Hoca üzümü vermeden geçmenin mümkün olmadığını anlayınca sepette çıkardığı bir salkım üzümü çocuklar arasında paylaştırır. Çocuklar dağıtılan üzümü az bulurlar. İçlerinden biri;

"Hocam, bu ne, bu kadar çocuğa bir salkım üzüm yeter mi?" der.

Hoca daha fazla vermek istemez ama çocukları da kırmak istemez;

"İyi de çocuklar, bunların hepsi aynı bağın üzümü. Birinin de bininin de tadı aynı değil mi?" deyiverir.

65.Hocam! Ayaklarımız Karıştı

Sıcak bir yaz gününde serinlemek için ayaklarını Akşehir Gölü'ne sokan çocuklar bir süre sonra 'ayaklarımız karıştı' diye kavga etmeye başlarlar. Hatta en küçük çocuk; 'ayaklarımı kaybettim' diye ağlamaya başlar.

O sırada oradan geçmekte olan Nasreddin Hoca, gürültünün olduğu tarafa doğru yönelir ve;

"Çocuklar, hayırdır, nedir bu gürültü?" diye sorar. İçlerinden biri;

"Hocam, Hocam, ayaklarımız karıştı, bunları nasıl ayıracağız?" der ve ardından ağlamaya başlar. Bunun üzerine Hoca;

"Çocuklarım, ağlamayın, ben şimdi sizin ayaklarınızı bulurum." der ve hemen ardından bastonunu suya daldırır. Sonra da çocukların ayaklarına vurmaya başlar. Ayakları acıyan çocuklar da "Buldum" diyerek ayaklarını dışarıya çıkarırlar.

Dayağın korkusuyla diğer çocuklar da ayaklarını sudan çıkarınca Hoca, sıkıntıyı çözmüş olmanın verdiği keyifle yoluna devam eder.

66.Parayı Veren Düdüğü Çalar

Nasreddin Hoca günün birinde evinin ihtiyaçlarını gidermek üzere eşeğine biner ve pazara doğru yola koyulur. Bir süre gittikten sonra çocuklar Hoca'nın yolunu keserler ve;

"Hocam, nereye gidiyorsun?" diye sorarlar.

"Pazara gidiyorum."

"Bize düdük alır mısın?"

"Elbette alırım."

Bu arada çocuklardan birisi Hoca'ya bir miktar para verir, diğerleri ise Hoca'ya iyi dileklerde bulunurlar.

Pazar alışverişini bitiren Hoca, yorgun argın evine doğru dönerken çocuklar yolunu keserler

"Hocam, hoş geldin."

"Hoş bulduk çocuklar." der.

Ardından çocukların istekleri başlar:

"Hocam, bizim düdüğ, Hocam benim düdüğ, Hocam bana yok mu?" gibi sözleri işiten Hoca, cebinden çıkardığı düdüğü para veren çocuğa uzatır. Bu defa diğer çocuklar;

"Olur mu Hocam, hani bize, hani bize?" diye şikâyete başlarlar. Bunun üzerine Hoca;

"Çocuklar, çocuklar! Parayı veren düdüğü çalar, bakın arkadaşınız parayı verdi, düdüğünü nasıl öttürüyor." deyiverir.

67.Ya Eyüp İp Olursa

Hoca bir gün camide vaaz etmektedir: "Kardeşlerim, değerli Müslümanlar! Doğruluktan ayrılmayın, yalan yere yemin etmeyin!" Bu arada cemaat içinde oturmakta olan Eyüp Efendi'ye gözü ilişir. Tanıdıklarının Eyüp Efendi'nin adını doğru söyleyemediklerini, bu sebeple onun adını çok farklı seslendirdiklerini hatırlar ve evirir, çevirir sözü onun adına getirir:

"Kardeşlerim, sizlere söylüyorum. Sakın ola ki çocuklarınızın ve torunlarınızın adlarını Eyüp koymayın."

Dinleyenler şaşırırlar. Hoca'nın Eyüp Peygamber'in adını beğenmediğini sanıp kızanlar bile olur. Kalabalıktan uğultu yükselince Hoca işi şakaya döker.

"Eğer siz çocuklarınıza, torunlarınıza Eyüp adını verirseniz, günün birinde insanlar onu söyleye söyleye İp' e çevirirler."

68.O Kadar Yıldız Var

Hoca günün birinde Konya'ya gelir ve camilerden birinde vaaz vermek için kürsüye çıkarak;

"Ey cemaat, biliyor musunuz, buranın havasıyla bizim Akşehir'in havası aynı." der.

Cemaatten biri dayanamayıp;

"Hocam, nereden bildin?" diye sorunca Hoca;

"Bunu bilmeyecek ne var, orada ne kadar yıldız varsa, burada da o kadar yıldız var." deyiverir.

69. Evlerimizi Çoktan Başımıza Yıkmıştı

Nasreddin Hoca vaaz vermek için kürsüye çıktıktan bir süre sonra sözü dolaştırıp develere getirir:

"Ey cemaat, Allah'a şükredelim ki, deveye kanat vermemiş."

Bu söz üzerine cemaatten birisi merakla sorar:

"Hocam, sebebi ne ola ki?"

"Kardeşlerim, eğer Allah deveye kanat verseydi, evlerimizi çoktan başımıza yıkımtı."

70.Aynı Merdiveni Kullandı

Günün birinde Nasreddin Hoca, Akşehir'i ziyaret eden bir papazla tanışır. Papaz, Hoca'nın ününü daha önce duyduğu için onu denemek ister ve;

"Hoca Efendi, bana söyler misin, Peygamberiniz Hazreti Muhammed Miraç'a nasıl yükseldi?" diye sorar.

Sorudaki inceliği anlayan Hoca da Papaz 'a bir soru sorar: "Papaz Efendi, Papaz Efendi! Sizin Peygamberiniz Hz. İsa göğe yükselmedi mi?"

Papaz şaşkın vaziyette ne diyeceğini düşünürken, Hoca hemen cevabı yapıştirir:

"Peygamberimiz Hazreti Muhammed, Miraç'a giderken sizin Peygamberiniz Hazreti İsa için hazırlanan merdiveni kullandı."

71.Sen O Zaman Tozun Dumanın Ne Olduğunu Anlarsın

Nasreddin Hoca ile mollası İmad birlikte ava çıkarlar. Bir süre dolaştıktan sonra İmad bir kurt yavrusunun ininin içerisine girdiğini görür ve ardından o da girer. Uluma sesleri üzerine ana kurt da ine gelince Nasreddin Hoca inden içeriye girmek isteyen ana kurdun kuyruğundan tutar. Kurt yavrusunu kurtarmak için içeriyi zorlarken her taraf toz duman içinde kalır. İmad içeriden bağırır:

"Hocam, bu ses, gürültü nedir?"

Hoca da;

"Oğlum İmad, sen dua et de kurdun kuyruğu kopmasın; eğer kurdun kuyruğu koparsa sen o zaman tozun dumanın ne olduğunu anlarsın." Der.

72.Bizim Mollalar Horul Horul Uyuyorlar

Nasreddin Hoca mollalarına Kudurî [dinî kitap] okuturken yanına bir kadın gelir ve;

"Hocam, çocuğum hiç uyumuyor, bana bir muska yazıversene." der.

"Al bu Kudurî'yi, çocuğun yatağının yüksekçe bir yerine koy." deyince kadın dayanamaz;

"Hocam, Kudurî, muska mıdır?" diye sorar. Hoca da;

"Kudurî, muska mıdır, değil midir bilmem, ama ne zaman okumaya başlasam bizim mollalar horul horul uyuyorlar."

73.Dünyanın Merkezi Neresidir

Günün birinde üç papazın yolu Akşehir'e uğrar. Burada Nasreddin Hoca ile sohbet eden papazlar, Efendi'nin bilgisini denemek isterler. İlk soruyu birinci papaz sorar: "Hocam, dünyanın merkezi neresidir?"

Hoca hiç tereddüt etmeden eşeğini göstererek; 'Eşeğimin sağ ön ayağını bastığı yerdir.'" diye cevap verir.

İçlerinden biri itiraz eder:

Bunu nereden biliyorsun?"

"İnanmıyorsanız ölçün."

Bu defa ikinci papaz sorar:

"Hocam, gökte kaç yıldız vardır?"

Hoca bu soruya da tereddüt etmeden yine eşeğini göstererek cevap verir:

"Gökyüzünde, eşeğimin kuyruğundaki kıl kadar yıldız vardır."

"Bunu ispatlayabilir misiniz?" denildiğinde Nasreddin Hoca;

"Arzu ederseniz sayabilirsiniz." der.

Hoca'nın sorulan sorulara verdiği cevaplar, papazları şaşırtınca üçüncü soruyu sormaktan vazgeçerler.

74. İnanmıyorsanız Gidin Ölçün

Nasreddin Hoca'nın komşuları Hoca'yı sıkıştırmak için; "Hocam, sen bilgili adamsın. Bize dünyanın merkezinin neresi olduğunu söyleyebilir misin?" derler. Hoca şöyle bir düşündükten sonra; "Benim durduğum yer..." diye cevap verir. Bunun üzerine komşular gülüşerek; "Hoca Efendi bu nasıl cevap?" derler. Hoca, hiçbir şey olmamışçasına komşularına; "İnanmıyorsanız gidin, ölçün." der.

75. Cumaya Kadar Ancak Giderim

Nasreddin Hoca günün birinde Akşehir'de pazarı dolaşmaya başlar. Bir taraftan pazarda gezerken, bir taraftan da tanıdıklarıyla sohbet eder. Bu arada da komşu köylerin birinden birkaç köylü ile karşılaşır. Köylüler Hoca'ya;

"Hoca Efendi, bir cuma vakti bizim köye kadar gelseniz de sizin arkanızda bir namaz kılsak!" derler.

Bunun üzerine Hoca;

"Neden olmasın, bu hafta geleyim!" der.

Nasreddin Hoca ertesi gün eşeğine binerek köyün yolunu tutar. Olacak bu ya, yolu üzerinde eski dostlarından biriyle karşılaşır. Selamlaşp hoşbeş edildikten sonra tanıdığı, Hoca'ya sorar:

"Hayırdır Hocam, nereye gidersin böyle?" "Filanca köye cuma namazı kıldırılmaya gidiyorum." "Ama Hocam, bugün günlerden salı... Cumaya daha üç gün var."

Hoca, bir yandan eşeğinin boynunu sıvazlar, bir yandan da eski dostuna cevap verir:

"Vallahi komşu, sen bu eşeğin huyunu suyunu bilmezsin; ben bununla o köye cumaya kadar ancak giderim."

76. Sen Evini Taşı

Evinin yerinden memnun olmayan köylünün biri, sıkıntısını anlatmak üzere Nasreddin Hoca'ya gelir:

"Hocam, evde gün ışığına hasret kaldık. Evim güneş yüzü görmüyor. Bu sıkıntıma bir çare bul."

Nasreddin Hoca, evinden şikâyetçi olan adam hakkında bilgi sahibi olmadığından merakını gizleyemez ve sorar: "Yahu komşu, senin toprağın filan yok mu?" "İlahi Hoca Efendi, köylü adamın tarlası olmaz mı hiç?" "Madem tarlan var, o hâlde güneş de görüyordur." "Yahu Hocam, tarladır bu, elbette güneş görür." Hoca, bu lüzumsuz soruyu soran köylüye iyi bir ders vermek niyetindedir. Adama şöyle uzun uzun bakarak cevap verir:

"Oh, ne güzel! Güneş senin evine gelmiyorsa sen evini tarlaya götürüver."

77. Buraya Taşındığımızı Sanıyordum

Hoca ile hanımı bir gece yataklarında mışıl mışıl uyurlarken evlerine hırsız girer. Usta hırsızın, onlar uyurlarken evde bulduğu değerli eşyaları bir çuvala doldurup kapıdan çıkacağı sırada Hoca Efendi uyanır. Bir bakar ki hırsız eşyalarını çuvala doldurmuş götürmektedir.

Alelacele kalkan Hoca epeyce bir süre hırsızı takip ettikten sonra ikisi birlikte bir eve girerler. Bu ev de hırsızın evidir. Karşısında Hoca'yı gören hırsız heyecanlı bir şekilde;

"Hoca Efendi, benim evimde senin ne işin var? Burası benim evim, haydi var git işine!" der.

Hoca, hırsızın pişkinliğine aldırmadan cevabını yapıştırır: "Be adam ne kızılıyorsun? Senin sırtındakiler bizim evin eşyaları değil mi? Ben de buraya taşındığımızı sanıyordum!"

78. Senin Gibilere Muhtaç Olmamak İçin

Cimrilere birisi Hoca'ya takılır: Hocam parayı çok sevdiğini öğrendim, acaba neden?" Hoca bu kendini bilmeze cevapta gecikmez;

Senin gibilere muhtaç olmamak için." deyiverir.

79. Adam Olmanın Yöntemi Nedir?

Günün birinde Hoca'nın da içinde bulunduğu topluluktan birisi;

"Hocam, adam olmanın yöntemi nedir?" deyince; Hoca Efendi, adamın nefes almasına bile fırsat vermeden;

"Canım, bunu bilmeyecek ne var, elbette kulaktır." der.

Fakat Hoca, arkadaşlarının "kulaktır" cevabından pek bir şey anlamadıklarını anlayınca açıklama yapma gereğini duyunca Bunu bilemeyecek ne var? Herhangi bir adam konuşurken onu can kulağı ile dinlemeli; bu arada kendi ağzından çıkanı kendi kulağı duymalıdır."

80. Hekimlik Nedir?

Nasreddin Hoca'ya sormuşlar: "Hekimlik nedir?" O da en güzel cevâbı vermiş:

" Ayağın sıcak tut, başım serin; gönlünü ferah tut, düşünüme derin derin."

81. Denizin Suyu Niçin Tuzludur?

Günün birinde Hoca'nın da içinde bulunduğu toplulukta yarenlik edilirken, hazır bulunanlardan biri Hoca'yı imtihan edercesine bir soru sorar:

"Hocam, denizlerin suyu niçin tuzludur?" "Aaa, bunu bilmeyecek ne var, balıklar kokmasın diye."

82. Boşuna Tıkamamışlar Senin Ağzını

Bir yaz günü öğle sıcağında Nasreddin Hoca, komşu köye gitmektedir. İşi acele olmalı ki, ikindinin serinliğini beklememiştir. Bir yandan güneş tepeden yakar, bir yandan da susuzluk içini kavurur. Dili damağına yapışmak üzere iken yolu bir çeşmeye uğrar.

Olacak bu ya, adamın birisi de 'su boşa akmasın' diye çeşmenin oluğuna ağaç parçası tıkamıştır.

Hoca, oluğu tıkayan ağaç parçasına var gücüyle asılır, asılır, bir iki denemeden sonra tıpayı çıkarır. Çıkarır çıkarmasına da çıkarmasıyla birlikte basınçlı su Hoca'nın üstünü başını ıslatır. Bütün bu olan bitenlere kızan Nasreddin Hoca, suyun karşısına geçerek;

"Boşuna tıkamamışlar senin ağzını... Demek ki, hak etmişsin!" der.

83.Cennet ile Cehennem Dolana Kadar

Geveze adamın biri Nasreddin Hoca'yla sokakta karşılaşır.

"Hoca Efendi, sen görmüş geçirmiş ve okumuş bir adamsın, bilirsin. İnsanlar ne zamana kadar ölecekler?" diye sorar.

Hoca adamın niyetini anlamıştır, şöyle bir sakalını sıvazladıktan sonra;

Be adam, bunu bilemeyecek ne var? Cennet ile cehennem dolana kadar." deyiverir.

84.Tokadın Bedeli

Günlerden bir gün adamın biri Nasreddin Hoca'nın ensesine bir tokat atar. Hoca da adamı tuttuğu gibi Kadı Efendi'ye götürür. Hoca;

"Kadı Efendi, bu adam bana tokat attı. Şikâyetçiyim." der.

Tokadı atan adam Kadı Efendi'nin tanıdığı çıkınca Kadı Efendi kararını verir ve şöyle der:

"Tokat atmanın bedeli bir akçedir. Ver de kurtul."

Adam bir akçeyi getirmeye gider ama bir türlü gelmez. Beklemekten sıkılan Hoca kalkıp Kadı Efendi'nin ensesine bir tokat atar ve ardından cevabını verir:

Kadı Efendi, adamın parayı getireceği yok. Getirirse de sana attığım tokadın cezası olarak alıverirsin."

85.Çaylak Olmanız Gerekir

Birkaç kafadar, Hoca'ya takılmak maksadıyla;

"Hocam, sen mürekkep yalamışsın, bilirsin. Bizim arkadaşlardan birkaçı kendi aralarında tartışmışlar ve tartışmayı bitirememişler." derler. Hoca da merakla; "Tartıştıkları konu nedir?" deyince, içlerinden birisi;

"Hocam, çaylak kuşu için altı ay erkek, altı ay dişi olur diyorlar, acaba doğru mu? Bu konuyu tartışıyorlar."

Nasreddin Hoca bu, böyle şeylerin altında kalacak değil ya! Kafadarlara cevabını veriverir:

"Bakın çocuklar! Bunun doğru olup olmadığını anlayabilmek için sizin bir yıl çaylak olmayı denemeniz gerekir!.."

86.Yata Yata Usandım, Biraz da Dolaşmaya Çıkacaktım

Mevsimlerden yazdır. Bu aralarda Hocamızın da canı bir şeylere sıkılmıştır. Şöyle hava almak için dışarı çıkar.

Hava sıcak mı sıcak... Hoca'nın iç çamaşırları da sıcaktan dolayı sıırıksıklam olur. Hoca, terli elbiselerini değiştirebilmek için uygun bir yer ararsa da bulamaz.

Yol boyu giderken karşısına bir mezarlık çıkar. Hemen mezarlığa girip mezar taşlardan birinin arkasında üzerini değiştirmeye başlar.

Olacak bu ya, tam da o sırada mezarlığın yakınından geçmekte olan birkaç atlı adam, Nasreddin Hoca'yı yarı çıplak vaziyette görünce;

"Be adam, bu nasıl hâldir? Senin ne işin var bu vaziyette mezarlıkta?" derler.

Hoca bakar ki atlılar kızgın... Hemen, onların hoşlarına gidecek bir cevap vererek paçayı kurtarır:

"Ne olsun, burası benim mezarım... Yata yata usandım da biraz dolaşmaya çıkacaktım."

87. Sondaki Est'leri Görmüyor musun?

Hoca, medresede öğrenciyken Arapça ve Farsça derslerini de okumuştur. Ancak günlük hayatta bu dilleri pek kullanmadığı için unuttur. Bir işgüzar da Hoca'nın Arapça ve Farsça bilip bilmediğini anlamak için onu sıkıştırmaya başlar:

"Hocam, iyi hoş adamsın; seni çok severim. Ama Farsça bilmediğin için vaazlarından yeterince yararlanamıyorum."

Bunun üzerine Hoca öfkeyle adama çıkışır:

"Be adam, benim Farsçayı bilmediğimi de nereden çıkardın? Dinle bakalım, Farsça nasıl konuşulmuş, nasıl Farsça şiir okunmuş:

'Mor menekşe boynun eğmiş uyurest, Kâfir soğan kat kat urba giyerest.'

Soruyu soran işgüzar, önceleri şaşırırsa da kendisini hemen toparlayarak Hoca'ya bir soru daha sorar:

"Aman Hocam sen de! Farsça bunun neresinde ki?"

Hoca bu, altta kalır mı hiç! Adamı önce dikkatle süzer, sonra da tebessüm ederek cevabını yapıştırır:

"Neresinde olacak yahu! Sonlarında elbette... Sen oradaki 'est' leri görmüyor musun?"

88. Ödeşmiş Olmadık mı?

Hoca bir gün şehre un satmaya gider. Akşama doğru işini bitirince hem günün yorgunluğunu atmak hem de una bulanmış kıyafetlerini temizlemek için hamamın yolunu tutar.

İçeriye girince hamam çalışanlarının kendisi ile ilgilenmemesine çok canı sıkılırsa da bunu pek dert etmez. Güzelce yunur yıkanır, üstünü başını temizler, sonra da ücretini öder ve çalışanlara fazlasıyla bahşiş bırakır.

Hoca bu, başından geçenleri unuttur mu hiç? Unutmaz... Aradan birkaç gün geçer. Hoca çok temiz ve güzel bir şekilde giyinir kuşanır, yine hamamın yolunu tutar. Kafasında da hamam çalışanlarından geçen gelişindeki ilgisizliğin hesabını sormak vardır.

Hocanın güzel kıyafetleri karşısında hamamcılar ona hizmet etmek için âdeta yarışırlar. Hatta çıkışta onu kapıya kadar uğurlarlar.

Görevliye ücreti ödeyen Hoca, fazla bahşiş yerine çok az bir bahşiş bırakır. Bahşişi gören çalışanlar kendi aralarında homurdanmaya başlarlar:

"Adama bak, kendisine ne güzel hizmet ettik... Hizmetimizin karşılığı bu mu? Bu ne biçim bahşiş?"

Hoca, hamam çalışanlarından daha önceki ilgisizliğin hesabının sormanın tam zamanının geldiğini anlar ve;

"Yahu, ne bağırsıp duruyorsunuz, geçen hafta üstüm başım un içinde geldiğimde yüzüme bile bakmadınız, fakat ben o zaman size iyi bahşiş verdim, bugün ise siz benim kürkümü bakarak iyi hizmet ettiniz. İlkinde ben size iyi bahşiş verdim, şimdi ise tersini yaparak ödeşmiş olmadık mı?" der.

89. Hınk Demenin Bedeli

Hoca' nın kadılık yaptığı yıllarda iki kişi birbirinden davacı olur. Bir süre sonra da Hoca'nın huzuruna gelirler. Hoca'nın;

"Derdiniz nedir, anlatın bakayım." demesi üzerine, adamlardan biri bağıırıp çağırarak konuşur:

"Kadı Efendi, bu adamdan davacıyım."

Hoca adamı sakın olmaya davet eder ve;

"Önce sakın ol ve derdini anlat da bir dinleyeyim." der.

"Bu adam ormanda odun keserken ben de onun yanındaydım. O baltayı ağaca her vurduğunda ben de 'hınk' diyerek yardımcı oluyordum. Adam ağaçları kesti kesmesine de ben paramı alamadım. Söyle buna Kadı Efendi, ödesin borcunu."

Hoca adamları iyice süzdükten sonra, iyi birine benzettiği oduncuya döner:

"Sen bu adamın borcunu niye ödemedin?"

"Aman Kadı Efendi, ben ona, 'Hınk mınk demedim. Sonra hınk demenin bedeli mi olurmuş?"

Hoca her ikisini de dinledikten sonra kendine özgü yöntemle adaleti dağıtmaya karar verir.

"Olur, olur, bal gibi olur. Şimdi sen bu adama on akçelik borcunu öde bakalım."

Oduncu şaşırır ama Kadı'ya da bir şey diyemez. Çıkarır on akçeyi Kadı'ya verir. Kadı madeni paraları duvara çarpınca sesler çıkmaya başlar. Bu sırada Hoca'da 'hınk' ların bedelini isteyen adama dönerek;

"İşte, aldın hınklarının bedelini, haydi şimdi gidin." der.

"Kadı Efendi, Kadı Efendi! Sen beni aldatıyorsun. İki ses çıkardın, bizim para ne oldu?"

Kadı, parayı oduncuya teslim ederken, öbürüne;

"Uzatma adam! Senin hınklarının bedeli de ancak on akçenin sesiyle ödenir." der.

90.Kadıya Düşer

Bir köpek Akşehir'in ana caddelerinden birisine pisler. Caddenin sağında ve solunda oturanlar, "Sen temizleyeceksin, ben temizlemeyeceğim" diye tartışırken Nasreddin Hoca üzerlerine gelir. Bunun üzerine cadde sakinleri;

"Hocam, bu pisliği kim temizleyecek?" diye sorarlar.

Hoca, şöyle bir düşündükten sonra;

"Vallahi hemşerilerim burası ana yoldur, buranın pisliğini temizlemek de kadıya düşer." der.

91.Tuz Sayesinde Aklımız Denk Oldu

Nasreddin Hoca tuzlu yemekleri sevmezmiş. Olacak bu ya hanımı da bütün yemekleri tuzlu pişirmiş. Bir ziyafette, önüne konulan çorbaya bol bol tuz atmaya başlar. Sofradakiler şöyle bir bakarlar Hoca hiç de tuzu bırakmıyor. Bunun üzerine içlerinden biri;

"Hocam, yemeklere çok tuz atma, aklı geriletir." der.

Hoca, sakalını şöyle bir sıvazladıktan sonra, adamın yüzüne bakar ve;

"Efendi efendi, tuz yemesem benim aklım herkesin aklıyla nasıl denk olabilir?" der.

92.Marifet Cübbe ve Kavukta ise Al Sen Oku

Nasreddin Hoca günün birinde cami avlusunda dostlarıyla sohbet ederken tanımadığı bir adamla karşılaşır. Adamın elinde de bir mektup vardır. Mektubu Hoca'ya uzattıktan sonra;

"Hocam, bu mektubu bir okuyuver sene!" der.

Hoca, mektuba şöyle bir bakar, aşağısını yukarısını gözden geçirdikten sonra mektubun Farsça olduğunu anlar ve adama;

"Oğlum ben bu mektubu okuyamadım, sen bunu başkasına okut." der.

Adam bu cevap karşısında; "Hocam, benim mektubumu niçin okumuyorsun diye ısrar edince;

"Evladım, ben Farsça bilmiyorum, onun için okuyamıyorum." der.

Arsız adam öfkeyle Hoca'ya çıkışır:

"Hem üzerinde kavuğun, cübben olacak, hem de mektubu okuyamayacaksın, böyle hocalık mı olur?"

Hoca bu sözlerin karşısında epeyce kızar, fakat konumu gereği sabrını da gösterir. Adam, saçma sapan konuşmalarına devam edince, Nasreddin Hoca yerinden kalkar ve;

"Be adam, ne konuşup duruyorsun, eğer marifet cübbeyle sarıkta ise al sen oku." deyip üzerinden çıkardığı iki emaneti onun önüne koyar.

93. Saklarlar da Kışın Yerler

Misafirlerden birisi, Nasreddin Hoca'nın evinde yatıya kalır. Akşam yemeği yenildikten sonra sohbet edilir, yatma zamanı gelince yataklar açılır. Vakit ilerlediği için karnı acıkan misafir;

"Bizim eller bizim eller

Yatarken üzüm yerler"

diye bir türkü tutturamaz mı?

Bu türkünün sonunun nereye varacağım anlayan Nasreddin Hoca da elini kulağına atar ve;

"Sizin eller sizin eller

Yatarken üzüm yerler

Bizde böyle âdet yoktur

Saklarlar da kışın yerler." der.

94. Kurusun Diye Güneşin Altına Dikmişler

Nasreddin Hoca bir gün camiden çıkıp evine doğru giderken tanımadığı bir adamla karşılaşır. Hoca ile selamlaştıktan sonra adam minareyi göstererek;

"Hoca Efendi, buna ne derler?" diye sorar.

Hoca, tereddüt etmeden;

"Kuyu!" cevabını verir.

Adam, Hoca'yı sıkıştırmak için;

"Hocam, anladım da kuyu nasıl böyle ters yüz olmuş?" deyince Hoca;

"Efendi, kuyuyu ters yüz ettikten sonra kurusun diye güneşin altına dikmişler." deyiverir.

95. Altın Olsa Ne, Taş Olsa Ne

Bir yolculuk sırasında Nasreddin Hoca'nın yolu bir ile düşer. Hoca orada bazı garipliklerle karşılaşır. Bunlardan biri de bazı evlerin üzerine bayrak dikilmesidir. Hoca sözü bir punduna getirerek sorar:

"Yahu, bazı evlerin üzerinde bayrak asılı, bunun sebebi nedir?" deyince hep bir ağızdan;

"Hocam, o bayrak asılı evlerde küp dolusu altın vardır." derler.

Bayrak dikmenin sebebini öğrenen Nasreddin Hoca, günün birinde çarşıdan kocaman bir küp alarak kalmakta olduğu eve gelir. Sonra da küpün içerisini çakıl taşlarıyla doldurur. Yine adetmiş, evinde altın olanlar, küplere karşı sohbet ederlermiş. Sıra Nasreddin Hoca'ya gelince bakmışlar ki küpün içerisinde altın yerine çakıl taşları dolu... Misafirlerden birisi;

"Hoca Efendi, bu nasıl iş, senin küpünde altın yerine çakıl taşları dolu." deyince Hoca;

"Yahu komşular neye üzülüyorsunuz, küpte yattıktan sonra altın olsa ne, taş olsa ne? Fark eden ne ki?" der

96.Çiğnediğini Sanırlar

Günün birinde işgüzar bir adam Hoca'ya;

"Hocam, helada sakız çiğnenir mi?" diye bir soru sorar.

Hoca, soruya hemen cevap veremediği için;

"Oğlum, bekle ben bir kara kaplı kitaba bakayım." der. Bir süre sonra soru sahibinin yanına gelen Hoca;

"Efendi, kara kaplı kitaba baktım, bununla ilgili bir bilgiye rastlayamadım, ama sen çiğnemesen iyi edersin." der. Adam:

"Hocam, neden çiğnemeyeyim, madem kitapta yeri yok..." deyince Hoca;

"Oğlum nedeni var mı? Sen tuvalette sakızı çiğnerken kapının dışındakiler senin başka şey çiğnediğini sanırlar." diye cevap verir.

97. Esnemekten Çenem İkiye Ayrılacaktı

Nasreddin Hoca'nın da içinde bulunduğu bir sohbet toplantısında geveze birisi hiç kimseye söz hakkı vermez. Sağdan, soldan konuşulurken hep geveze adam konuşur, Hoca da sıkıldığı için bol bol esner. Sohbet bittikten sonra geveze adam Hoca'ya;

"Yahu Hocam, siz hiç ağzınızı açmadınız?" deyince Hoca, gevezenin tekrar konuşmaya başlayacağını düşünerek;

"Be adam, nasıl ağzımı açmadım, esnemekten neredeyse çenem ikiye ayrılacaktı." deyiverir.

98.Oğlumun Babası Öldü de Onun Yasını Tutuyorum

Nasreddin Hoca, günün birinde karalara bürünmüş vaziyette sokağa çıkar. Onun bu hâlini görenler; "Hocam, hayırdır, biz seni hep yeşil cübbenin içinde görüyorduk, ne oldu da karalara burundun?" deyince Hoca, soruların ardı arkasının kesilmeyeceğini anlar ve; "Sormayın dostlar oğlumun babası öldü de onun yasını tutuyorum." der.

99.Ölçmüş Biçmiş Gidiyor

Günün birinde Nasreddin Hoca yolda giderken birkaç kişiyle karşılaşır. Onlar;

"Hocam, dünya kaç arşındır? Biz anlayamadık. Sen görmüş geçirmiş adamsın, bize bir cevap ver." deyince, Hoca Efendi şöyle bir düşüneyim diye başını kaldırdığında bir de ne görsün, karşı mahalleden mezarlığa doğru bir cenaze gidiyor. Cenaze, Hoca'nın imdadına yetişince o da hemen cevabını verir:

"Arkadaşlar, ben de sizin sorunuzun cevabını biliyordum, ama bakın benden önce şu giden cenaze cevabı verdi. Görüyor musunuz o, ölçmüş, biçmiş ve gidiyor."

100.Bir Yanına da Keten Ekeyim

Hoca, her zaman tıraş olduğu berberin dükkânına vardığında ustanın gelmediğini görür, fakat tıraş da olması gerekmektedir. Ne yapsın kalfanın koltuğuna oturur. Kalfa, Hoca'nın yüzünü şöyle güzelce sabunladıktan sonra usturayı her kullanışından sonra kopardığı pamuğu Hoca'nın yüzüne yapıştırır. Bir pamuk, iki pamuk derken Hoca'nın bir yanağı bembeyaz olur. Yüzünün kesilmesine daha fazla dayanamayan Hoca koltuktan kalktığı gibi cübbesini giyer ve kavuğunu başına geçirir. Bu durum karşısında şaşırır kalfa;

"Hocam, nereye böyle daha tıraşın bitmedi." deyince

Hoca;" Aman oğlum, görmüyor musun yüzümün bir tarafına pamuk ektin öbür yanına da ben keten ekeyim." der ve yavaş yavaş berber dükkânından ayrılır.

101.Tatlı Bir Uyku Uyumuştum

Nasreddin Hoca günün birinde eşeğine biner ve Konya'nın yolunu tutar. Ancak Konya yolu uzundur, birkaç gece yollarda konaklaması gerekmektedir. Sabah erkenden çıkılan yolculukta akşam olunca Hoca bir köyde konaklamak ister. Öyle de yapar ve çaldığı bir kapıda 'Tanrı misafiri' deyip orada konuk edilir. Bu arada Hoca çok acıkmıştır. Hâl hatırdan sonra ev sahibi Hoca'ya;

"Hocam yoldan geldin, susuzluk, uykusuzluk var mı?" deyince Hoca;

"Vallahi kardeşim, gelirken bir pınarın başında tatlı bir uyku çekmiştim." deyiverir.

102.Bizim Akşehir'de Araba Tekerine Bile Bakmazlar

Nasreddin Hoca bir Ramazan ayının yaklaştığı günlerde doğduğu Sivrihisar'daki yakınlarını ziyarete gider. Şehrin girişine vardığında bir de ne görsün, herkes toplanmış gökyüzünde Ramazan ayı doğacak mı, doğmayacak mı, ona bakıyor. Hoca dayanamayıp;

"Hayırdır, neye bakıyorsunuz?" deyince, halk toplu hâlde;

"Ramazan ayına bakıyoruz." der.

Bunun üzerine Nasreddin Hoca;

"Yahu hemşehrilerim, bizim Akşehir'de bunun araba tekeri gibi olanına bile bakmazlar, siz incecik ayı göreceğiz diye vaktinizi boşa harcıyorsunuz!" der ve yoluna devam eder.

103.Padişah mı Büyük Çiftçi mi?

Nasreddin Hoca bir köye gittiğinde halk, Hoca'yı imtihan etmek ister:

"Hocam, padişah mı büyük, yoksa çiftçi mi?" diye bir soru sorarlar.

Hoca şöyle bir arkasına yaslanır, sonra da sakalını sıvazlar ve;

"Bunu bilmeyecek ne var, elbette çiftçi büyük, eğer çiftçi olmasa padişah acından ölürdü," der.

104.Buzağı iken Koştuğunu Gördüm

Günün birinde ciritçiler cirit oynamak için Hoca'yı meydana davet ederler. Hoca da at yerine bir öküze biner ve meydana varır. Hoca'nın bu hâlini gören herkes bir taraftan güler, bir taraftan da;

"Hocam, hiç öküz koşar mı, niye ata binmedin?" deyince Hoca;

"Dostlar, niçin gülersiniz, ben bunun buzağı iken koştuğunu gördüm, onun için bununla geldim." der.

105.Bülbül Derler

Birkaç şehirli dağda gezerlerken bir kirpi bulurlar. Bilmedikleri bu hayvanı torbalarına koydukları gibi Hoca'nın kapısını çalarlar:

"Hocam, biz böyle bir yaratık bulduk, buna ne derler?"

"Efendiler, ben bir araştırayım, bana bu gece izin verin, yarın gelin size cevap vereyim." der.

Belirtilen saatte şehirliler gelince Hoca;

"Arkadaşlar, ben bunu araştırdım, buna kocaman bülbül derler." der.

106.Hocaların Geçim Ruznamesi

Nasreddin Hoca günün birinde serinlemek için Akşehir Gölü'ne gider. Hoca'nın elbisesini çıkardığı bir anda cebinden kocaman bir cönk düşer. Cöngü görenler merakla açıp bakarlar ki içinde ölü nasıl yıkanır, cenaze namazı nasıl kıldırılır, telkin nasıl verilir gibi konular yazılıdır. Bunun üzerine Nasreddin Hoca'ya;

"Hocam, bununla ne yaparsın?" dediklerinde Hoca; "Arkadaşlar, o önemli bir şey değil, hocaların geçim ruzname(geçim kaynağı) sidir." der.

107.Saçlarım Sakalımdan Daha İhtiyardır da Ondan

Hoca, günün birinde berberde tıraş olurken, müşterilerden birisi;

"Hocam, maşallah, saçları ağartmışsın, lakin sakalın pek o kadar değil, neden acaba?" deyince o da;

"Beyim, bunda bir aksilik yok, saçlarım sakalımdan daha ihtiyardır da ondan." der.

108.Sana Ne

Nasreddin Hoca akşam namazından sonra eve doğru giderken geveze bir adamla karşılaşır:

"Hocam, az önce buradan bir tepsi baklava götürüyorlardı."

"Giderse gitsin, bana ne elin baklavasından." deyince adam;

"Yok Hocam, baklava sizin eve gidiyordu." der.

Öfkelenen Hoca;

"Be adam, giderse gitsin, bizim eve giden baklavadan sana ne?" diyerek adamı azarlar.

109.Ben de Birisini Tıraş Ediyorlar Sanmıştım

Nasreddin Hoca tıraş olmak için berber koltuğuna oturduğunda ustanın olmadığını anlar fakat iş işten de geçmiştir. Çünkü berber çırağı çoktan Hoca'yı tıraş etmeye başlamıştır bile. Berber çırağının hareketleri, aletleri kullanmadaki beceriksizliği artınca Hoca'nın da keyfi kaçır.

Tam bu sırada komşu dükkândan garip garip sesler gelmez mi? Sanki orda bir öküz böğürüyor. Hoca, berberi biraz oyalamak için Bu ses nedir?" "deyince berber çırağı;

“Önemli bir şey değil, komşumuz nalbanttır; herhalde öküze nal çakıyor." der.

Bu sözleri işiten Hoca rahatlar;

"Oh, çok şükür, ben de birisini tıraş ediyorlar sanmıştım."der.

110.İçinde Gitmeyin de Neresinde Giderseniz Gidin

Günün birinde Hoca'yı sıkıştırmak isteyen bir yakını;

"Hocam, biliyorsun hepimiz öleceğiz kabul, buna şüphe yok. Ancak benim aklıma takılan bir soru var, hep düşünürüm, acaba cenazenin namazı kılındıktan sonra tabutun neresinde gitmeliyiz?" der.

Hoca bu, şöyle bir düşünür ve cevabı yapıştırır:

"Tabutun içerisinde gitmeyin de neresinde giderseniz gidin"

111.Bugünlerde Ay Alıp Satmadım

Nasreddin Hoca bir gün pazarda dolaşırken yanına bir adam yaklaşır ve;

"Hocam, bugün ayın kaç?" der.

Hoca, adamın niyetini anlamış olmalı ki;

"Arkadaş, bugünlerde hiç ay alıp satmadım, bilmem." cevabını verir.

112.Elbiselerin Hangi Tarafta ise Oraya Dön

Lüzumsuz adamın birisi Hoca'yı sıkıştırmak için bir soru sorar:

"Hocam, gölde abdest alırken hangi yöne dönmeliyim?"Bu soru üzerine Hoca gülümser ve;
"Elbiselerin hangi tarafta ise oraya dön der.

113.Bunlardan Daha İyi Bir Şahit Bulunabilir mi?

Nasreddin Hoca'nın Akşehir kadısı olduğu zamanda makamına bir adam girer. Bu adamın sıkıntısı olduğu hareketlerinden kolaylıkla sezilmektedir. Hoca;

"Anlat, bakalım, nedir derdin?" dediğinde adam;

"Kadı Efendi benim bir tamburam vardı, onu filan adam çaldı, ondan davacıyım." der.

Kadının emri üzerine davalı huzura çağırılır. Kadı;

"Sen bu adamın tamburasını çaldın mı?" deyince adam;

"Hayır, Kadı Efendi bu tambura benim babamdan kalmıştır, istersen şahitlerimi getirebilirim." der. Kadı'nın emri üzerine şahitler davet edilir ve onlardan birincisine;

"Tamburanın sahibi kimdir?" diye sorulduğunda şahit;

"Tambura dava edilen adamındır." Öbür şahit de;

"Evet aynen öyledir, hatta ben tamburanın beş teli olduğunu bile biliyorum." der.

Şahitlerin anlattıklarını duyan şikâyetçi ifadelere itiraz edince, Kadı Efendi sebebini sorar. Bu defa şikâyetçi adam;

"Kadı Efendi, şahitlerden birisi düğünlerin köçeği, birisi şarkıcısı, birisi de ..." deyince Kadı adamın sözünü keser ve;

"Be adam! Böyle bir davada bunlardan daha iyi bir şahit bulunabilir mi?" deyiverir.

114.Şıkır Şıkır Akçeler

Nasreddin Hoca'nın kadı olduğu günlerden birinde gürültülü bir şekilde kapısı açılır ve iki adam içeri girerler. Adamlardan biri diğerinin yakasını tutarak Hoca'nın huzuruna getirir. Son derece hiddetli olan adam Hoca'nın 'Ne oluyor?' demesine fırsat vermeden anlatmaya başlar:

"Kadı Efendi, bu adam rüyamda benden şıkır şıkır yirmi akçe aldı. İstiyorum, vermiyor. Şikâyetçiyim."

Kadı Efendi rüyada yirmi akçe alan adamı yanına çağırır ve yirmi akçe vermesini ister. Şaşkına dönen adam Kadı'nın sözünü dinler ve yirmi akçe verir. Akçeleri alan Kadı önündeki çekmeceye şıkır şıkır saydıktan sonra rüya sahibine; bakalım şu şıkırtıları..." der. Sonra da akçeleri sahibine vererek, sakalını sıvazlar ve;

"Haydi güle güle. Bir daha birbirinizin hakkını yemeyin." diye seslenir.

İki adam dostça ayrılıp giderlerken Kadı'nın yanında hazır bulunanlar da karara hayran kalırlar.

115.Sana Gelir miydin?

Günün birinde Hoca'nın eşegi çalınır. Bunun üzerine Hoca sokakta yüksek sesle;

"Eşegimi çaldılar, hırsızlar eşegimi çaldılar." diye bağırır.

Sesi işiten Kadı, Hoca'yı yanına çağırarak;

"Eşegi nasıl çaldırdın, kime çaldırdın, ne zaman çaldırdın?" gibi sorular sorar.

Bu sorulara kızan Nasreddin Hoca;

Kadı Efendi, Kadı Efendi! Eğer bu soruların cevabını bilseydim sana gelir miydim?" der.

116.Bu da Hoca'nın Atışı

Nasreddin Hoca, sağda solda "Ben şöyle yay çekerim, şöyle ok atarım." diye konuşur durur. Bunun gerçek olup olmadığını anlamak isteyen gençler onu yarışmaya davet ederler. Hoca, ilk okunu atar, ama hedefin çok uzağına düşer. Çevreden gülüşme sesleri artınca Hoca;

"Bu bizim subaşının atışı; o, oku böyle atar." der. İkinci olarak oku attığında, hedefi yine vuramaz, yine gülüşme sesleri arasında Hoca;

"Bu da bizim Kadı Efendi'nin atışı..." der. Üçüncü olarak oku atan Hoca hedefi vurunca; "Bu da Hoca'nın atışı..." deyiverir.

117.O Şimdi de Benim Sözümü Dinlemez

Nasreddin Hoca hayatının bir döneminde Sivrihisar'da kâtiplik yapar. Bu arada subaşı ile de sürtüşür durur. İkilinin kavgası o kadar ileriye gider ki birbirleriyle konuşmayacak seviyeye gelir.

Gün gelir, vakit geçer, subaşı ölür. Halk subaşıyı defnettikten sonra Nasreddin Hoca'ya;

"Haydi Hocam, talkını ver." deyince Nasreddin Hoca;

"Bu hiç mümkün değil, çünkü subaşı benimle küs idi, o şimdi de benim sözümü dinlemez." der.

118. Taziya Döner

Cimri bir kişiliğe sahip olan dönemin subaşını pek sevmeyen Nasreddin Hoca ile subaşının arası pek de iyi değildir. Subaşı bir gün Hoca'dan tavşan kulaklı, karınca belli bir tazi ister. Köpekten anlamayan Hoca, birkaç gün sonra sokakta yakaladığı tombul bir köpeği subaşıya götürür. İsteddiği gibi bir köpekle karşılaşmayan subaşı Hoca'ya;

"Aman Hocam, ben senden böyle tombul köpek mi istedim? Benim istediğim ince belli bir tazı olacaktı. Sen tutmuş tombul bir köpek getirmişsin." der.

Bütün bunları sabırla dinleyen Hoca gülümseyerek cevabını veriverir:

"Merak etmeyin subaşı hazretleri, bu köpek bir aya kalmaz tazıya döner

119.Uykumu Kaybettim, Onu Arıyorum

Gecenin ilerlemiş bir saatinde Nasreddin Hoca sokakta gezerken bekçiler tarafından yakalanır ve sorguya çekilir:

"Efendi, bu saatte sokakta ne arıyorsun?" dediklerinde Hoca gayet olgun bir şekilde;

"Uykumu kaybettim, onu arıyorum." deyiverir.

120.Dokuz Yüz Doksan Dokuzu Veren Allah Binini de Verir

Hoca'ya rüyasında dokuz yüz doksan dokuz akçe verirler, ancak Hoca;

"Bin olmazsa kabul etmem." diye direnirken uyanmaz mı? Elinin boş olduğunu gören Hoca tekrar yatar ve avuçlarını açarak;

"Verin, kabulümdür, dokuz yüz doksan dokuzu veren Allah binini de verir!" deyiverir."

121.Pilavla Görüşüvereyim

Akşehirli zenginlerden bir tanesi Nasreddin Hoca'yı iftara çağırır. Sofraya oturdukları zaman ilk olarak çorba gelir. Çorbadan bir kaşık alır almaz ev sahibi hizmet edenlere;

"Bu nasıl çorba, çabuk değiştirin!" der.

Arkasından sofraya güzel bir et yemeği gelir. Ev sahibi yemekten bir parçayı yedikten sonra öfkeli bir sesle;

"Nerede bu aşçı? Ben ona baharat koyma demedim mi? Çabuk değiştirin bu yemeği!" der.

Et yemeğinden sonra sıra baklavaya gelir. Baklavayı gören Hoca 'Bakalım buna ne kusur bulacak?' diye içinden geçirirken ev sahibi âdeta kükreyerek;

"Ahmak herifler, aç karnına baklava yenir mi? Kaldırın bunu." der.

Bu sırada Nasreddin Hoca yerinden fırlar ve arkada sırasını beklemekte olan etli pilavdan yemeğe başlar. Hoca'nın bu hareketi karşısında şaşırان ev sahibi;"Aman Hocam, ne yapıyorsun? Sofraya getirseydik..." deyince Hoca cevabını veriverir:

"Vallahi Efendi, sen sofraya gelenlerin hesabını göredur. Ben biraz pilavla görüşüvereyim. "

122.Buralı Birine Soruver

Bir gün Nasreddin Hoca'nın yolu, daha önce hiç geçmediği bir köye düşer. Hoca'yı gören bir köylü;

"Efendi, Hoca'ya benziyorsun. Sen bilirsin, bugün günlerden ne?"

Keyfi yerinde olmayan Hoca, köylüyü süzdükten sonra;

"Ben köyünüzün yabancıyım. Ne bileyim sizin gününüzü. Sen buralı birine soruver." deyiverir.

123.Sendeki Alacağım Başka

Nasreddin Hoca bir gün yolda giderken eski tanıdığına rastlar. Adam vaktiyle Hoca'dan borç para almış; ancak ödememiştir. Bu sebeple de pek ortalarda görünmemektedir. Hâl hatır sorduktan sonra Hoca;

"Mehmet Efendi, benden aldığın borcun üzerinden epey zaman geçti. Haydi artık öde de kurtul." der.

Mehmet Efendi ezilip büzülür. O sırada yanlarından geçmekte olan bir adam Mehmet Efendi'ye acır ve onu Hoca'nın dilinden kurtarmak için;

"Hoca, sen onu bırak. Esas borçlu benim." der. Öfkelenen Hoca münasebetsiz adamı uyarır: "Sendeki alacağım başka, o biraz dursun. Benim bundan alacağım var. Ben onu istiyorum."

124.Suyunun Suyu

Yakın köylerden birinde oturan bir ahababı Nasreddin Hoca'yı ziyarete gelir. Yatıya kalacak olan konuk Hoca'ya bir tavşan hediye eder. Hoca da konuğunu elinden geldiğince ağırılar.

Ertesi hafta tanımadığı bir adam Hoca'ya komşu olur. Adam;

"Hoca Efendi, ben geçen hafta tavşan getiren efendinin komşusuyum."

Hoca, hediye edilen tavşanın suyuyla bir çorba hazırlatır ve sofraya getirerek;

"Afıyetle iç. Bizim hanım bu çorbayı senin köylünün getirdiği tavşanın suyundan yaptı."

Üçüncü hafta aynı köyden iki kişi birden gelir ve;

"Biz o tavşan getiren efendinin köyüdeniz."

"Buyurun." der Hoca, "Bu çorbayı o tavşanın suyundan pişirdi bizim hanım.". Dördüncü haftada birkaç kişi birden gelince Hoca köylülere ders vermek ister. Önlerine bir tas sıcak su koyuverir. Köylüler içtiklerinin sıcak su olduğunu fark edince şaşırıp kalırlar. Fırsatını yakalayan Hoca verir verştirir:

"Ulan köftehorlar, hemşehriniz dört hafta önce bir tavşan getirdi, her hafta birileri gelip konuk oldu. Artık tavşan kalmadı. Varın köye haber verin!"

EK.2. İLK DERS GENELGESİ

T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı

08 Eylül 2010

Sayı : B.08.0.TTK.0.72.02.00
Konu : İlk Ders

0006312

GENELGE
(2010/53.)

Günümüzde küreselleşme; siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel alanlarda pek çok gelişmeye imkân sağlarken bir taraftan da toplumsal yaşamı tehdit eden sorunların ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Bireyi, aileyi, yaşadığımız toplumu ve dünyayı tehdit eden risk ve sorunların çözümünde, toplumsal yaşantımızın temel yapısını oluşturan millî, manevi, sosyal, ahlaki ve kültürel değerlerimizden olan yardımlaşma, dayanışma, hoşgörü, misafirperverlik, vatanseverlik, doğruluk, iyilik, temizlik, çalışkanlık, dürüstlük, sevgi, saygı, duyarlı olma, adil olma, paylaşımcı olma gibi kazanımlarımız en önemli referans kaynağımızdır.

Eğitim sistemimiz öğrencilerimize; bilgi, beceri, tutum kazandırmanın yanında onların dengeli, sağlıklı, gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere sahip, temel ve insani değerleri kazanmış iyi insan, iyi vatandaş olarak yetişmelerini sağlamak görevini üstlenmiştir. Toplumsal hayatı oluşturan, insanları birbirine bağlayan, gelişmeyi, mutluluğu ve huzuru sağlayan, risk ve tehditlerden koruyan ahlaki, insani, sosyal, manevi değerlerimizin tüm bireylere kazandırılmasında en önemli etken eğitimidir. Bu kazanımlarımızın öğrencilerimize aktarılması da değerler eğitimi oluşturmaktadır.

Bakanlığımız, değerlerimizi geliştirmeyi temel alan kültürel birikimimizi, 2003 yılından itibaren geliştirilen öğretim programlarına yansıtmıştır. Uygulamaya konulan programlarımızın temel öğeleri arasında değerlerimize de yer verilmiştir. Dolayısıyla öğrencilerimizin bir taraftan yüksek düzeydeki kazanımlarımız olan değerlerimizi yaşamalarını sağlayarak toplumsal dayanışma ve bütünleşmeye katkı sağlamak, diğer taraftan da bu kazanımlarımızın gelecek nesillere aktarılmasındaki önemli görevi yerine getirerek artan ve değişen risk ve tehditlerden bireysel ve toplumsal korunmayı sağlamak amaçlanmaktadır.

Her öğrencinin biricik ve tek olmasını, bu tek ve biriciklerin çoklar olabilmesini ve yine çoklar içinde özel olmayı sağlayan okulun bir yaşam merkezi olarak; her öğrencinin ayrı bir değer olduğunu kabul etmesi "Değerlerin Eğitiminde" bireyin değerler alanı oluşturmasını sağlayacaktır.

Değerler eğitimi toplumun tümünü ilgilendirdiğinden çok boyutlu ele alınması gerekmektedir. Bu açıdan eğitim sistemini oluşturan tüm unsurların bu konuda duyarlılık ve bilinç kazanmasına ihtiyaç vardır. Öğretmenlerimizin de öğretim programlarının uygulayıcıları olmanın yanı sıra öğrencilerimize değerlerimizi kazandırmada öncü rol ve görevleri de bulunmaktadır.

Bu bağlamda; 2010-2011 Eğitim Öğretim Yılı'nın ilk haftasında; Bakanlığımıza bağlı tüm resmî ve özel örgün eğitim kurumlarının bütün sınıf ve şubelerinde yukarıdaki esaslar doğrultusunda değerlerimizle ilgili olarak öğrencilerimizin yeterliliklerini arttırmak ve bunların davranışlarına yansımaları sağlamak amacıyla etkinlikler yapılacaktır.

Eğitim Öğretim ve Program Dal. Bşk.
08330 Teknikokullar/ANKARA
Tel : + 90 (312) 212 65 30-(10 Hat)
+ 90 (312) 213 78 36
Faks : + 90 (312) 223 35 09
İnt. adresi : www.meb.gov.tr/ttkb
e-posta : ttkb@meb.gov.tr

www.egitimdestek.meb.gov.tr

www.haydiokula.org

www.bilgisayarilegitimdestek.org

T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı

EK: DEĞER EĞİTİMİNE YÖNELİK ETKİNLİK ÖRNEKLERİ

1739 Sayılı Millî Eğitim Temel Kanununa yer alan Türk Millî Eğitiminin genel amaçları ile öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeyi, ilgi, yetenek ve öğrenim seviyeleri etkinliklerde dikkate alınacaktır.

1. Büyük öğrencilerin küçük öğrencilere dersler ve okul içi etkinliklerde rehberlik yapmalarını sağlayacak programların rehber öğretmenler eşliğinde oluşturulması
2. Alt sınıflardaki öğrencilere yönelik olarak "Nasıl iyi, doğru, hoşgörülü ve başarılı olursun?" konulu bir mektubun yazılması
3. Okulda rol model olma, yaratıcı etkinlikler vb. faaliyetlerde bulunan öğretmenlerin diğer sınıflarda etkinlik yapmasının sağlanması
4. Bir spor karşılaşmasında oyuncuların ve seyircilerin centilmence davranışlarının ön plana çıkarılması
5. Gönüllülük esasına göre öğretmen, öğrenci ve diğer okul personelinin müzik, şiir, tiyatro vb. yeteneklerini gösterebilecekleri ortamlar oluşturularak yeteneklerin taltif edilmesi
6. Bütün paydaşlar (okul idaresi, öğretmen, öğrenci, aile vb.) arasında karşılıklı güven, hoşgörü ve dürüstlük ilkelerine dayanan bir sözleşme yapılması, her türlü iletişimde olumlu ve güler yüzlü davranılması
7. Öğrencilerin çözmek istedikleri sorunları kâğıda yazmaları ve öğretmen rehberliğinde seçilen sorunların çözümüne yönelik beyin fırtınası yapılması
8. Öğrencinin kendisinin ve arkadaşlarının iyi örnek gösterilebilecek davranışlarını sınıf ortamında paylaşması ve her bir iyi örneğin sınıf panosuna yerleştirilecek ağaca yaprak olacak şekilde yapıştırılması
9. Her öğrencinin sınıfındaki arkadaşlarının takdir ettiği veya beğendiği davranışlarını yazılı veya sözlü olarak sınıfla paylaşmasının sağlanması
10. Bütün sınıflarda öğretmen ve öğrencilerin sınıf içinde uyulması beklenen davranışlar listesini birlikte belirlemesi ve bu listenin sınıfın uygun bir yerinde ilan edilmesi
11. Ders etkinlikleri kapsamında tarihe damgasını vuran kişilerin insanlığına katkıları konusunda senaryo yazılması
12. Değerlerimizin gelişimine hizmet etmiş şahsiyetler-fikir insanların araştırılması ve sınıfla paylaşılması
13. Toplum hizmeti çalışmalarını tanıma ve bu çalışmalarda bulunma
14. Resim, şiir, kompozisyon, öykü, film, seyahat, tiyatro, drama etkinlik günleri vb. yarışmalar yapılması
15. Sevgi, barış, hoşgörü, yardımlaşma ve dayanışma konulu şarkıları içeren konserler düzenlenmesi
16. Değerlerimizi konu alan panel, konferans, açık oturum, seminer, şiir dinletileri ile okul gazetesi çıkarılması, afiş ve slogan hazırlanması
17. Geliri yardım kuruluşlarına verilmek üzere kermes (yemek, içecek, ve teknoloji tasarım dersinde yapılan ürünlerin satılması), yardım organizasyonları, doğum günü ve özel günlerde ziyaretler düzenlenmesi
18. Değerlerimiz konusunda paylaşımı ve katılımı sağlamak amacıyla bir web sayfası oluşturulması

Eğitim Öğretim ve Program Dai. Bşk.
06330 Teknikokullar/ANKARA
Tel : + 90 (312) 212 65 30-(10 Hat)
+ 90 (312) 213 78 36
Faks : + 90 (312) 223 35 09
İnt. adresi : www.meb.gov.tr/ttkb
e-posta : ttkb@meb.gov.tr

www.egitimdestek.meb.gov.tr

www.hayatilarokula.org

www.bilgisayarliegitimdestek.org

T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı

Bunun için; okulöncesi, ilköğretim ve ortaöğretimde görevli öğretmenlerimiz, rehber öğretmenler ile eğitim yöneticilerimizin rehberliği ve desteğiyle ders içi ve ders dışında, Ek'te yer alan örnek etkinliklerden de yararlanarak değerler eğitimine yönelik faaliyetler gerçekleştireceklerdir. Ayrıca bu konuda gönüllü ve istekli okullarımızda öğretim yılı boyunca "Değerler Eğitimi" konusunda zümre öğretmenler kararı ile hazırlayacakları etkinlikleri uygulayabileceklerdir.

Uygulamaların açıklamalar doğrultusunda yapılması, değerler eğitimi ile ilgili çalışmalarında <http://www.meb.gov.tr> adresindeki kaynaklardan da yararlanılması hususunda

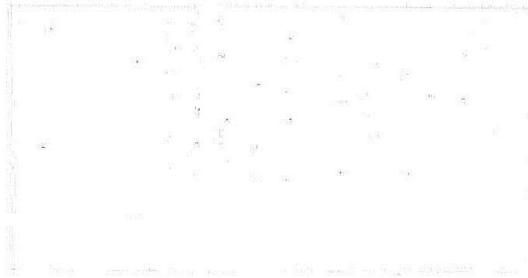
Gereğini rica ederim.

Nihat ÇUBUKÇU
Millî Eğitim Bakanı

EK:
Değer Eğitimine Yönelik Etkinlik Örnekleri (1 Sayfa)

Dağıtım:
Gereği :
B Planı

Bilgi :
A Planı

Eğitim Öğretim ve Program Dal. Bşk.
06330 Teknikokullar/ANKARA
Tel : +90 (312) 212 65 30-(10 Hat)
+90 (312) 213 78 36
Faks : +90 (312) 223 35 09
İnt. adresi : www.meb.gov.tr/ttkb
e-posta : ttkb@meb.gov.tr

www.egitimdestek.meb.gov.tr

www.hayatinkokulu.org

www.bilgisayarligitimdestek.org

ÖZGEÇMİŞ VE İLETİŞİM BİLGİLERİ

Tuğba Demirtaş, Malatya ilinde 1985 yılında doğdu. İlköğrenimini Mehmet Emin Bitlis İlköğretim Okulu, ortaöğrenimini Turgut Özal Anadolu Lisesi ve yükseköğrenimini İnönü Üniversitesi Türkçe Eğitimi bölümünde tamamladı. 2009 yılında Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalında yüksek lisansa başladı. Aynı zamanda Sakarya Üniversitesi Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalında araştırma görevlisi olarak çalışmaya başladı. Halen Sakarya Üniversitesi Sakarya Üniversitesi Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalında araştırma görevlisi olarak çalışmaktadır.

İletişim Bilgisi tdemirtas@sakarya.edu.tr.